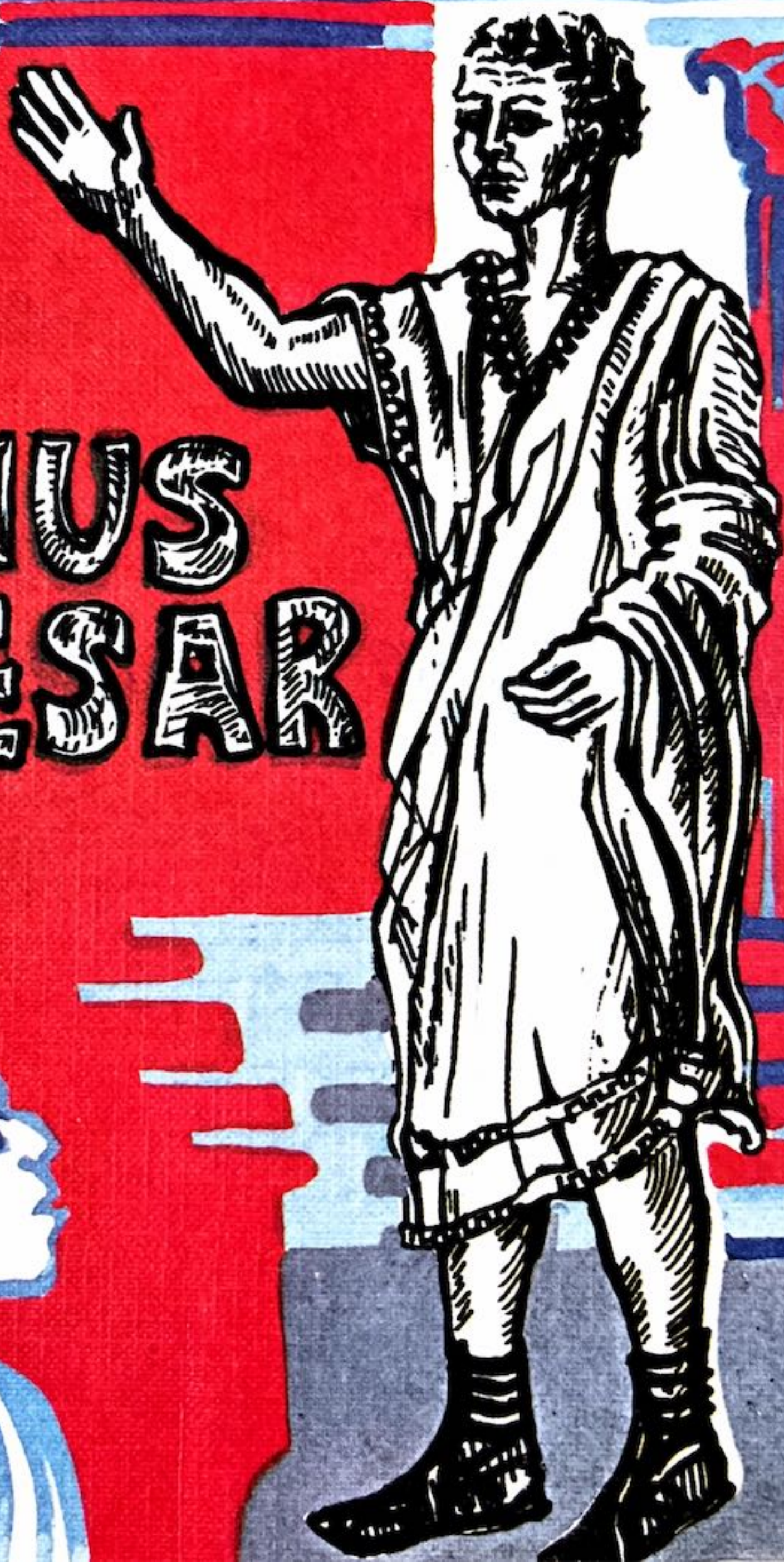

JULIUS CAESAR

822
332
JULI

822.332 JULI

~~A 496.32907 SHAK~~

82/7154

UNIVERSITY OF CAPE TOWN LIBRARIES

DO NOT WRITE

WILLIAM SHAKESPEARE

JULIUS CAESAR (ILIUSA MUKEESARI)

ELUNDULULO

HANS. D. NAMUHUJA

LINEAR LIBRARY

C01 0041 6804

822.332 JULI

82/7154.

Published by Gamsberg Publishers
P.O. Box 22830
Windhoek

ISBN 0 86848 097 5

Printed by Perskor

ESIKU NUUKWATYA WOSHINYANDWA

Oshinyandwa shika Julius Caesar osha kwata aaleshi oyendji moku shi lesa. Uuna wo sha dhanwa ngoshinyandwa, oyendji oya li ye shi nyanyukilwa noonkondo. Ihe nando ongawo, opwa li ngaa omayooloko ogendji moonaku shi lesa nomoonaku shi tala nomeho ngele tashi dhanwa. Coleridge, omuleshi nomutali gwasho gumwe, okwe shi mono aniwa sha tsima moku shi lesa nosha gwegwembela mokutala nge tashi dhanwa. Kape na malimbililo, oshinyandwa shika Julius Caesar osho shimwe shomiinyandwa yaShakespeare mbyoka ya simana. Oshipopiwa shaAntoni oshi iholola sho shene kutya, Shakespeare okwa li sha pethimbo lye, ihe oku li wo sha sigo onena pethimbo lyetu. Oondandiimbo pokati kaBrutus naCassius odhe eta omulyo moshinyandwa shi.

Momumvo 1623 sho iinyandwa yaShakespeare ya li ya gongelwa, oshinyandwa shika Julius Caesar (Iliusa Mukeesari) osha li sha tulwa mongundu yiinyandwaluhodhi. Sho shene oshinyandwaluhodhi ihe kashi na naanaa uukwatya wuunene nowomuzile ngoka gwa gwambeka iinyandwa ngashi Othello naMacbeth. Pamwe oshinyandwa shino otashi tulwa mongundu yiinyandwa ngashi Coriolanus na Antony naCleopatra, ongundu yiinyandwa yopaRooma mumbyoka mu na engambeko ndyoka li li olwindji miinyolwa yopaklasika.

Tango natu tale manga eha lyaJulius Mukeesari membunyuko lyuungongi waShakespeare.

Aanyanyangidhi oyendji yopomathimbo ngano oya tsa kumwe kutya ngiika oshinyandwa shino osha nyolwa nosha dhanwa momumvo 1599 nenge 1600. Opu na omatompelo gi igalala ngo taga koleke esiku ndi:

1. Melandulathano lyiinyandwa yaShakespeare mbyoka ya li ya gandjwa kuMeres moshinyolwa Palladis Tamia (Wit's Treasurehouse) muSeptemba 1598, oshinyandwa shika Julius Caesar inashi tumbulwa. Ndika oyo limwe lyetompelo kutya osha ka holoka konima yomumvo 1598.

2. Omulumentu gumwe edhina lye Thomas Platter okwe shi holola miinyolwa ye kutya, momumvo 1599, muSeptemba eti 21 okwa mono 'oshinyandwaluhodhi shomukeesari gwotango Julius ihe osha li tashi nyandwa nawa' (ngiika, nando kapu na naanaa uukwashili, oshinyandwa shino osha li shaShakespeare).

3. Membo 'Every Man out of His Humour' ndyoka lya li lya dhanwa momumvo 1599, Ben Jonson okwa tumbula etumbulo limwe ta ti, (ote totha) 'reason long since is fled to animals, you know' Oshiluku III olweetho 1.

Etumbulo ndino oli na naanaa omafafayeko getumbulo li li mu Julius Caesar, Oshiluku III olweetho II (ote totha) 'O judgment thou art fled to brutish beasts, and men have lost their reason'.

4. Membo limwe edhina lyalyo Mirror of Martyrs (lya nyanyangidhwa momumvo 1601, otamu ulikwa nawa moohaputetekeli dhamo, kutya 'olya li lya longekidhwa oomvula mbali dha piti, ano momumvo 1599).

Membo ndyoka omu na etumbulo tali ti.

'The many-headed multitude were drawne

By Brutus speech, that Caesar was ambitious,

When eloquent Mark Antonie had showne

His vertues, who but Brutus then was vicious.

Muka otatu adha ishewe omafafayeko gaashoka shi li muJulius Caesar. Momambo omakwawo otatu adha mo ishewe omafafayeko gesiku uuna Julius Caesar lya nyanyangidhwa. Oyendji otaa holola ngaa kutya, oshinyandwa shika osha holoka omanga omumvo 1603 inaagu ya. Oshinyandwa shika llius Mukeesari, ngiika osha holoka ngaa pokati komumvo 1599 — 1600. Ohaku popiwa kutya, ngiika oshi li pokati kiinyandwa yaShakespeare Henry V naHamlet. Ishewe miinyandwa mbino omu na ngaa efaathano lyasha kombinga yomuhingo noyoshikalimo. Mo mwene , omu na sha shopashinyandwa shopandjokonona ihe onkalolupe yaBrutus oyo oshiholelwa shothaatha shomulimbililwi Hamlet. E-

thimbo ndika olyo wo ethimbo lyeholoko lyiinyandwanyanyu ye ngashi Much Ado about nothing.

As you like it (Ngele mwe shi hala) Twelfth Night (Uusiku uutimulongo nuutiyali).

Nonando oshinyandwa shika osho oshinyandwaluhodhi lwaBrutus, musho omu na sha. Omwa kwatelelwa mo omunentu.

OMALUNZA GOSHINYANDWA

Pandjokonona yuunamambo gOshiingilisa, otaku hokololwa kutya, Shakespeare mokunyola oshinyandwa shino, okwa lambalala unene Holinshed. Miinyandwa ye itatu, -mbyoka tayi popi iiningwanima yAarooma — Julius Caesar, Antony and Cleopatra naCoriolanus, moka okwa longitha unene Plutarch. Plutarch okwa nyola embo lye Parallel Lives moka a hokolola okukalamwenyo kwaanenentu yAagereka nAarooma mevi lyAangeleka lwopehulilo lyomumvothele gwotango. Iinyolwa mbika oya li ya lundululilwa mOshifulanisa kuAmyot momumvo 1560. Melundululo lyOshifulanisa omo mwa lundululwa elundululo lyOshiingilisa ku Tk. Thomas North momumco 1579. Omunyanyangidhi Field, okwa li omvatelele yomoshilando shaStratford-on-Avon. Ngiika okwa tula po aakwashilongo shaandjawa opo ya kambadhale ya mone enyanyangidho ngee lyotango nenge etiyali lyembo ndyo (1595).

Elundululo ndyoka lyaNorth olyo limwe lyomomalundululo ga simana gopethimbo lyaElizabeth, na itashi kumitha kutya olwindji Shakespeare okwa landula elundululo ndika pashitya noshitya.

Mokunyola Iliusa Mukeesari, Shakespeare okwa longitha unene okukalamwenyo kwaJulius naBrutus na kombinga onshona okwa longitha wo okukalamwenyo kwaAntoni. Kashi shiwiki naanaa sha yela ngele nani Shakespeare, mokunyola oshinyandwa shino, okwa longitha po ishewe omalunza galwe. Otashi vulika ngaa a kutha uuntoko mpa naampe. Ngaashi ando moshipopiwa

shaAntoni sho ta popitha ongundu, otashi vulika e egamene kiita yopashigwana ngashi tayi hokololwa mondjokonona yaAppian, ndjoka ya li ya lundululwa momumvo 1578. Moonkundathana dhotango dhaBrutus naCassius, otashi vulika wo e egamena koshinyolwa shaCarnier shomomumvo 1574, ngashi sha li sha lundululwa kuKyd momumvo 1594. Moshipopiwa shaBrutus sho ta popitha ongundu, otashi vulika a longitha Ondjokonona yaHamlet ya nyolwa kuBelleforest. Ngele opu na omalunza galwe e ga longitha, inaga konekwa manga.

SHAKESPEARE NEHISTORI

Mokulandula omulandu gwiiningwanima ya hokololwa moshinyandwa: otashi etele omuntu omaipulo golweendo lwiiningwanima nkene tayi endathana. Olwindji Shakespeare okwa kala kee na nkwa yolweendo lwiiningwanima. Tu tale nando iiningwanima mbi ya ningwa po konima yeso lyaCaesar, Shakespeare ka li e na onkwa noshigongi shosenate, onke moshinyandwa okwe tu fala owala u ukilila koshipopiwa shopefumviko, nando shika osha ningwa pwa pita omasiku gamwe. Pashili ngaashi ando iiningwanima ya hokololwa molweetho II nolutitatu lwoshiluku 1, pokati kayo opwa pita omwedhi. Omalugodhi gaali puPhilippi oga topolwa kelala lyomasiku omilongo mbali. Iiningwanima ya hokololwa moshinyandwa oya ningwa muule wethimbo lyi vule oomvula mbali.

Elandulathano lyoomvula ndino li li kofi, oye etwa po owina opo li kwatakanithe iiningwanima kumwe nehistoli.

MANGA KRISTUS INAA VALWA

100	Okuvalwe kwaJulius Caesar
58—49	Caesar a sindi Gaul
52—50	Pompeyi oye a li ta ti pii muRooma ihe ina teya po Orepabulika.
49	Iita yuukwashigwana pokati ka Pompeyi naCaesar. Pompeyi, a thindikilwa koyendji yomosenate, a kwata oshilongo shaItalia.
48	Caesar a sindi Pompeyi puPharassalus (Pharsalia) Eyontuku neso lyaPompeyi. Caesar a ningi kayamukulwa (ondektator).

- 47 Caesar a sindi olugodhi puZela nokwa lala Asia lyEshona.
- 46 Caesar a sindi Aapompeyi muAfrika puThapsus. Eso lyaCato.
- 45 Caesar a sindi Aapompeyi muSpania puMunda. Omalunduluko gi ili nogi ili kombinga yepangelo muRooma.
- 44 Caesar te ya muRooma nesindano (Januali eti 26) nopuLupercalia (eti 5 lyaFebuluali) nokwa tindi oshishani. Okwi ilongekidha okuza muRoma a ye kiita yaParthiana. Pethimbo tuu ndyoka ongundu yaarepabulika ye li 60 oya yi mondjuvanene yimwe opo ya dhipage Caesar (15 lyaMaalitsa) maandja-Pompeyi.
- 44 Eti 15 lyaMaalitsa Antoni a gamene eliko lyaCaesar noombapila dhe dhopaumwene.
- Eti 17 lyaMaalitsa Osenate oya ningi po oveta yokusila ohenda aadhipagi yaCaesar ihe oya koleke wo ooveta dhaCaesar.
- Eti 20 lyaMaalitsa oshipopiwa shaAntoni shopevumviko molwaCaesar. Brutus naCassius ya thigi po Rooma.
- MuApilili omo Octarius a thika muRooma, Osenate oya kala ye mu nanena omeho.
- MuApilili tuu moka omo Antoni a kondeka D. Brutus muMutina.
- 43 Osenate ya tokola yi kondjithe Antoni. Octavius nomitse ominene ya teya po ekondeka lyaMutina. Brutus a kwata Makedonia naCassius oSyria. Omusa pokati ka Octavius nOsenate gwa tende, ehanganano lyaAntoni naLepidus.
- Brutus naCassius muAsia notaa ilongekidhile iita.
- 42 Antoni naOctavius ya taaguluka ya ye kuGereka (Greece) noya thigi Lepidus muRooma.
- Elondo lyokuPhilippi; molugodhi lwotango Brutus oye a sindana, ihe Cassius okwi idhipaga mwene; molutiyali (konima yomasiku omilongo mbali) Brutus naye wo a sindwa nokwi idhipaga mwene.
- 31 Molungohi lwaActium Octavius okwa sindi Antoni nokwa kala oye tsuu pethimbo lyAaroma.

ENDJANDJUKUNUNOMO LYOSHINYANDWA

OSHILUKU 1

OLWEETHO 1

1. i. Oshinyandwa shika Julius Caesar osha piti ko netameko lyasho mepandaanda muRoma. Aakalelipo yoshigwana, Flavius naMarullus oya adha aakwashigwana ye li owala motilindi taa tyapula owala efudho mokusimaneka egalukilo lyaCaesar kuRooma konima yesindano lye sho a sindi ongundu yaaPompiana aana yaPompeyi konima yeso lyaMpompeyi nomoku ya dhimbitha mbala ohole yawo yonale yokuhola Pompeyi, oya tameke okukutha po amandhindhiliko gokuhambelela egaluko lyaCaesar.

OSHILUKUU 1

OLWEETHO 2

1. ii. Molweetho nduka Caesar okwa holoka ye li nomukadhi Calphurnia nongundu yaalanduli mboka ye ya ketyapulo lyoshituthi shaLupercalia. Pethimbo ndyoka okwa londodhwa komuhunganeki opo a kale a kotokela “Esiku lyaMaalitsa”. (Maalitsa eti 15)

Caesar okwa piti po nokwa thigi Brutus naCassius monima. Cassius okwi igidha Brutus kombinga yiinima yomontaneho. Mokwiigidha kwe okwa li ta kwathelwa keigidho lyaantu mba ye li kokule.

Brutus na (Suwala) uukwe we Cassius oyi ikutha mo mongundu noya tokola yaa ka kale po pezaleko lyoshikoloni ngashi osho sha fa tashi fafaekwa. Shaa tuu Caesar a yi yo Brutus naCassius otaa thitikinine Casca pokakololo opo e ya lombwele sho sha tiwa moshituthi. Casca okwa ti: euyagano lyaantu, otaa uyagana sho Caesar a li ta pewa oshikoloni kuMark Antony, ihe okwa tindi aluhe lutatu, ngiika oku uvite kutya oshigwana inashi hala e shi taambe onke tashi uyagana. Pethimbo lyokutinda esimano li thike mpoka, Caesar okwa lombwele wo ongundu kutya ota gandja ombili ngele nani okwa popi sha inaashi opala omanga oye a li ta zalekwa oshikoloni. Casca okwa hokolola wo kutya oomangestata mbeya yaali Marullus naFlavius ya tidhwa mo moombelewa

dhawo molwaasho ya kutha ko iizandulitho koshiyelekela shaCaesar.

Casca okwe ya laleke ya ye po nawo naCassius okwa ti, uugoya waCasca nokupopya kwe taku goyauka (idhingoloka) okwo naanaa taku ningitha e dhi shune mpa dha zile. Osho ngeyi Cassius a thigwa po awike. Okwa kala ihe ta dhiladhila sho tashi ka ningwa po. Okwa kala e shi kutya ota ka sinda Brutus opo naye wo a game kombinga yoonakuuvanena edhipago lyaCaesar.

OSHILUKU 1

OLWEETHO 3

Molweetho nduno, opwa piti omwedhi gumwe (14 Maalitsa omumvo 44 manga Kristus inaa valwa). Casca nomusenaate Cicero oya tsakanene ongulohi yimwe mepandaanda muRooma. Uusiku mbono owa li wu na oombadhi noshikungulu. Casca okwa li a kuminwa oshikungulu sha tya ngaaka nokwa lombwele Cicero kutya okwa tila oshoka aathithi pamwe oya geya noya hala okuyona po uuyuni. Miinima mbyoka Casca a li a mono ye mu kumitha, okwa mono pethimbo ngaa ndyoka lyoshikungulu, omupika e na iikaha tayi pi, mbyoka ye mu dhimbulukitha onime yopoCapitol nehwiyu hali ulula pokati komutenya momaalaka. Cicero okwa tameke ngaa okugandja okauyelele niinima mbi, ihe manga inaa tsikila, okwa pula ngele Caesar oko tuu taka kala kuCapitol esiku tali landula. Casca okwe shi yelitha mo kutya, Kayamukulwa okwa tumu elaka kutya: “ongula ye oko taka ya”. Casca ka li oye awike ethimbo ele, mbalambala Cassius okwe ya puye, nokwi iningi a fa inaa tila oshikungulu. Cassius okwa yi moonkundathana dhokombinga yaCaesar, nkene Rooma sha pitike omuntu gumwe oye a kale e na oonkondo adhihe. Pethimbo wo ndyoka Casca okwa hokolola kutya osha fa shi li ngeyi kutya ongula ndjo tayi shi ngiika kayamukulwa ota ka pewa ishewe oshishani onkee ano Caesar ota ka ninga omukwaniilwa gwoshilongo ashihe shaRooma. Cassius hene ngaa u uvu oohapu ndhoka, okwa ti: ye kuye oshihwepo ti idhipaga, oshi vule okukala moshilongo tashi lelwa Kukayamukulwa, Cassius oku uvitile wo nayi Aarooma sho yi igandja ya pikwe kuCaesar. Moonkundathana dhawo naCasca, okwe eta Casca kombinga ye opo ya ye kumwe mokukondjitha Caesar.

Cinna okwi itula ishewe mongungu yaalumentu mbaka yaali.

Okwe ya ta hokolola kutya uusiku mboka uutilithi. Cassius okwa tumu ihe Cinna opo a ka gandje oombapila pehala mpoka Brutus ta vulu oku dhi adha. Konima naa ka tsakanene ihe moshiwalanda shaandja Pompeyi. Shaa tuu Cinna a yi, Cassius okwa kutha Casca noya yi ayehe kaandja Brutus. Maandja Brutus moka Casca okwe shi popi nomukumo kutya, ye okwi inekela kutya Brutus oye ta ka ninga omuleli, oshoka okuza kesiku ndyoka "Brutus oku na ngashingeyi oyendji kombinga ye. Nena Cassius wo okwa yelitha nkene ta ka kambadhala opo ngaa Brutus oye a zalekwe oshishani.

OSHILUKU 2

OLWEETHO 1

Uusiku mbono Brutus okwa li a londokwa koomposi. Okwa kala moshikunino she a tonata. Opo tuu mpoka okwi ithana omupiya gwe Lucius a ye kombelewa ye yomailongelo noku teme okakinteli noku mu ithane ngele e shi ningi. Manga a thigwa po oye awike, Brutus okwa kala ti ikupula nomadhiladhilo. Okwi ipopile ta ti, epuko enene Otali ka za muukwaniilwa. Ye mwene ke na naanaa sha na Caesar, ihe oku uvite owala kutya moluuwananwa woshigwana nowoshilongo ashihe sha Roma, eso lya Caesar otali opalele oshilongo ashihe, oshoka shaa tuu wa adha Kayamukulwa oye a ningwa omukwaniilwa nena otashi ti uukwaniilwa otau mu ningi omudhigu e vule po muuwinayi mbu a li nawo, e taa hepekwa shi vule shito.

Lucius okwa galuka nokwa pe Brutus ombapila ndjoka ya li yu umbilwa mekende. Omanga inee yi leshe, Brutus okwa tumu omupiya gwe opo a ka konakone okaleendeli ye e mu etele eyamukulo ngele esiku tali landula olyo esiku eti 15 lya Maalista. Ombapila ndjoka oya li ye endelelitha owala Brutus a kotokele oshiponga shoka sha hala okuya mu Rooma. Onke Brutus okwa tokola a ndjoine ongundu yaadhipagi ya Caesar. Okwi inekela Cassius oku li kumwe naye. Omupiya gwe Lucius okwe ya ta hokolola kutya opu na ongungu yaalumentu ye na omagala ga siikila omakutsi gawo taa konkola posheelo. Brutus okwa lombwele Lucius opo aantu mboka ye ye mo. Oku ulike kutya, oshiningwanima shoka ngele itashi vulu okulongwa kumwe nomilema, napu kongwe eha lya holama opo shi ningwe omutenya.

Ongundu ndjoka yi niwe kuCassius naCasca, oye ya mo, na Brutus okwa kundu kehe gumwe palufo lwe. Oonkundathana odha tameke ihe nkene “oshilonga tashi longwa”.

Moondathana moka Cassius okwa holola eiuvo lye kutya, onawa ngele Cicero naye wo ta tulwa mongundu; ihe Brutus sho e shi uvu, okwa ti Cicero haye naanaa ta kala moshinima sigo opehulilo. Cassius okwa li wo u uvite kutya, Mark Antoni, ngoka e holike kuCaesar, ine ethwa a kale e na omwenyo ngele Kayamukulwa ta dhipagwa. Natango tuu Brutus okwe mu kwata melaka: Antoni ita kala we e na oonkondo dhasha, shaa tuu Caesar a si, onkee inaa kala unene ya fa aadhipagi momeho goshigwana.

Cassius ka li naanaa e shi ngele Caesar oko taka ya koshigongi shOsenate. Decius, gumwe gwawo, okwa ti ye ota kambadhala opo Caesae a ye ko. Cassius wo okwa tokola kutya yo oko taa ka kala. Okwa tokolwa shi kale otundi ontihetatu.

Manga inaa thikama Metellus okwa holola wo edhiladhilo lyokutula Caius Ligarius mongundu yawo. Brutus oku uvaneke wo opo e ke mu hongolole a game kuyo.

Brutus okwa thigwa po oye awike okathimbo, nena omukulu-kadhi gwe Portia okwe ya mo nokwa hala okuuva kutya onolwashike, nando oye omukukukadhi gwe gwolela, ina hala oku mu lombwela iiholekwa ye. Oshe mu ningitha omwenyo omwiinayi unene. Brutus okwa li a gumwa koohapu dhomukadhi nokwe mu uvanekele oku mu nothela ko.

Omanga taa popi Ligarius okwe etwa mo. Okwa adhika mombete oshoka omutse gwe ogwa li gwa mangwa, ihe okwe ya owala omolu oohapu, nenge elaka lyaBrutus. Ligarius okwa lombwele Brutus kutya ye wo iti itula mongundu yawo. Manga taa yi, Brutus okwe mu hokololele ondjuvanene yokudhipaga Caesar.

OSHILUKU 2

OLWEETHO 2

Omanga oshikungulu nomalwaadhi ga tsikila ngaa natango, Caesar okwe ya mongulu ye nokwa lombwele omukalele gwe a ka

lombwele aayambi ya ka gandja omafikilo, opo wo ya tale nkene iinima tayi ende, oshoka omukadhi Calpurnia okwa yaguma ondjodhi ombwinayi yi na sha nedhipago lye.

Pethimbo tuu ndyoka Calpurnia okwe ya mo nokwa keelele omulume kaa ze mo nando esiku ndyo. Okwe mu lombwele wo ta ti opu na omahokololo giiningwanima iiwinayi ya monika momapandaanda gaRooma: Oombila odha gandja mo oonakusa yadho, neigidho lyoombepo dhaambo taa si, olyu uvika nombinzi oya monika nkene tayi shanukile (tukile) komakuma goKapitolo. Caesar sho u uvu shino okwa ti, ondjodhi oyi na sha unene naye oye awike. Omukadhi okwa holola wo kutya omandhindhiliko ngoka ihaga monika uuna aathigona taa si, ihe ohaga monika uuna aanenentu taa ka lala. Natango tuu mpaka Caesar (Kayamukulwa) okwa yamukula owala kutya, aakatalume naambanda ohaa si olwindji momadhiladhilo gawo, ihe ye ina tila eso ndyo lyaa shi okuyandwa. Omupiya okwe ya netumwalaka lyaayambi, kutya omafikilo inaga enda po nawa: oshinamwenyo shimwe osha adhika shaa na omutima. Nando ongawo Caesar okwa li ngaa e na edhiladhilo lyokupita mo. Omukadhi sho e mu thiminike noonkondo, okwa tokola kaa ye ko molwe, ihe elaka nali tuminwe Egumbo lyOshigongi kutya, ye ku uvite nawa. Pethimbo tuu ndyoka Decius okwa thiki, naCaesar okwe mu tseyithile etokolo lye nokwe mu lombwele wo ondjodhi yaCalpurnia nkene a mono efano tali fatukitha ombinzi lya fa othithiya nAarooma oyendji taa yaya mo iikaha yawo. Ondjodhi ndjika Decius okwe yi fatula shi ili. Okwa ti, ondjodhi itayi eta omupya. Osha hala owala kutya Caesar ota ka yumudha po oshigwana ashihe. Okwa gwedha ko onkundana kutya Oshigongi oshi na edhiladhilo shi mu zaleke oshishani nena. Caesar okwa tula omwenyo mombinzi nokwa tokola a ye. Publius, gumwe gwomaakuluntu (gwomaasenator) okwi ithanwa meni. Caesar okwe ya pandula ayehe sho ye ya ye mu tale, nokwa yi nayo koSena, taye mu thindikile ayehe. Pethimbo ndyoka otundi oya li ontihetatu.

OSHILUKU 2

OLWEETHO 3

Olweetho nduno olwa ningilwa mepandaanda popepi noKapitolo. Pethimbo ndyoka omulumentu gumwe Artemidorus

(ndohotola mokupopya) okwa li a thikama popepi nehala ndyoka tali ende Caesar opo e mu pe ombapila ndjoka a li ta lesa. Ngele nani Caesar okwe yi lesa, nena otashi vulika a henuke aantondi ye, ihe ngele ine yi lesa nena olyo endhindhiliko kutya, shoka sha li shi na okuya, otashi ya, kashi shi we okukeelelwa.

OSHILUKU 2

OLWEETHO 4

Molweetho nduno, Portia, omukulukadhi gwaBrutus, okwe shi ulike kutya, oku shi ashihe shoka sha dhiladhilwa. Okwa kala a thikama mostarata komeho gegumbo lye noku ulumike Lucius a ye mbala koKapitolo a ka tale shoka tashi ningwa po unene kombinga yaBrutus naashoka Caesar ta ningi. Ngwiya sho a yi, omuhunganeki okwe ya mo, nokwa pulwa kuPortia ngele opu na oonkundana dhasha. Okwa hala okuuva ngele oko a li kOkapitolo, nethimbo ndyoka Caesar a li ko. Okwa yamukulwa kutya otundi oya li ontimugoyi ihe Caesar ina ya ko natango kOkapitolo. Portia okwa li wo a hala okutseya ngele omuhunganeki oku na okampito opo e mu pule, ihe ngwiya sho a ti oku na owala sha shi na sha naye mwene, Portia okwa dhiladhila kutya oshiholekwa osha mbunyuka ko. Keyamukulo lye okwa dhimbulula kutya okwa fa kee shi ko sha koshiholekwa, ihe okwa tila ngele tapu ya sha, okonyala Portia a ngambuke omanga ti igidha “O, Brutus egulu nali ku ulumike moonkambadhala dhoye” Manga Portia ta shuna megumbo, okwa lombwle omukalele gwe a matuke a ye ku Brutus nomahalelo omawanawa, ye e mu dhimbuluthe: “Omutima gwomukiintu oshinima showala shaa na oshilonga”.

OSHILUKU 3

OLWEETHO 1

Molweetho nduno, ongundo yaantu oya li ya gongala mepandaanda ndi lya ya kOkapitolo. Mokati kawo omwa li omundohotola Artemidorus nomuhunganeki. Omankuma oga kala taga hiki omanga osheendo shaCaesar tashi hedha ko. Hene ngaa Caesar a koneke omuhunganeki okwa gandja mbala endhindhiliko nokupula ngele nani “Esiku lyaMaalitsa olya thika. Omuhunganeki okwa yamukula ta ti: “Ai, Caesar, esiku olyo, ihe inali pita”.

Artemidorus okwa thininike a ye komeho a ka gandje ombapila

kuCaesar noku mu pula e yi leshe mbalambala: oshoka oyi na sha naye mwene. Nando a pewa omatompelo ngano, Caesar okwa tokola kee yi leshe manga, onkee okwa yi kOngulu yligongi.

Omanga ta yi mOngulu yligongi, omusenator gumwe Popilius Lena, okwa ganda Cassius molwoonkundathana dhe naCaesar, ihe mbalambala Brutus okwe ya lombwele kutya elyo lyoshikodhongo shawo inali holoka natango.

Manga Brutus inaa hulitha okupopya, Trebonius okwe ya noku undula po Antoni omanga ongungu yali yoshikodhongo ya gongalela Caesar. Metellus Cimber, okwe ya ambidhidha moonkambadhala dhawo, oshoka okwe ya ta pula Caesar kutya, omolwashike Caesar a pongeka omumwayina Publius Cimber. Brutus naCassius ayehe oya li taa popile oshinima shetidho lyaPublius. Caesar okwa gandja ngaa omatompelo kutya omolwashike Publius a pongekwa, ihe yo naa dhimbulukwe kutya ye, Caesar. 'Okwa thikama a kola ngonyothi yokuumbangalantu' onke ita tonywa (kuthwa nuupu momatokolo ge). Omango tuu Caesar ta tindi eindilo lyaMetellus, ongundu yaali yoshikodhongo oya hedha ko unene sigo Casca okwa pweya mo omwele nokwa tsu Caesar. Yakwawo wo oye ya noye mu tsu, shaa ngoka opolwe, Brutus oye a hugunine. Caesar hene tuu a ti ngeyi, oBrutus, okwa popi owala ta ti 'Et tu Brute' (hamba nangweye wo Brutus). Sha hala okutya, Brutus nangweye wo one tamu dhipaga ndje. Aasenator oya kala taa gu dhindolola mo omanga pondje oshigwana tashi igidha sho tashi fadhuka po ongesiku lyepangulo. Brutus naCassius oya kala taa yelekele okugundjilika aantu noku ya lombweka kutye eso lyaCaesar olya koleke emanguluko lyoshigwana. Kapu na we ngo ta ka sa. Trebonius okwe ya mo e ya lombwele kutya Antoni okwa yi ontuku kegumbo lye a kumwa. Pethimbo ndyoka Brutus okwa tameke okuyelitha kutya omolwashike ya li ye na okudhipaga Caesar.

Omanga ye li moonkundathana, nena gumwe gwomaakalele yaAntoni okwe ya etele elaka lya zi kuAntoni. Elaka ndyoka Antoni a tumu, okwa li ta pula kutya ngele otaa ke mu yelithila tuu kutya, omolwashike Caesar a dhipagwa. Oye mu uvanekele ngaa ye mu yelithile, onkee oya tumu omumati gwe a ka tale Antoni.

Manga omumati ta yi, Cassius okwe shi holola kutya, Antoni ite

ke enditha iinima nawa. Shilishili Antoni sho e ya mo nokwa tala omudhimba gwa Caesar, okwa li a kunkwa. Okwe ya lombwele ta ti ngele nani nayo oye mu tonde, onawa ngele taye mu dhipaga ethimbo ndyoka omanga iikaha yawo ya nika ombinzi. Brutus sho e shi uvu okwa shilipaleke Antoni kutya, yo itaye mu ningile nando uuwinayi washa. Shaa tuu aantu ya gundjile, Antoni ta ka pewa shito ehokololo lyoshiningwanima ashihe.

Antoni okwa fa ngaa a mbilipalekwa onke okwa minike kehe gumwe gwomuyo. Okwe ya lombwele kutya okwa hala nokuhalelela okuuva kutya Caesar okwa li oshiponga. Okwi indile wo a ka popye esiku lyevumviko lyaCaesar. Shino Brutus okwa li e shi zimine, ihe Cassius okwe shi tindi oshoka aniwa okwa li a tila aantu ya ka hwamekwe. Natango tuu Brutus okwa gandja omatompelo kutya, oye ta ka popya tango. Ota ka lombwela aantu kutya, Antoni ota popi pazimino lyawo. Okwa pungulukile kuAntoni nokwa ti ngele ta popi sha, ina popya sha oshiwinayi kuyo. Antoni okwa zimine omauvathano ngaka nokwa thigwa po oye awike nomudhimba gwaCaesar.

Mokupopitha omudhimba, Antoni okwa popi nokuulika Caesar onga ngoka a li etungo enene ihe ngashingeyi lya ningi omakulukuma gowala. Okwa hunganeke kutya Italia otali ki itilwa kiita yopathigwana sigo aatondi ayehe yaCaesar ya kombwa mo.

Omanga Antoni ta popi, opwe ya omumati gwaOcatvius, sho a mono omudhimba gwaCaesar okwa li a kumwa nokwa lili. Okwa lombwele Antoni kutya omuhona gwe oku li ookilomela 30 okuza muRooma. Antoni sho e shi uvu okwe mu tumu a ka lombwele omuhona gwe kutya, onawa itaa thiki manga muRooma, oshoka Rooma kali na uugameneno ngashingeyi. Palutiyali, Antoni Okwa lombwele omumati sngoka a pulakene oshipopiwa shefumviko opo a ka lombwele wo omuhona gwe. Okwe mu indile wo ekwatho opo ya kuthe po omudhimba gwaCaesar.

OSHILUKU 3

OLWEETHO 2

Molweetho nduka otamu hololwa kutya, Brutus naCassius oye ya miipundi (eha mpo hapu pangulilwa), oye ya ya landulwa

kongundu yaakwashigwana ya hala okuuva omatompelo geso lyaCaesar. Ongundu yimwe oya landula Cassius opo yi uve omayelithilo ge, nongundu onkwawo oya yi kuBrutus yi ka pulakene sho ta ti.

Brutus okwa lombwele ongundu yaantu kutya, ye okuhole Caesar nokwa simaneka ashihe shoka e shi ningile Rooma, ihe molwaasho Caesar okwa li e hole esimano nokwa li te ya pike ayehe, oshihwepo oku mu kutha po manga inaa ya ya muupika.

Manga Brutus ta popi, Antoni okwe ya mo nooyakwawo ya humbata omudhimba gwaCaesar. Sho ye ya mo, Brutus okwa lombwele aantu opo ya pulakene koshipopiwa shaAntoni shefumviko Nando ye shi zimine, oya li yu uvite kutya eso lyaCaesar olyi li payuuki, noya tokola ya pe Brutus esimano. Brutus sho a piti mo, Antoni okwe ya opo a tameke noshipopiwa she. Moshipopiwa she Antoni okwa ti, ye okwe ya owala opo a fumvike Caesar, haku mu tanga. Nonando Caesar okwa li shili kuume ke kopothingo, itashi ti ando iha ningi mapuko. Ngashi naanaa Brutus ta ti kutya, Caesar okwa li e hole esimano, ndyoka epuko lye, ihe Brutus nookuume ke ayehe aanashili, shoka oshoshili. Ihe nando ongawo Caesar okwe etela Rooma omauyamba ogendji. Uuna oohepele taa lili, Caesar oha lili pamwe nayo, ngiika nguno ogo ngaa omukalo gwomuntu e hole esimano. Moshituthi shaLupercalia, Caesar okwa tindi lutatu oshishani shoka a li ta zalekwa kuAntoni. Olyo ngaa ekongo lyesimano ndyono ndishi Nando ina hala okudhima po shoka sha tiwa kuBrutus, ye okwa hala owala okuholola oshili ngashi e yi shi.

Moshipopiwa she, omwenyo gwaAntoni ogwe ende onke a ti: "Omwenyo gwandje ugu li pamwe naCaesar moshiketha sho shomudhimba". Aakwashigwana oya tameke okukundathana oshipopiwa she. Oya ti, omu nangaa sha shili shi shi okupulakenwa, oshoka Antoni mwene oshe mu kwata, onkee "omeho ge ga tiligana ga fa omulilo kokulila". Otashi vulika pamwe Brutus oye a kale e na epuko naCaesar ka li mukongi gwesimano

Antoni natango okwa tsikile okupopya, naantu oya mwena thilu ye mu pulakene. Okwa ti ye ke na omadhiladhilo gokunayipika

aaningi yoshinima, molwaasho otaa ti yo aanashili, ihe peha lyaashono “hwepo ndi hogolole okuninga omusi nayi, okwiininga nayi mwene, noku mu mu ninga nayi ne”. Ihe molwaasho Brutus nookuume ke oya ti yo aalumentu aainekelwa naanashili, oti ikeelele koku ya ningila nayi. Nando ongawo, Etestamendi lyaCaesar ndi a mono, ite ke li ya leshela oshoka mulyo otaa mono kutya Caesar okwa li kuume kawo kashili.

Ongundu oya kala tayi igidhagula opo Etestamendi li leshwe, ihe Antoni okwa tindi oshoka aniwa otashi eta etiko lyombinzi ngele yu uvu kutya Caesar okwe ya tula po oyo ya ninge aathigululi ye. Ongundu oya kala tayi igidha sigo omanga Antoni ta londoloka te ya popepi nomudhimba ongundu yaakwashigwana ye mu kunduka. Elwakani lyaCaesar oye ya dhimbulutha ishewe esimano nesindano lyaCaesar, ihe elwakani oyo tuu ndyoka oya ningwa iintimbu kaadhipagi ooCassius, ooCasca, nooBrutus yenemwene.

Okwe ya ulukile osiigeli yaCaesar nokwe ya lombwele kutya Caesar okwa thigile omukwashigwana kehe oodrahama 75 noshikunino she shi ninge eha lyakwalukehe.

Aakwashigwana hene ye shi uvu, oya fa ya hwamekwa. Oya fadhuka po noya ka tomeke omagumbo gaali yoshikodhongo. Oyendji yomaapulakeni oya ti oya nyanyukwa kwaashoka sha tiwa kuAntoni.

Mbalambala omupiya okwe ya mo nokwa gandja elaka kutya Octavius okwa thika muRooma nokwa yi kaandjaCaesar yo na Lepidus. Shika osha li sha nyanyudha Antoni, nokwa yi e ki itule mongundu yawo. Manga inaa thikama, omupiya okwe mu lombwele kutya Brutus naCassius “oya piti miyelo yaRooma nokwiigidhagula ya fa aayinkwengu otaa telagana nokwiigidhagula ya fa aayinkwengu miyelo yaRooma.”

OSHILUKU 3

OLWEETHO 3

Mepandaanda limwe muRooma Cinna, omutoti gwiitewo, okwa kundwa tango kongundu yaakwashigwana. Oya kala ya hala yu uve edhina lye. Muumbanda okwe ya yamukula. Oyo sho yu uvu

edhina lye oye mu lombwele kutya, nani oyo aali yoshikodhongo. Momapatathano, okwe ya lombwele kutya, ye omutoti owala gwiitewo noku li owala mondjila yokuya kefumviko lyaCaesar. Ongundu sho ye shi uvu oye mu dhengele iitewo ye iiwinayi. Okuza mpoka oya yi ya ka fike omagumbo ngashi lyaBrutus lyaCassius, lyaDecius, lyaCasha nolyaLigarius.

OSHILUKU 4

OLWEETHO 1

Konima yoomwedhi dhimwe, Antoni, Octavius naLepidus oya li ya kuutumba mongulu megumbo lyaandjaMark Antoni. Oya li ya kuutumba ya kundukidha oshitaafula, noye na oleisa yaatondi mba ye na okusa. Moleisa moka omu na edhina lyomumwayina gwaLepidus nedhina lyagwaatsezi yaAntoni.

Opo mpoka Lepidus okwa tumwa kaandjaCaesar a ka tale ko Etestamendi opo ya tale nkene ye na okutopola uuthiga wiimaliwa mbyoka ya thigwa po kuCaesar, unene mbyo a pa oohepele. Manga ye li oyo ayeke, Lepidus a yi, Antoni okwa popi Lepidus puOctavius ta ti 'nguno okwoopalela owala okuninga oshilongitho shawo opo ya kale mepangelo. Octavius okwe shi tindi nokwa ti ye wmwene omukwiita ofule. Ina limbililwa uukwiita we, na unene tuu kutya okwa li kuume kopothingo kaJulius Caesar. Nando ongawo, shino inashi nyanyudha Antoni, ngoka a hala ngaa a longithe Lepidus ongoshilongitho opo e mu ze momeho. Oshe ke ya puuyelege kutya Brutus naCassius otaa gongele etanga, nonkalo yaapangeli mboka yatatu muRooma, kayi li we nawa. Oye na okwiilongekidha opo ya vule okutsakaneka egendelo ndi.

OSHILUKU 4

OLWEETHO 2

Opwa piti ishewe oomwedhi dhimwe nolweetho nduka olwe ethelwa ko mokamba yaBrutus popepi naSardis, oshikululando shaLydia muAsia lyEshona. Komeho gotenda yaBrutus okwa li epiyangano lyaasolo taa ndhelela yo taa igidha. Oya li ye na okutsakanena netanga lyaakwiita puSardis opo ya ka tsakanene naAntoni naOctavius mboka ya li taa taaguluka Makedonia lwokuuzilo.

Brutus, ngoka a li ta thindikilwa komukalele gwe nokukuume ke

Lucilius oyu uhaleke Titinius na Pindarus mboka opoya adhika ya thiki mo taa zi kokamba ya Cassius ya li popepi noye. Pindarius okwa pe Brutus ombapila, Brutus sho e yi lesa okwa ningi epuko lyotango sho a tameke okunyonyodhola Cassius montaneho yomumati gwe. Epuko etiyali e li ningi osho a pula omukwiita gwe Lucilius kombinga yeyakulo lye sho a yakulwa ku Cassius nokwa tameke ishewe oku mu nyonyodhola montaneho ya Lucilius.

Nena Lucilius okwa ti Cassius okwa thika. Omanga inaa kundwa nenge a kunde, Cassius okwa tameke wo okunyenyetela Brutus, aniwa okwe mu ningi nayi. Brutus okwi ithana Cassius kothaila (kotenda) ye opo yaa monike taa nyenyeta montaneho yomatanga gawo gaali. Omatanga oga falwa kokule kashona na Brutus na Cassius oya yi meni lyotenda. Lucilius na Titinius oya lombwelwa ya keelele osheelo opo ya kale ye shi kutya, kapu na ngo te ya piyaganeke.

OSHILUKU 4

OLWEETHO 3

Olweetho nduka lwoondandiimbo olwo lumwe lwomomalweetho ga simana ga Shakespeare. Brutus na Cassius oya kala ya tsikila noontamanana dhawo motenda ya Brutus. Cassius okwa kala ta nyenyeta aniwa Brutus okwa geyele omumati gwe gumwe Lucius Pella, mosuumala, molwaasho aniwa a taamba iimaliwa yoombumbo. Brutus okwe shi koleke kutya, ondjo kehe oyi na okugeyelwa, oshoka ando hasho ando Caesar ina dhipagwa. Brutus okwa gwedha ko wo kutya, Cassius ye mwene okwa fa e na eke lyohwehwe, oshoka okwa kala ta fanditha owala omadhina guunenentu kaantu yanathangwa.

Cassius ngoka a li a thita po okwa lombwele Brutus ta ti, ando okwa li ngaa yaa shi omuntu nakuume ke, ando sikulimwe e mu dhipaga nale nokuli. Nokwaa na honi, Brutus okwa lombwele aalanduli ye ta ti, yo oya dhipaga omulumentu omunene omol-uuyuki wu gwanithwe, ngashingeyi ethimbo olyawo opo yi iyeleke yo yene kiinima yoombumbo. Natango Brutus okwa dhimbulutha Cassius kutya okwa adhika opo e mu tuminine elaka opo Cassius e ya tumine omwaalu gwontumba gwiimaliwa a fute omatanga ge, nomwaalu nguka inagu monika natango. Shino Cassius okwe shi ipatana, nokwa ti ngiika opwa li okwaaauva ko nawa.

Ondjahi yaCassius oya holola ondjila yokushundula Brutus. Osha kala sha fa shi li ngeyi kutya, Brutus okwa koneke omapuko agehe nokwe gi ilongo momutse. Cassius oku ukitha ombandja ye kegongamwele lyaBrutus nokwa holola kutya, sho a mbothola Caesar okwa li e mu holelele shi vulithe e hole Cassius. Brutus okwa mweneke mukwawo, nenyenyeto olya mwena noya minike. Cassius okwa zimine kutya ye oha thiti po mbala noiha vulu okwiipangela. Brutus naye wo okwe shi holola kutya, sho a li ta popi, naye wo okwa li a thita po.

Manga taa popi, omwe ya omutoti gwiitewo. Okwe ya ta thininike paakeleli yosheelo. Okwe ya te ya lombwele ta ti, inaa nyenyeta we. Cassius sho e shi uvu okwa yolo owala ihe Brutus okwa lombwele aakeleli yosheelo kutya, onawa omupiyaganeki ngo ngele ta zi po oshoko ngashingeyi ethimbo lyiita, iita kayi shi uudhano mbo tau dhanwa mpo niitewo yaa na oshilonga.

Nziyanziya oyi ikalele ishewe oyo ayeke, nena Brutus okwa hololele Cassius kutya, Portia okwa sa. Cassius okwa li u uvite nayi shili nokwa pula sho she eta eso. Okwa lombwelwa kutya Portia okwi idhipaga mwene sho a nina omakala ga hanya.

Konima Lucius okwe ya mo ishewe e na omaviinu naambaka yaali oya pewa omaviinu nondjo oya nu omakaya. Lucius Titinius na-Messala oye ya mongundu yawo. Messala okwa hokolola ta ti aniwa Antoni naOctavius oye li po taa manga sha kola noye li lwokuPhilippi, noonakasindani mbaka oya dhipaga nokuli aasenatoro ye li lwopo 70, naCicero omo e li mongundu yawo. Pethimbo tuu ndyoka wo Messala okwa holola wo onkundana yeso lyaPortia. Shika osha li sha kumitha Brutus, oshoka onkundana ndjika okwe yi uva nale.

Konima sho Cassius naBrutus yu uvathana nkene ye na okukomanda omatanga gawo, oya tamene ihe okupopya iineya mbyo taa ka longitha ngele iita ye ya. Cassius okwa holola kutya onawa ngele taa tegelele aatondi puSavdis opo ya tete Antoni na-Octavius oonkondo dhimwe. Brutus ye mwene okwa li u uvite kutya onawa ngele oyo taa yi tango kuPhilippi oshoka aantu yomuSardis naPhilippi ine ya inekela nawa, esiku limwe otaa ka gama kaatondi yawo, onawa ano ngele taa adhika ya ya ko tango.

Ngashingeyi etanga lyawo olya kola, onawa ngele taa dhenge tango omanga omupya inaagu ya kuyo. Cassius okwa zimine noyu uvathana ya ye ko ngele kwa shi. Nena Brutus okwa tumu Lucius a ka tale onguyo ye yokulala nayo, nokwa tokelitha yalwe. Okwa kala i inekela kutya pokati kawo itapu ya we sha.

Manga ye li oyo ayeke nomumati gwe, Brutus okwa tumu aasolo ye yaali Varro naClaudius ya ka lale pooha dhosheelo, nokwa pula Lucius a kale ta hiki okambulumbumba ye te mu imbile eimbilo ewanawa. Omanga Lucius a li mokati kokuhika nokwiimba, okwa kotha nena Brutus okwa kutha okahumba nokwa tsikile opo ngaa ehiko lyaa tetwe pokati.

Brutus okwa kutha embo nokwa leshe, onyeka oya li tayi minikile ya thiilila, ohaluka ombepo yaCaesar oye ya. Moluutile we, tango Brutus okwa dhiladhila ngiika momeho ge omo mu na sha sha puka, ihe okwa pula “oshihemithe” osho shi ipopye shene. Eyamukulo ndyoka a mono oyo owala ndyoka kutya, Brutus okwa momo uuwinayi we mwene, nombepo ya tya ngaaka otayi ka galuka natango komasilu gaPhilippi. Ombepo yaCaesar oya kana po, Brutus okwa pendutha ihe Lucius naasolo yaali. Mbaka oyi ipatana kutya yo kaya li taa igidha moomposi yo ishewe inaa mona sha.

Omukumo sho gwe ya mo, Brutus okwa tumu aasolo yaali ku Cassius neindilo kutya Cassius na ye ngaa kuPhilippi omanga ye ta landula mo mbala.

OSHILUKU 5

OLWEETHO 1

Molweetho nduka otamu hokololwa Brutus naCassius ye li netanga lyawo yu uka kuPhilippi muMakedonia. Octavius na-Antoni oya kala ya tegelela wo momalushandja moka nomatanga gawo. Octavius okwa li a nyanyukwa sho a li i inekela kutya, omatanga gawo otaga ka sindana. Antoni okwa li u uvite kutya aatondi yawo itaa ka homona natango, ihe oya hala ye ya ngwangwaneke. Ihe okwa zi omutumwa e ya etele onkundana kutya aatondi oye na omatanga ga homata nokomayego. Octavius naAntoni kaya li we yu uvitathane kutya oye na okugama kombinga yini. Omapatathano gawo oga mwenekwa keholoko

IyaBrutus naCassius mboka ye ya ya homone olugodhi.

Brutus naAntoni oya tameke ishewe okutamanana. Antoni okwe ya dhimbulutha ishewe uuwinayi wawo wokugwaaleka Caesar sigo ye mu dhipaga. Moontamanana dhawo, Brutus aluhe oku umbile mo ngaa elaka kutya, ando okwa li tuu hasho, ando Antoni wo okwa si pamwe naCaesar. Ihe gwaatsezi yaCaesar, Octavius, okwa li a vulwa oontamanana dhawo, onke oku ulumike Brutus naCassius ya fale omatanga gawo mbala kelondo opo olugodhi lu ka pwakele. Octavius naAntoni oya ndjoina omatanga gawo opo ye ki ilongekidhile olugodhi.

Cassius okwa holola kutya, masiku kondjila kwe endwa, onke oya ningi ashihe taa vulu nando kaye shi sho tashi valwa kolugodhi. Omanga Brutus yi ipyakidhila naLucilius, Cassius oya kala taa popi naMessala. Okwe mu lombwele kutya, nena esiku lyevalo lye.

Omanga taa popi Cassius okwe ya dhimbulutha kutya, omanga yu uka kuSardis, oya mono omahwiyu gaali taga tuka kombanda yawo, ihe esiku ndyoka ongula oga tuka po ga shuna nopeha lyago opwa kala ngoka taga hunganeke esindo neso. Brutus okwa pulwa kutya, otaka kala u uvite ngiini ngele nani omupya ogwe ya gama. Brutus okwa yamukula ta ti, shoka oshinima tashi ihalukwa, ye ini itaala meidhipago, ihe omuntu kehe na kale ngaa a tega kehe shoka tashi ya, ihe ye mwene ita ka zimina a falwe kuRooma e li momalyenge.

Aalumentu mbaka yaali oya lalekathana noya topoka. Omanga taa topoka Brutus okwa hokolola kutya, nonando ye ita vulu okuhunganeka shoka tashi ya, esiku lyo lyene olyu uka kehulilo, nehulilo olya thikana.

OSHILUKU 5

OLWEETHO 2

Oshiluku shika shahugunina molweetho lwasho olutiyali otamu hokololwa etameko lyolugodhi momalushandja gaPhilipi nomai-nyengo gomatanga gaakwiita. Brutus okwa gandja elaka kuMessala e li faalele Cassius, ngoka a li ta folomaneke etanga limwe lyaakwiita. Brutus okwa li i itaala kutya etanga ndyoka

IyaOctavius kali na naanaa ehwamo lyolugodhi, onke otaa ka sindwa mbala shaa tuu ya mbolokotelwa.

OSHILUKU 5

OLWEETHO 3

Olweetho nduno olutitatu lwomoshiluku oshititano, otalu hokolola omalugodhi ngoka ga li ga kondjwa. Aakwiita yaAntoni oya li ya kondeke etanga IyaCassius noye li vunyagula. Cassius okwa lombwele Titinius nkene a li a thiminikwa a dhipage omuhumbati gwe gwelapi opo etanga Iye Iyaa dhengwe ketanga IyaAntoni. Titinius okwa hokolola kutya, Brutus okwe endelele unene mokugandja okomando, naakwiita ye sho ya dhenge etanga IyaOctavius oya tameke okuyuga oontanda dhaTitinius ihe etanga IyaAtoni, peha lyokushuna opo li ka kwathe Octavius, olya yi komeho nolya kondeke etanga IyaCassius.

Omanga taa popi, Pindarus okwe ya nokwa hokolola kutya, Antoni okwa thika nale pootenda dhaCassius noya tameka oku dhi tomeke omulilo. Nena Cassius okwa tumu Titinius opo a tale kutya aakwiita mbo yu uka kuyo, ookuume kawo nenge pamwe etanga Iyaatondi yawo. Okwa lombwele wo Pindarus opo a londe koshikulundundu shopopepi a tale shoka tashi ningwa po kuTitinius.

Mokuthigwa po oye awike, Cassius okwa li u uvite kutya, omwenyo gwe ngashingeyi ogwa tsakanitha eidhingoloko. Mbalambala oyu uvu Pindarus ti igidha kutya Titinius okwa fa a kondekwa nokwa kwatwa onkwatwa, nena Cassius okwa dhiladhila sha kala ko oye, okwa lombwele Pindarus a ze ko.

Cassius okwa dhimbulutha Pindarus kutya, oku na oongunga dhe oshoka okwe mu hupithile meso esiku limwe muParathia, ngashingeyi ongunga ndjono oyi na okufutwa. Okwa kutha omwele “ngoka gwa mbwangulile (mbotholele) Caesar muule womeni”. Cassius okwa lombwele Pindarus e mu mbwangule (mbothole) wo, nokwa si omanga ta popi ta ti: “Hamba iinima iikulu ino yi dhimbwa”. Konima yokulonga oshilonga shino shaa fele, Pindarus okwa fadhuka po.

Pethimbu tuu ndyoka Titinus okwe ya a thindikilwa kuMessala.

Pindarus okwa li a puka. Titinius okwa li a tsakanene nookuume mboka ya li taa kongo Cassius ye mu lombwele kutya. Brutus okwa sindi Octavius, ihe ngashingeyi oya adha Cassius a sa, nena Messala okwa shuna a ka lombwele Brutus. Titinius ka li e shi hala, okwa kutha okahampi koongala nokwe ka tenteke koshipala shanakusa, okwa kutha egonga lyaCassius nokwi idhipaga. (Sho shene osha li ngeyi kutya: etanga lyaBrutus oloyo lya li lya kondeke Titinius nolye mu lombwele nkene ya sindi etanga lyaOctavius). Messala okwe ya mo e li naBrutus nooyakwawo yalwe opo ya tale omudhimba gwaCassius. Mokutala omidhimba ndhika mbali, Brutus okwa koneke nkene oonkondo dhaathithi yaCaesar dhi li natango. Oonkondo dhaathithi yaCaesar odha kala tadhi telagana akuhe nokuPhilippi, noonkondo ndhoka odha galulile “oondungu dhoomwele dhetu yene momani getu yene”. Okwa tameke okulila Cassius: Rooma itashi ka mona we omuntu e mu fa. Oku uvaneke i ikongele ethimbo lya gwana a lile Cassius omahodhi ngoka e na okulilwa. Okwa gandja elombwelo opo efumviko lyaCassius li ka ningwe kokatuntu kaThasos. Konima Brutus okwa lombwele aalanduli ye ta ti: “ngashingeyi otundi ontintatu yokomatango ihe omanga uusiku inaa ya ‘otatu ka yelekela tu tale ngele otu na elago molugodhi talu landula.”

OSHILUKU 5

OLWEETHO 4

Molweetho nduka otamu hokololwa nkene olugodhi lwa tsikilwa ishewe. Opwa li ngaa omitoto koombinga noombinga nomazopo sho aakwiita ya tameke okwiinika komakombo.

Mepiyagano muno lyolugodhi, Brutus naamati ye oya li ya thitikininwa puupatekedhi, naYoung Cato, suwala yaBrutus, okwa li ta kondjo tuu shili tagu pu mo, omanga Brutus ta kongo ompito yokufadhuka po, pethimbo wo ndyoka Lucilius okwa kwatwa onkwatwa.

Aakwiita yaAntoni, sho ya mono Lucilius a kwatwa, oya li ye shi oya kwata Brutus. Antoni sho a thiki, okwe mu dhimbulula. Lucilius okwa holola kutya, Brutus ita ka pitika a kwatwe nomwenyo. Nena Antoni okwa gandja elombwelo opo ya yakule Lucilius nawa oshoka okukala nomuntu kuume koye oshihwepo shi vule okukala naantu aatondi yoye. Nena aakwiita yamwe oya

tumwa ya ka konge Brutus.

OSHILUKU 5

OLWEETHO 5

Olweetho nduka otalu tu fala molugodhi lwahugunina. Brutus naamati ye yamwe, Dardanius, Clitus, Strato naVolumnius. Okwa li u uvite shili kutya a sindwa. Okwa tameke okuthiminika kehe gumwe gwomuyo e mu dhipage, ihe shaa ngoka okwa li a kumwa nokwa tindi. Nena okwa yi kuVolumnius nokwe mu lombwele kutya, ombepo yaCaesar oye mu holokele lwaali, tango opuSardis, nongulohi tuu ndjoka opuPhillippi, ngashingeyi oku uvite kutya otundi ye oya thika. Brutus okwa dhimbulutha Volumnius kutya oya kala nale omuntu nakuume ke pethimbo lyokukala kwawo moskola nokwe mu pula a kwate omwele gwe omanga “tandi nukile ko” Volsmius okwa tindi.

Oontunda nomankuma oga tameke okuhika taga tseyitha esindano lyaAntoni naOctavius. Brutus okwa laleke ookuume ke nokwe ya lombwele kutya mokukalamwenyo kwe akuhe kapwa li nando ogumwe gwomaalanduli ye ya li inaaye mu inekela. Clitus, Darnadius naVolumnius oya yi ontuku yaakwiita mbo ya li taye ye. Brutus oku uvaneke e ya landule konima.

Pethimbo ndyoka Strato okwa adhika a kotha no inu uva sha koonkambadhala dheidhipago lyaBrutus. Nena Brutus okwa pungulukile wo Strato nokwe mu thiminike a kwate omwele “omanga ta nukile ko”. Oya lalekathana, Brutus okwa nukile ko noshitya she shahugunina okwa ti: “Caesar, onkee ngaa opo wu li, nenge ‘ongweye ngaa natango’”.

Konima Octavius, Antoni, Messala naLucilius oye ya, osho wo ongundu yaakwiita. Strato okwe ya lombwele eso lyaBrutus, na-Octavius okwe mu taamba ongakuume.

Antoni okwa tanga Brutus kutya “oye Omurooma kaaku na we” ngoka inaa dhipaga Caesar moluuwanawa we, ihe omoluuwana-wa waRooma naantu yamo.

Octavius okwa gandja elombwelo opo omudhimba gwaBrutus gu kuthwe po omanga taku longekidhwa efumviko lyopakwiita li

ningilwe Brutus. Nena Octavius na Antoni oya yi ya ka tokole kutya olye gwomuyo i ilogela sha mesindano ndino enene.

SHA KOMBINGA YAANYANDI

Julius Caesar, okwa li kayamukulwa pethimbo ndiyaka. Okwa valwa ngiika momumvo 100 manga Krustus inaa valwa.

Octavius Caesar, gwaatsezi yaJulius, okwa li wo omuthigululi gwe. Pethimbo ndiya okwa li e na oomvula 19. Konima okwa ka ninga omukeesari Augustus ngoka a lele Rooma sigo omomumvo 14 Kristus sho a valwa.

Marcus Antonius, nenge Antoni, okwa li a kalele Caesar ethimbo ele. Pethimbo ndiya okwa li lwopoomvula 39.

Cicero okwa li omupopi a simana. Okwa li wo omutondi omunene gwaAntoni.

Marcus Brutus, okwa li omukwashigwana gwolela nokwi igameke kombinga yaPompeyi, ihe okwa geyelwa kuCaesar.

Cassius. Nguno okwa li uukwe waBrutus. Naye wo okwa li i igameke kombinga yaPompeyi noshe mu geyelitha kuCaesar.

Portia, omwanakadhona gwaCato gwokuUtica.

AANYANDI AYEHE OYO:

Julius Caesar

Octavius Caesar

Marcus Antonius

M. Aemilius Lepidus

Mbano yatatu oyo ya li yi itopolele oshilongo konima yeso lyaCaesar

Cicero

Publius

Popilius Lena

Mbano ayehe yatatu oya li oosenate.

Marcus Brutus

Cassius

Casca

Trebonius

Ligarius

Decius Brutus

Metellus Cimber na-

Cinna

Ndjino oya li ongundu

yaaimangi okapandi

Kumwe inaa hala Julius Caesar.

Flavius naMarullus oya li aakalelipo yoshigwana, Artemidorus, okwa li omufilosofi gwokuCnidos.

Omuhunganeki

Cinna: Omutoti gwiitewo.

Omutoti gwiitewo natango.

Lucilius, Titinius, Messala, Young Cato naVolumnius mbano ayehe oya li ookuume kaBrutus naCassius.

Varro, Clitus, Claudius, Strato, Lucius, naDardanius, ayehe aakalele yaBrutus.

Pindarus, okwa li omukalele gwaCassius

Calphurnia, omukulukadhi gwaCaesar

Portia, omukulukadhi gwaBrutus

Aasenate, aakwashigwana, aakeleli naatali yalwe, osho nosho.

OSHILUKU SHOTANGO

OLWEETHO LWOTANGO

Ethimbo lyombinga onene yoshinyandwa omuRooma moma-pandaanda.

Flavius naMarullus oye ya meni: Oyo oomangestalata yAarooma,

ya hogololwa koshigwana opo ya gamene uuthemba woshigwana kaaPatrisia. Opwa li wo aakwashigwana oyendji ya kundukidha.

Flavius: Zii po, indeni kegumbo, iifakufaku ne yiinanyalo, indeni kegumbo. Omu shi aniwa esiku lyotilindi ndino?

Nenge kamu shi shi kutya, mesiku lyiilonga omangomba itaga endagula gaa na epapa lyiilonga yawo?

Inda mo itale ngweye, popya, tu lombwela iilonga yoye.

Omulumentu gwotango: Eewa, omusimanekwa, ngame omumbunzi gwiipilangi.

Marullus: Oluhila lwoye lwoshipa, noshimetitho shoye, oyi li peni?

Omolwashike wi inzandula mo moonguyo dhoye oombwanawa?

Ngweye wo, iilonga yoye oyashike?

Omulumentu omutiyali: Dholela, omusimanekwa, pakuyeleka nonkulungu yiilonga, ngame ondi li po owala, -ngashi aantu haa ti-oshikwathangundu.

Marullus: Ihe nduno oshilonga shoye shosheneshene osha shike?

Yamukula dhu ukilila.

Omulumentu omutiyali: Oshilongaa, musamane, shoka ndi ilonga nopwaa na honi; osho okwoopaleka iindjenda yaantu.

Marullus: Oshilonga shini? Shinima showala ngweye, oshilonga oshini tu?

Omulumentu omutiyali: Aawoo, omusimanekwa, ino konga 'nkalankongo, ihe ngele nani omukongi gwoonkalonkongo, ngiika ote vulu ngaa ndi kwathe ndi ku opaleke, musimanekwa.

Marullus: Owa hala okutya ngiini? U kwathe wu opaleke ndje, shipumpile ngweye.

Omulumentu Omutiyali: Ndi ku andeke musimanekwa, ndi ku andeke.

Marullus: Ish, nani ngweye omutengi gwoongaku.

Omulumentu omutiyali: Eeno, dholela, omusimanekwa, ngame ohe longo noniho noihandi nyodhola kiilonga yengomba. Ihandi alaala naakiintu, ngame onganga yokutenga ongaku, ngele dha yonuka unene, otandi dhi andeke. Aalumentu aasimanekwa haa lyata koshipa shongombe — iilonga yiikaha yandje.

Flavius: Omolwashike waa li nena postola yoye? Omolwashike to enditha aantu mbano moostarata?

Omulumentu omutiyali: Opo ya kulupithe oongaku dhawo ngame ndi mone iilonga oyindji. Dho dhene dholela musimanekwa, tse nena otu li motilindi. Otwe ya tu tale Caesar, tse tu mu ligolelele esindano lye.

Marullus: Shi mu simanekitha po oshike? Okwe etelele ngaa esimano? Aanenentu mba ye mu landula kuRooma oyeni? Omalyenge gaapika yeni ngono ge ya ga nzandula etemba lye. Iitendo, omamanya ne, oshi vule po nokuli. O, aanamitima omikukutu, aalumentu ne aapwidhi yaArooma. Pompeius mwe mu dhimbwa nale. Nando olwindji omwa kakanya komakuma nokoongenge, kooshungo nopomakende, eeno, nokomaluungu mu na uuhanona momaako geni, nomwa kala ko omutumba mwi idhidhimikila ko esiku alihe — metegelelo — opo mu tale omunene Pompeius te ende moostarate dhaRooma. Nongele etemba lye lyiita lya holoka, inamu igidha tashi thitike okutsi, sigo omulonga gwaTiber, muule wago mwi, tagu kakama komukolongondjelo, momakolombongo goontuni dhago. Ihe nena one mboka mwi inzandula mo, nena one owala yene mwi ihogololele oholodeyi? Nena otamu umbile oongala komeho getemba lye ndyoka tali ende mombinzi yaPompeyi sho a sindwa. Zii po mpoka. Tondokeleni kegumbo, ka tseni oongolo, ne mu galikane aathithi opo omupya gu kandulwe po, ngoka tagu vulu okulandula okwaapandula.

Flavius: Indeni aakwashigwana ne aawanawa, molwepuko ndino, oohepele adhihe odha gongala ngashi ne. Ya faleni koontuni dhaTimber ne mu vongakanithe omahodhi geni nomeya sigo epoola lyomeya lya adha oontuni dhokooha. (Aakwashigwana ayehe taa zi mo).

Flavius: Tala owala nkene omikalo dhawo tadhi iholola! Eeno, osho taa yi yaa na nando eiuvo lyondjo.

Ngoye inda kombinga ndjino yaKapitolo, ngame otandi yi lwaahu. Nongele iiyelekela mbiya oya nzandulwa nomandhi-ndhiliko gesimaneko, yi kutha po.

Marullus: Otatu vulu ngaa oku shi ninga? Ndishi owu shi shi ngaa kutya, nena esiku lyoshituthi shaLuperkusa?

Flavius: Kape na mbundhi, inapu kala nando oshiyelekela shimwe tashi isimaneke pamwe nomakopisindano gaCaesar. Ngame otandi ende lwaampo opo ndi opaleke omapandaanda agehe kiiyagaya.

Nangweye wo osho ninga mpoka to adha ya ndumbakana. Otu na okutona (okutudha) uulwenya momawawa gaCaesar opo a vule okutuka pevi oshoka ngele hangawo, ota ka hala a tuke pombanda note ke tu thindila pahi ongaapika ye, nenge ongaapangelwa ye.

(ya zi mo ya ye)

OSHIKUKU OSHO TUU

OLWEETHO OLUTYALI

MuRooma. Pehalandjandja lyaayehe. (Aadhani mba ye ya mo methindikilo lyehiko yomankuma oyo: Julius Caesar, Cicero, Brutus, Cassius, Casca, omwaanekeli nongundu yaakwas-higwana).

Caesar: Calphurnia!

Casca: Ombili, mweneni ne. Caesar ota popi.

Caesar: Calphurnia!

Calphurnia: Ongame ngu mumwa gwandje.

Caesar: Thikama naanaa mondjila yaAntonius uuna te ende moostarate. Antonius!

Antonius: Mumwa gwandje Caesar.

Caesar: Antonius, uuna to matuka, ino dhimbwa okuguma Calphurnia. Omuntimbe, osho aakulu yonale haa ti, ngele a gumwa methigathano ndino, nena a kuthwa omupya.

Antonius: Ote dhimbulukwa. Ngele Caesar ta ti: “ninga shi, nena osha longwa nale nokuli.

Caesar: Tameka. Simaneka omikalo omikulu. (Uuhumba)

Omwaanekeli: Caesar

Caesar: Oshike ano ishewe. Olye ti ithana ndje.

Casca: Ekudhilo nali mwene, naku tye nyee. (Omankuma taga mwena)

Caesar: Eewa, olye naanaa mongundu ndjino i ithana ndje. Ondu uvu ewi tali kugagana kombanda yomawi guuhumba, tali ithana, Caesar! Popya nduno. Caesar okwa pulakena.

Omwaanekeli: Kotokela eti 15 lyaMaalitsa.

Caesar: Na holoke itale ngo ta popi opo ndi mu mone mwene.

Casca: Mulumentu, za mo mongundu, thikama koshipala shaCaesar.

Caesar: Owa hala okulombwela ndje tuu shike? Popya ishewe itale.

Omwaanekeli: Kotokela eti 15 lyaMaalitsa.

Caesar: Ota yaguma, mu etheni, itu yen. (Omankuma, naayehe

taa yi pondje, kakele kaBrutus naCassius.

Cassius: Ino hala u ye u ka tale nkene ethigathano tali ningwa?

Brutus: Aawe, inandi hala

Cassius: Nde ku galikana, ila tu ye.

Brutus: Inandi hala uvite; mungame omwa pumbwa enyanyu ndyo li li muAntonius. Cassius inandi ku keelela mehalo lyoye, otii ku etha wi ikalele.

Cassius: Brutus, onde shi dhimbulula pomathimbo nga gongashingeyi, hamomeho goye owala, hapalwe; ondi ilongo uuwanawa woshito; ngashingeyi owa ninga omukwiilongo. Owa talala, owi ilile pakutala kuume koye ngoka a kala shili e ku hole.

Brutus: Aawe, Cassius, ino ipukitha. Ngele tandi holeke ondjelo yandje, onde shi ningi opo ndi humbate mwene omaimpwiyu gandje. Omathimbo ngaka onda nyanyagulwa kekondjo lyopaali li li meni lyandje. Pamwe omikalo dhandje otadhi uthwa kusho. Ihe molwaashoka ookuume kandje inaa sa oluhodhi — naCassius, ngweye okuume kolela, ino konga omatompelo galwe ge vulithe mpa, kutya Brutus oti ikondjitha mwene, nota dhimbwa okuulika uukuume kuyalwe.

Cassius: Ano onde ku pulakene pombambo, Brutus, nomomuti-ma gwandje ondi na omadhiladhilo, ge na oshilonga oshinene. Nde ga pungula muule noku ga dhiladhila. Kuume kandje, Brutus, owa tala ngaa oshipala shoye?

Brutus: Aawe, Cassius, eho ihali imono lyolyene, shila omokwiitalela musha shilwe.

Cassius: Odhoshili, otashi sitha oluhodhi, Brutus, sho pwaa na ekende ndyoka tali ku talitha iiholekwa yoye yomuule wu wape wu tale shoka sha holekwa mpoka. Ondu uvu kutya, aanenentu ayehe muRooma oya hala kakele owala kaCaesar

ngoka ihaa si, kutya, methimbo ndika lyondjoko yuupika, Brutus a kale e na omeho opo i itale mwene.

Brutus: Koshiponga oshini Cassius, hoka wa hala okufala ndje? Ongiini sho to ti, nandi iugadhale mwene shoka ngame ndaa na?

Cassius: Eewa ano, muholike gwandje Brutus, pe ndje itale okutsi: molwaasho ihoo imono mwene, otandi ka kala ekende lyoye koombinga adhihe opo ndi ku hololele shoka wa li waahe shi mungweye mwene.

Omusimanekwa Brutus, ino limbililwa, ngele onda li omumentu omunyanyukwi, nenge gwaamboka mbo taa ulike uukuume kukehe notaye u ningi ngeyi wombiliha onga ngoka ta thethenga aantu konima ndi ya sheke. Nongele ote kongo ookuume poshituthi kehe — pompito kehe — nando onapu kale aantu oolye — eeno oto vulu okwaainekela ndje.
(Omankuma taga hikile konima yeshigolapi)

Brutus: Eligolo olya ngiini ndyono? Onda tila aali-goli pamwe otaa hogolola Caesar ongomukwaniilwa gwawo.

Cassius: Owe shi tila hamba?

Ondi itaala kutya ito ke shi hala.

Brutus: Itandi ke shi ninga, Cassius, nonando ondi kale ndi mu hole.

Ihe omolwashike to dhikile ndje mpaka olule?

Oshike shono wa hala okulombwela ndje?

Oshi na sha nuuwanawa woshigwana?

Pokati kesimano neso opo nda li ndi na okuhogolola. Ayihe onda li ndi na oku yi taamba ndaa na uutile. Aathithi naa koleke ndje, oshoka otii ya simaneke shi vultihe sho te tila okusa.

Cassius: Eeno, Brutus, eeno ondi shi eitumbo lyoye lyomeni nawa ongashi wo ndi ku shi kombanda. Onawa ano; esimano olyo ehuku lyehokololo lyandje, shoka to dhiladhilile yamwe mokukalamwenyo ite vulu okutya ko sha, ihe kombinga yandje — sho ndi li ngashingeyi, hasho kwa li ndi shi te kala

muumbanda woshishitwa ngame mwene. Ngashi naanaa Caesar ngame wo onda valwa nda manguluka, nangweye wo. Ngashingeyi otwa lya nawa, atuhe yaali otwa vulwa okwiidhenga muutalala wokufu ngashi ye, oshoka uuna lumwe metsitsiya, manga Tiber tagu kungulukile koontuni dhago, Caesar okwa pula ndje: “Cassius, oto shi vulu ngaa wu idhenge pamwe nangame efundja ndino lya geya ngeyi, nou yoge sigo okoontuni ndhiya?”

Ohaluka ndi iyumbile mo aguhe noonguyo dhandje. Onde mu ithana a landule ndje — osho a ningi. Omeyafundja tage tu kwata, ihe tse tatu ga shunitha nomadhengo ga kwata miiti, tatu ga thindi ombinga twi itumbile omulonga nomatha nomipendatima.

Ihe manga inaatu thika kethikilo lyelalakano lyetu, Caesar okwi igidha. “Cassius, kwatha ndje, ote nengine”.

Ngashi naanaa kukululwa, Aenas gwomunene, megetukila lyomulilo gwaTroye, ihe a humbata mo Anchises, osho wo ngame nda hili mo omuloloki Caesar, momulonga gwaTiberi. Omulumentu nguka ngashingeyi a ningi oshikalunga na-Cassius ngashingeyi a ningi oshifakufaku showala shoka shi na okugonya ombunda yasho ngele Caesar a komona owala kashona nokwaa na ndhindhiliko. MuSpaniya okwa li ta hepekwa kolwiidhi. Sho lwe mu kwata onda ndhindhlike kutya, ota kakama. Eeno, oshili, kalunga ta dhekweta.

Komilungu dhe dhuukatalume, olwaala lwa lunduluka, nondjelo ndjiya hayi tidha po uumbanda, ya kanitha etayimo. Onde mu uvu ta tongo! Okana kwe hoka haku thiminike Aarooma, ya pulakene noya nyole oohapu dhe — Akutu, nena okana okwo taku ithana:

“Onda sa enota, Titinius.

Ngashi naanaa olukadhona talu alukwa. O, kalunga, onda kumwa, sho omunkundi a tya ngaaka i itumbile uuyuni, e u ende, nokwe wu idhenga awike ti, nokwa mono epapa. (Omankuma nomaigidho taga uvika konima).

Brutus: Pulakena utale, natango otaku kudhile! Sho nda pulakene, omaigidholigolo agehe ogesimanekitho epe, ndyoka yi inekelela Caesar.

Cassius: Eeno, kuume, ongashi naanaa engungule sho ta lyata

okauyuni ketu moka tse onguungongolo tatu ende notatu lengalenga kohi yomagulu ge hoka tatu ka fumvikwa nopwaa na esimano lyasha.

Omuntu ye mwene oye omuhuni gwiihuna ye. Ihe hatse, Brutus, ondjo kayi li kombinga yetu, ihe otse, otse naanaa mba tu li oonakuthiminikwa. Brutus na Caesar: nguno Caesar oku na po shike, omolwashike edhina lye tali kelenga unene li vule lyoye. Ga nyolela pamwe itale, nolyoye wo kaku na we. Ga tumbula, agehe oga gwana mokana, ga viha — oge thike pamwe mondjundo. Onawa ano, ga longitha (nau ye ko) iikumitha. “Brutus” ombepo tayi ithana, nanziya “Caesar”, ano — omedhina lyaathithi ayehe kumwe: ononyama yashike mbela Caesar hi ipalutha opo a koke ngawo. Ethimbo lyetu lya sithwa ohoni. O, Rooma owa kanitha uulithilo woomvalekele. Omethimbo lini mbela, okuza ngaa keyelu enene, itoo vulu okwiitangela omulumentu e vule gumwe?

Opwa li ethimbo ndyoka uuna to popi Rooma, to vulu okutya, omakuma ge omanene oge edhilila mo owala omulumentu gumwe?

Oshili, ngashingeyi Rooma ndjika oyi na eha lya gwana uuna mulyo mu na omulumentu gumwe owala. O, atuhe yaali, ngame nangoye otu uva kootate taa ti: Brutus ngoka oti idhidhimikile ondeeveli ndjoka yi li muRooma yi kale mo natango omutumba nuupu ongomukwaniilwa.

Brutus: Shoka inandi shi limbililwa nando, kutya ku hole ndje, shoka wo wa hala ndi ninge, onda adhika nde shi tedha.

Nkene te dhiladhila nethimbo ndika ngashingeyi, otii shi ti konima, ihe ngashingeyi — otandi pula owala manga nuukuume. Ino zizilika ndje. Shoka wa ti, otii shi dhiladhila nawa. Naashoka tashi ka tiwa natango, otii ke shi pulakena neidhidhimiko notii shi monene ethimbo opo ndi popye nawa iinenenima.

Sigo oompoka aasimanekwa taa sineni iinima mbi, kutya Brutus kuye oshihwepo a kale gwomuushamba shi vule ti ithanwa omuna gwaRooma — unene tuu ngashingeyi monkalo ndji sho omitenge omidhigu dha tega dhi ye kutse.

Cassius: Onda nyanyukwa shili sho oohapu dhandje dhaa na

oshilonga, dha hwameke okalilo muBrutus.

Brutus: Uudhano wa halakana, Caesar ota galuka.

Cassius: Ngele taa piti po, hila konguyo yaCasca, nena ote ke ku lombwela ashihe, oshinenenima sho sha ningwa pomasiku nga.

(Caesar nosheendo she taa ya mo)

Brutus: Osho te longo. Ihe tala manga, Cassius nkene iimpwiyu ya hanya koshipala shaCaesar naayehe yalwe oya fa aambandamekwa. Oompanda dhaCalfurnia odha pemba, naCicero ota lengalenga nomeho ga fa omulilo, ngashi naanaa twe mu mwene muKapitolo sho a ningwa oshitimonguyo koosenate.

Cassius: Otatu ke shi uva kuCasca, shoka sha ningwa ho.

Caesar: Antonius!

Antonius: Caesar

Caesar: Pungame napu kale owala itale aalumentu mba ya lya nawa, yomafufu haga adhima yo haa kotha nawa uusiku. Ngono Cassius ota holoka unene a nanga nokwa sa ondjala. Oha dhiladhila unene aalumentu mboka iiponga.

Antonius: Caesar, ino mu tila owala, ke shi shiponga. Ye mwene omvalekele yaRooma nokwa lelwa.

Caesar: Nonando okwa li ando oshitima, inandi mu tila: ihe nani ngele edhina lyandje nuutile iitya ya faathana kaku na nando omulumentu gulwe ngoka nda hala nokuhalelela ndi pite pombambo onga Cassius ngo gwoshityani, ngo ha lesa olwindji, ye ha ndhindhlike ashike, iiningwanima yomuntu te yi pyongola nawa. Okwa dhina uudhano, uuhumba, hangashi ngweye, Antonius.

Ohi imemeha oolumwe ongangoka i igeyela mwene opo a mone sha kombanda yevi e shi yole. Aantu ya tya ngaaka itaa vululukwa yo itaa kala ethimbo komeho gaambo ye ya vule;

onkee ano oyo iiponga. Hwepo ndi ku lombwele shoka u na okutila, shoka he tila wo; ngame aluhe ondi li owala.

Caesar: Ila ndje kolulyo, okutsi huno okwa thita. Lombwela ndje dhu ukilila sho to mu dhiladhila.

(Omankuma, Caesar nosheendo she taa yi. Casca a thigala)

Casca: Sho wa hili kekunka lyonguyo yandje, owa li wa hala okutya sha?

Brutus: Eeno Casca; ano oshike she ende mongaya nena sho Caesar a ziyalala ngawo.

Casca: Hane mwa li naye nani, nenge kamwa li?

Brutus: Ando inandi pula Casca sho she ende mongaya.

Casca: Ano, okwa li a pewa oshikolone, noshe mu zalekwa, ihe ye okwe shi kandula neke lye — ongawo, naantu oya tamake ombuya.

Brutus: Ombuya ontiyali oya li yashike?

Casca: Noyo wo ongashikwawo

Cassius: Oyu uyagele lutatu. Euyagelo lyahugunina ano olyashike?

Casca: Nalyo wo ongashikwawo.

Brutus: Nani oshikolone okwe shi ukithwa lutatu?

Casca: Mo! Lutatu, eeno lutatu. Ethimbo kehe ongekwawo, nopepetuko kehe okwe shi kandula, naashiinda yandje oyi igidha.

Cassius: Olye ano e shi my ukitha?

Casca: Ei, oAntonius

Brutus: Casca, tu hokololela itale kuume nkene she ende.

Casca: Kashi ivule notandi ipondo ngele nani ote hokolola naanaa nkene she ende. Osha li sha nika uugoya, kanda li ndi na nasho nokuli. Onda mono owala Antonius te mu ukitha oshikolone, oshima osha li oshikolone shoshingoli, ngashi nda ti nale, okwe shi ikandula mbala; nongele ando wu pule ndje, okwa li e shi hala. Antonius okwe shi mu ukithilula, okwe shi ikadula ishewe, ihe pamadhiladhilo gandje, ka li a hala shi ze mo mbala miikaha ye.

Okwe shi mu ukitha ishewe olutitatu, nokwe shi ikandula olutitatu. Meikandulo kehe, iimbakuta oya kala tayi igidha yo tayi dhenge omake kumwe e taa dhungadhunga uulapi wawo womazigudhe mombanda noya pititha ezimba lya tya ni, molwaasho Caesar a tindi oshikolone konyala Caesar a se oshiyunguyungu, oshoka okwi ihata po, nopamadhiladhilo gandje, kanda li te vulu okuyola, oshoka onda li nda tila okumakula okana kandje opo ndi nine ezimba lyotwakalanale.

Cassius: Andiyee, nde ku galikana, tegelela, to ti ngiini?
Caesar i ihata po oshidhungwe?

Casca: Okwi ihatele po oshidhungwe pehalandjandja mpee, okwa li a tutumika ka li ta vulu okupopya.

Brutus: Otashi vulika okwa kala neposi.

Cassius: Aawe, Caesar ke li na, ihe ongame ongoye na Casca wo, otse tu na eposi.

Casca: Kandi shi shoo wa dhiladhila, ihe shoka ndi shi shi osho shoka kutya okwi ihata po. Ngele iimbakuta inaa ligola nokunuka uuna ye shi panda nenge inaaye shi panda — ngashi haa ningi naanyandi mondjugo yomatalelo, ngele hasho shono, ongaye thile.

Brutus: Okwa ti nduno ngiini sho a godhipukwa?

Casca: Mo, manga inaa gwa — sho a koneke nkene aanima ya nyanyukwa keikandulo lye — okwa patulula onguyo ye yokombanda nokwe ya hiya ye mu tete omuligu.

Ngele ando onda li omuniilongalela — onawa, nandi ye moheli moka mu na oosikelemo — ngele nani ote fundju — ondi itaala oohapu dhe. Osho ngaaka okwa gu. Sho a godhipukwa, okwa pula kutya, ngele nani okwa ningi sha nenge a ti sha sha puka, oshe etwa kuuvu we.

Aakiintu yatatu nenge yane ya li pooha dhandje oyi igidha. “Akutu, okantu kOmuwa” mu dhimina po komwenyo aguhe. Ihe natango itashi ti sha. Nugele nani Caesar okwa dhipaga ooyina; kaya li ye na okuninga po sha shilwe.

Brutus: Okuza mpoka okwa zi po noluhodhi.

Casca: Eeno

Cassius: Cicero wo okwa tya sha?

Casca: Eeno, okwa popi mOshigeleka.

Cassius: Okwa ti ngiini?

Casca: Aawe, ngele onde shi hokolola, itandi vulu we oku mu tala momeho; ihe mbo yu uvite ko, oyi imemehelathana noya nyonkolelathana komitse. Ihe kungame osha li Oshigeleka. Ote vulu okuhokolola oshindji: Marullus na Flavius mboka ya kutha ko iiyopalekitho koshiyelekela shaCaesar, oya pewa ontokele. Inda po nawa. Okwa li omashendjo ogendji, ando okwa li tandi ga dhimbulukwa agehe.

Cassius: Ito ya tu ka lyeni uulalelo nena, pungame, Casca?

Casca: Aawe, ondi na omazepo galwe.

Cassius: Oto ya ano wu lye ongulohi yongula.

Casca: Eeno, ngele omutse ogu li kumwe nothingo, nongele ino lundulula, niishewe ngele iikulya yoye oya gwana tuu okuliwa.

Cassius: Onawa ano, onde ku tega.
(Casca a piti mo).

Brutus: Omulumentu okwa ningi egoya ano ngiini nguno. Sho a li moskola okwa li omunandunge nokwa li nombepo ya kola.

Cassius: Natango osho e li, Brutus; mokugwanitha oshinakugwanithwa sha simana notashi pula omukumo, nonando okwi ifetha egoya. Okwaa putuka ongiigwanga — oto towaleke owala shoka a ti. Oto opaleke owala oohapu dhe opo tu dhi taambe ko nawa.

Brutus: Osho. Ngashingeyi nda yi. Ongula ngele owa hala okupopya nangame, otandi ya kungoye, nongele ongweye wa hala, ila kungame, onde ku tega.

Cassius: Osho te ningi. Sigo oompoka, dhiladhila, uuyuni nangweye mboka.
(Brutus a piti mo)

Cassius: Ta, Brutus ngweye mwene one ngaa 'ihe ondi wete esimano lyoye lyopanshitwe otali vulu okuvulika kuukwatya walyo lyene. Sho shene oshiwana osho aantu aawanawa yi itula owala piiwanawa; oshoka ngo a kola ando olye pwaa na ando sho tashi mu hongolola? Caesar, tonda ndje, hokwa Brutus. Ando oye a li Cassius nangame oBrutus, ita ka ninga ndje sha. Ongulohi otandi ka umbila oombilive momakende gongulu ye — omanyolwakaha gi ili nogi ili, opo i itaale kutya oga zi kaantu oyendji mboka taa hokolola esimano ndyoka lya pewa edhina lye muRooma, notaa nangananga nesimano lya Caesar. Kwaashihe shino, Caesar na dhiginine mpoka a kwata, ngele hasho, otatu ke mu lila oongunga nenge e tu lyate opulata.

OLWEETHO III

EPANDAANDA TUU NDYOKA

Omityalakato nomalwaadhi. Casca yo na Cicero oya ziilile koombinga dha pengathana. Casca okwa li nomwele meke lye, gwa pweywa mo.

Cicero: Casca, Wa tokelwa? Caesar owe mu thikitha kegumbo?

Omolwashike ano to hetha ngweye to lengalenga ngawo?

Casca: Itashi ku inyengitha nani ngele evi alihe tali tameke okwiinyenga? O, Cicero. Ondi shi iikungulu, nonkene ombepo ompwidhi tayi tandagula omingaalipi, nefuta lyi itumba. Onda mono tali itumbu notali tutumike olwindji li adhe pondunda yiikogo mbyoka ye li gendela, ihe hamanga uusiku mbuka inaa ya, aawe hamonale nda li moshikungulu moka omulilo tagu gu megulu. Megulu shila omu na ngee iita yaakwashigwana ngee sha shilwe. Nenge pamwe aathithi oya geya ngaa ngawo opo tu yonwe po molwomanganga getu.

Cicero: Owa mona iinima iikwiilongo?

Casca: Omupika — nangweye ngiika owu mu shi kemono — olulyo lwe olwa li lwa yeluthwa. Omulilo ogwa li tagu yeta notagu fike ongoonyeka omilongo mbali, ihe eke, eke inali uva po sha, nokuyaywa oko ootu ngele. Ihe unene — omolwasho omwele gu li puuyelele. Poocha dhaKapitolo opwa li onime ndjoka ya tala ndje nuufukedhi noya gendele ndje, noya yi inaayi ninga ndje sha. Onda li naakulukadhi ethele ya mbandamekwa — ongundu ya halukithwa ndjoka tayi gana kutya, aalumentu ya hwama otaa ende momapandaanda. Nohela pomulongo nambali yomutenya, ehwiyu olya kuutumbile polushandja nolya lili. Ngele iinyengandunge tayi indjipala, ino tya we: “shono oshinima shesiku kehe, opu na omatompelo gasho. Ondi itaala kutya, aahunganeki ohaa hunganeke sha shaa na elago tashi adha oshilongo ashihe.

Cicero: Oshili, otu li momathimbo gi ili elela, ihe omuntu oto fatula iinima ngashi wu yi uvite, sikulimwe omoku yi tala owala ngaashi yi li.

Ongula Caesar oko ngaa ta yi kuKapitolo?

Casca: Oko ta yi. Okwa lombwele Antonius.

Cicero: Tokelwa po ano Casca. Moshikungulu omuntu oto ende nuudhigu.

Casca: Inda po nawa Cicero.

(Cicero okwa zi po. Cassius te ya po).

Cassius: Olye ngwiya

Casca: Omurooma

Cassius: Ewi olyaCasca. Casca, ewi olyoye.

Casca: Okutsi kwoye okwa hongwa. Cassius uusiku owa tya ngini mbuno.

Casca: Olye a mwene egulu lya genda ngawo.

Cassius: Oomboka ya tseye evi nkene lyu udha omapuko. Kombinga yandje onde ende moositarata nondi iyethele momilema omidhigu, inandi ilongekidha, ngashi wu wete ndje kuume.

Casca: Onde ethele ondete yandje komandundumo. Naasho olwaadhi olumbulau lwa li lwa hala okutandula ontulo yegulu, onda kala nelalakano okuthikama owala mokati koombadhi.

Casca: Omolwashike wa gendele egulu ngawo? Omuntu okwa gwana okutula nokudhekweta uuna iikalunga iinankondo tayi tumu omalondodho ongaatumwa, opo ye tu tilithe.

Cassius: Casca, ngweye mwene egoya, nohandje ndjo tayi shela mutse Aarooma, ku yi na, nenge iho yi longitha. Owa tala wa tananeka nowa pemba, wa kukuta kuumbanda nowa piyagana pakutala ondjahi mombepo; ihe ipula mwene kutya omolwashike komililo ndhino nokombepo kehe tayi endaenda nomolwashike oondhila niinamwenyo yi idhimbi-ke evi lyawo. Omolwashike oonkatse, omagoya, aanona ya kumwa. Omolwashike ohaluka owala iinima mbino ayihe yi ili konshitwe. Oveta, uunshitwe negamo lyomeni olya lundulukilila — shi uva ko owala, aathithi oya mwenyeke ombepo yawo opo yi ya ninge aambandapalekwa yo yi ete

uumbanda nomalondodho mpoka pu na eshunduko.

Eeno, Casca, otii ku tumbulile omuntu gumwe oshiyokoto a fa naanaa uusiku mbu, ota ndunduma, ta adhima, ota teleganitha oombepo note dhi ndundumitha ongashi naanaa onime muKapitolo. Omulumentu ke ku vule, ye ke vule ndje moonkondo mwaandhi dhokolutu, aawe, ihe okwa koko oshikumitha noku udha etilitho ongiikwiilongo mbi.

Casca: Ngashingeyi ndishi oto popi Caesar, ndishi haCassius?

Cassius: Nashi tye ngaaka kape na mbudhi olye oshoka Aarooma pomasika ngano oye na oothipa, eeno noontumba ongooyinakulu. Ihe, taa, ethimbo ndinwee! Ombepo yootate oya thootella, notatu lelwa nombepo yoomeme. Ondjoko nelyomulilo lyetu otali ulike owala uukulukadhi.

Casca: Ihe aniwa otaa ti ongula oosenate otaa langeke Caesar ongomukwaniilwa, nota ka kala a zala oshikoloni kefuta nokevi peha kehe, kakele muItalia.

Cassius: Ondi shi shi mpoka tandi ka humbata, emwele ndi, oshoka Cassius ota ka mangulula Cassius moomango; onke ano, aathithi, kolekeni aankundi; onke ano aathithi, dhengeleni pevi aapangeli, ngee ondjedhililo tayi umbu ezimba, omalyenge giyyela ga pama, itaga vulu nando okweedhilila mo ombepo yoonkondo. Omwenyo gwa lolodhwa komitenge dhevi, inagu pumbwa nando oonkondo dhilwe dhokwiimangulula. Shino ando onda li ndi shi shi, nuuyuni auhe ando u shi tseye kutya ote vulu okwiikanyuna omathiminiko ngoka taga thindile ndje pevi, ngele ando onda hala.

(Endundumo)

Casca: Nangame wo ongtayayela. Ano omtupika kehe oku na meke lye oonkondo dhokutokolitha oonkandja dhe.

Cassius: Ano omolwashike Caesar e na okukala omuthiminiki. Omunima okwa! Ondi wete ka halele okwiininga embungu, ihe oku wete kutya tse Aarooma oonzi dhowala. Ka li nime, Aarooma kaya li iikombo. Ngele omuntu wa hala

okuhwameka omulilo omunene, oto tameke nomwiidhi, nomafo omakukutu oRooma; uuhanye niyagaya ngele otayi wapa okuhwameka ongonyeka okuminikila oshikwakumoko ngaCaesar, ihe, o uudhigwee.

Mpa ndu ukithwa openi. Ngashingeyi ote popi nomupika gwaCaesar: nena ondi shi shi otashi ka pulwa. Ihe ngame onda homata. Oshiponga itashi halutha ndje noihe kakama uumbanda.

Casca: Kala u shi shi kutya oto popi naCasca, omulumentu ngo kaa li nando omututihapu. Kwata mo. Opaleka omapuko agehe ngaka, notandi ka mashiyela naye sigo oompoka uukokule tau shi ti.

Cassius: Mbululu kond' omulungu.

Ngashingeyi Casca owu na oku shi tseya; ngame onda kutha ko nale aanenentu yaRooma; ngele owa hala wu ye nangame. Oshilonga oshi na esimano ihe oshidhigu. Ondi shi shi nale, oya tega ndje mosaala yaPompeyi, oshoka ngashingeyi, ongulohi ndji ontolithi, kapu na sho tashi ontamene nokapu na te ende mostarata. Sho shene osha fa ombepo nomamanya taga ulike shoka tu na okuninga.

Oshinima osha mbinzipala, sha nika omulilo noshiwinayi.

Casca: Holama itale kashona. Opu na ngo te ya e endelela.

Cassius: oCinna, ondi mu shi koondjenda dhe. Ngoka okuume ketu.

(Cinna okwe ya mo).

Cinna, openi ano we endelelela?

Cinna: Ongweye te kongo. Olye ngono? Metellus Cimber?

Cassius: Aawe, o Casca, nokwa gama kutse moshinima shi. Ogame nda dhika po, Cinna?

Cinna: Onda nyanyukwa. Uusiku uuwinayi ngiini mbuno. Yamwe yomutse oya mona iihemithe.

Cassius: Alikana popya. Ogame nde ya dhika?

Cinna: Eeno, ongweye we ya dhika. Ai, Cassius, ando owa li to tu gwinine omusimanekwa Brutus.

Cassius: Shaa wa mwena, memukwetu. Kutha ombapila ndji, yi tula naanaa koshipundi shamangestalate, mpoka Brutus te ke yi adha. Yi umbila mekende lyongulu ye. Yi kanyatelitha ko neka opo yi kanyatele kefano lyaBrutus. Shaa wa mana, ukilila koshiwalanda shaandjaBrutus, oko to tu adha. Decius Brutus naTrebonius opo ye li mpono?

Cinna: Eeno, ayehe, kakele kaMetellus Cimber, ngono okwe ke ku konga kegumbo. Eewa ano, nda yi, opo nziyanziya, ngashi wa ti, ndi ka tule oombapila.

Cassius: Ngele wa mana, ukilila kosaala yaPompeyi.

(Cinna a zi mo a ye)

Casca, ila opo tse nangweye, omanga inaaku sha, tu ka mone Brutus pegumbo lye. Moshinima shika, okwa pwila mo othingo. Ote ki igandja aguhe, shaa owala twe mu ende nawa.

Casca: O, ta, aantu ayehe okwa fa e ya pa sha, noshinima shoka putse otashi ka kala eyono, meambidhidho lye ongepathimo otashi ka opalekwa notashi ka lunduluka.

Cassius: Oye mwene nongushu ye, nonkene twe mu pumbwa. Owe shi tala tuu nawa. Natu ye. Opokati kuusiku — omanga inaaku sha, natu mu pendule e tu kolele omunime (ya yi)

OSHILOKU OSHITIYALI

OLWEETHO LWOTANGO

OMUROOMA : MEPYA LYABRUTUS

BRUTUS OKWE YA MO

Brutus: Heyi, Lucius, thikama!

Itandi vulu okutengenekela komushitilo gwoonyothi nkene

omutakushi gu li popepi, Lucius, ila itale. Olya li epuko lyandje sho nda kothelele. Lucius we ya? Kala wa tonata, Lucius.

(Lucius e ya meni).

Lucius: Owi ithana; mumwa gwandje.

Brutus: Ka teme okalehita mondjugo yandje; ngele ka hwama, ithana ndje.

Lucius: Osho te ningi, mumwa gwandje.

(Lucius okwa yi)

Brutus: Shoka tashi adha ndje nashi adhe ndje. Eso lye olyo nali shi uthe, kandi na mpo ndi mu nine omutumba, ihe ashihe shimwe. Ota kongo oshishani, epulo olyo ndi, otashi lundulula ngaa uukwatya we? Mokapepo okawanawa omo Shihwenga ta ziilile mokwena kwe. Oshi na okukotokelwa. A zalekwe oshishani? Odho ngaa! nena twe mu tsike ongona, ndjoka ta kala te tu hepeke nayo, ngashi a hala.

Eyonagulo lyuunenentu ohali ya uuna oonkondo dha topolwa kondjaalela. Osho shaCaesar, oshili, kandi shi nando ombinga yimwe moka ye a pangelwa unene kegano shi vule etompelo lye. Ihe shoka osha yela, kutya eifupipiko olyo ompani hoka taku londele eitumbo, nangoka ta londo ko okwe shi koneka, ihe ngele a adha oshikolo shahugunina ti ishuna olwaanima meifupipiko. Tala kiikogo, oya dhina oshilondelo shopevi shoka tashi mu kwathele okulonda. Caesar ota vulu oku shi ninga. Mu keelela manga inee shi ninga, ihe ngashingeyi itu ulike eholoko lyomuthiminiki.

Shi fatula ngaaka: shoka e li pashili owala yoyene otashi fala owala sigo omomupya. Mu dhiladhila owala ngashi okeyi lyeyoka ndyoka paunyshitwe, tali ka tendula uuzigo weso. Onkee nyanyagula po oshipeta.

(Lucius a galuka)

Lucius: Okalehita oka tema nale nokuli mongulu yoye, mumwa gwandje. Kokukonga kwandje kwemanya lyomulilo pekende onda adha pwa pulakwa ombapila. Ondi shi shi lela, sho nda ka lala, kaya li po.

(Ta gandja ombapila kuBrutus)

Brutus: Shuna ishewe mombete oshoka inaku sha natango. Hangula nani etimulongo netitano. Hangula nani etimulongo netitano LyaMaalitsa, Lucius?

Lucius: Kandi shiwo mumwa gwandje.

Brutus: Inda u ka tale mokaliindeli, e to ya u lombwele ndje.

Lucius: Osho te ningi mumwa gwandje. (A piti mo.)

Brutus: Oombadhi ndhoka tadhi adhima uusiku wonena otadhi pe ndje uuyelele wa gwana opo ndi leshele ko.

(Ta patulula ombapila)

“Brutus, owa kotha. Penduka wi imonene ko mwene, Rooma osho nosho otashi ka . . . Popya, dhenga, kolekulula izaleka. Brutus okwa kotha, penduka.”

Eeno, omahilo ga tya ngawo, nonale wo oga halakanithilwe komeho gandje.

“Rooma otashi ka . . .” ondi shi uvite ko ngeyi. Rooma otashi ka dhekwetela ngaa omulumentu gumwe?” Shike, Rooma?

Ookukululwa osho ya ningile moostalata dhaRooma, Tarfuinius ye mu tidha mo, sho ye mu ti omukwaniilwa.

“Popya, dhenga, kolekulula” ongame tandi indilwa ndi popye nondi dhenge? O Rooma, otandi uvaneke: ngele nani otaku landula “ekolekululo” nena taamba ashihe shoka wa hala kungame omoshikaha shaBrutus.

(Lucius a galuka)

Lucius: Elenga, ngashingeyi etimulongo netine lyaMaalitsa lya pita

(Taku konkolwa)

Brutus: Onawa nee, inda kosheelo, otaku konkolwa (Lucius a piti mo)

Eeno, okuza tuu mpoka sho Cassius a tsu ndje omaminimini ndi tsile Caesar ondumbo, ki kothele nando.

Ethimbo ndyoka lya piti okuza tuu mpoka sho oshinima sha pangelwa, nosha tsakanithwa, ongashi owala emoniko, nenge ongondjodhi ombwinayi. Ombepo yomuntu noon-

konodo dheso oyi li mekwayulathano nani, noondunge dhoye ongokalongo ka hepa uuna mu na iita yaantu namumwayina.

(Lucius a galuka)

Lucius: Omusimanekwa, posheelo opu na Cassius, suwala yoye; ye oye a hala mu popye po.

Brutus: Oye awike?

Lucius: Aawe, omusimanekwa, oku li wo nayalwe.

Brutus: Owu ya shi?

Lucius: Aawe, omusimanekwa, omagala gawo oga hilwa sigo opomakutsi, niipala yawo oyi li etata kofi yoshisiikilo, onkee kapwa li okambethele ndi talele mo, kutya aalumentu mbano oolye.

Brutus: Naa ye mo.

(Lucius a piti)

Oyo naanaa ongundu yimwe, omalilamulema. Ito si ohono okuulika iilonga yawo iiwinayi uusiku. Uuna uuwinayi auhe wu li kuwo wene? O, nena omutenya openi to ka mona ekololo eluudhe lya gwana li kale lyoothige dhoye? Ino kongwa we. Dhi siikila nuukuume mokuyola; oshoka ngele to holoka mefano lyyoye lyoshili, Erebus ita ka kala ngaa mbela e na omuluudhilo gwa gwana opo e ku holekekeke.

Omalilamulema ge ya mo ogo: Cassius, Casca, Decius, Cinna, Metellus Cimber na Frebonius.

Cassius: Mwa lala po Brutus? Onda tila otwa fa twe ya unene kuyele notwe ku yonene oomposi?

Brutus: Onda adhika nda penduka pethimbo ndi nonda kala nda tonata uusiku auhe.

Aalumentu mbono wu li nayo ondi ya shi ngaa?

Cassius: Eeno, kempa gumwe gwawo, mpaka kapu na nando gumwe itee ku simaneke, naayehe oya hala ando u kale

nomadhiladhilo ngoka ekenge kehe lyomuRooma lye ku tegekela.

Nguka oTrebonius.

Brutus: Ne ye owala, otwe mu hala.

Cassius: Nguno, oDecius Brutus.

Brutus: Naye ne ye mpa.

Cassius: Nguno oCasca, nguno oCinna, nanguno, oMettellus Cimber.

Brutus: Ayehe naa ye owala, ya thiki. Ihe iimpwiyu oya shike yi ithindi pokati komeho goye nuusiku.

Cassius: Kwatha ndje u tale tu popye po.

(Brutus naCassius ya thikama poluha e taa nongona)

Decius: Ndishi uuzilo owo ngaa mbuno. Inaku sha natango?

Casca: Aawe

Cinna: Ombili, okwa sha. Tala oohandje ndho tadhi tete ompepo odho oontumwa dhesiku.

Casca: Otamu ke shi zimina yene kutya omwi ipukitha. Mpee, mpoka egongamwele lyandje lyu ulika, opo tapu zi etango ndyoka li li ondjila onene tayi etele — polukadhi ompolo. — Hoka omuntu oto dhiladhila kutya ngiika oshitemamvula—. Natango oku na oomwedhi mbali, nena unene lwokolundu-me etango opo ihe tali piti, ihe uuzilo wolela owu li naanaa ngashi oKapitolo ke li, lwaahu lela.

Brutus: Minikii ndje itale amuhe koogumwe noogumwe.

Cassius: Tu ganene oopulana dhetu.

Brutus: Aawe, aawoo, kapu na egano: ngele nani hashipala shomuntu, omikemo dhoomwenyo dhetu, ongele omahutu-

ko, ngele nani oshinima shetu osha nathangwa, shi etha, nyenti kehe na ye keumba lye. Etha owala omapangelo omahepeki ga langekwe sigo omulumentu kehe a gu pahogololo lye. Ihe ngoye ondi shi shi nawa owu na omulilo gwa gwana. Okuhwameka aakatalume nokukoleka oombe-po oompu dhoonekulu ongiiyela.

Ano ongiini, yalumentu yamene omwa hala ishewe pu kale onziililo yilwe, omolwoshinima shetu, ndjoka yaa na oku tu hwameka opo tu tamekulule uutondwe? Ohapu ya popilwe kOmurooma itayi ka palutha, oyo egano lya gwana. Egano lilwe olini ishewe. ngele esimano lya gama kesimano lyaa shi okwiinekelwa. Oshilonga otatu ke shi tsakanitha nenge otashi tu faalele atuhe?

Aapristeli naa gane osho wo aakatalume niimbudhimuntu, aanaluhodhi ya kulupa osho wo aadhinwapika mbo taa hambelele uuwinayi moshinima showalawala, nena otaa pula egano kwaambo yaa shi oonakwiinekelwa, ihe aashitwa mboka ngashi omuntu ta dhiladhila, ihe itashi ndoyaleke uuwanawa woshilonga shetu osho wo ombepo yetu onkwaathiminikwa opo tu dhiladhile kutya oshiningwanima shetu nenge egwanitho lyasho nashi ganenwe ando uuna eta kehe lyombinzi, ombinzi ndjoka omukwashigwana Omurooma kehe e na, otayi ka kala noondjona dhegwaaleko.

Ngele nani yamwe otaa ka taaguluka okanima okashona komauvaneko ngeya a gandjele mwene.

Cassius: Kombinga yaCicero ongiini. Otatu mu heke ngaa. Odi inekela ote ke tu ambidhidha.

Casca: Inamu mu thiga po.

Cinna: Nandookuli.

Metellus Cimber: Ne ye kutse oshoka omataimifufu ge otage ke tu etela oshindji moku tu likolela omawi ga tange oshilonga shetu. Etokolo lye, osho taa ka tya, oloyo lye tu ningitha uugundjuka wetu nuupwidhi, otau ka dhimbiwa, oshoka uunenentu we otau shi siikile.

Brutus: O, aawoo, ino mu tedha nokuli, inatu mu tya sha, oshoka

itaka itaala oshinima sha tamekwa kuyalwe.

Cassius: Ne ethiwe ano.

Casca: Ye mwene ino opalela edhiladhilo lyetu.

Decius: Kakele kaCaesar, Kapu na we ta gumwa?

Cassius: Ondunge ndjoka, Decius. Onda dhiladhila Antonius kee wu thigilwe kuCaesar. Ye ogwopuyepuye, omuniineyaayaa, omu shi ookondo dhe, ngele ando e dhi andjule mo osigo opomaadhelo mpoka tadhi adha otadhi tu nayipike. Ano okuyanda uuyina mbuno, Antonius na gwe pamwe naCaesar.

Brutus: Otashi ka kala sha mbinzipala, Caius Cassius, osho. Tango okuteta ko omutse, opo ihe okuhahala ko iilyo yilwe. Otashi ka fa oku mu nina peso opo ihe okutsila. Antonius ye mwene oye magulu gaCaesar. Natu kale aaigandji, ihe hatse aatseli, Caius. Tse atuheni otwa thikameneni ombepo yaCaesar mo mombepo yomuntu kamu na ombinzi. Ayii, ando okwa li tatu vulu okuthelukunya po ombepo yaCaesar, Caesar ye mwene inaa lemekwa. Ihe, akutu, molwasho Caesar shi na oku mu faalela. Ootwaningile natu mu yambeni ongomayambo gaathithi ihe ina hahalwa ngoshitetelwa shoombwa. Omitima dhetu nadhi kale dhooyene aaniineya ndhoka tadhi tsu aapiya yawo omaminimini okutilahi ombinzi ihe konima odho tadhi ya ganda. Shino otashi ka ningitha oshilonga shetu shi pumbiwe, hashi tondwalonga. Osho tashi holoka ngaaka momeho gomugwa. Otatu ka ithanwa aapoleki, haadhipagi. Kombinga yaAntonius, mu etha na tye ngaaka oshoka ye ita vulu we okutompola sha ngashoka okwaako kwaCaesar taku ningi, omutse gwaCaesar nge gwa kekwa ko.

Cassius: Ihe onde mu tila, oshoka mōhole okwi imanga kuCaesar.

Brutus: Memukwetu Cassius, ino mu dhiladhila. Ngela oku hole Caesar, shoka ta vulu okuninga okuye mwene, okwiipula — opo ihe okusila Caesar, naashoka oshindji, oshoka ye okwa mangwa kuudhano kuufukedhi nokuhole moongundu.

Trebonius: Mu ye kamu na oshiponga. Na kale nomwenyo, oshoka ngele a kala nomwenyo, konima ote ke shi yola po.
(Owili: ndoondoo)

Brutus: Ombili! Yalula itale omadhengo.

Cassius: Oga dhenge gatatu.

Trebonius: Ethimbo olya thika tu topokeni.

Cassius: Onda kumwa natango, ngele nani Caesar ita holoka nena, ethimbo lyongashingeyi ohi itaale shaa mbepo — sho otashi kondjitha omadhiladhilo nga a kala nago — omaambandjodhi, oondjodhi, nomandhindhiliko, otashi vulika ga kale omandhindhiliko golela, efanohaluthi lyuusiku mbu, epogolo lyaambo taa hunganeke, ye mu kaleke inee ya kuKapitolo nena.

Decius: Aye, shoka ino shi tila, ngele osho a tokola, otandi mu heke ko, oshoka oku hole okuuva oolwiingalumwe mbo yi iyulu momiti, komakwamukuli gomakende, ngo taga kwata omuntu nuuitalelo, oondjamba momakelo, oonime momalulo, naantu yomuheka, ihe sho nde mu lombwele kutya, oku tonde aanakaheka, naye osho a ti oku ya tonde, osho ta hekwa ngaaka. Shi ethela ndje. Ondi shi nkeke tandi mu ende opo e ye. Opo ndi mu ete kuKapitolo.

Cassius: Aawe, otseni atuhe tatu ke mu thindikila.

Brutus: Ndishi ando olwopohetatu? Opo lwaampono?

Cinna: Opo lwaampoka, ino kala ko owala.

Metellus: Caius Ligarus okwa kwatela Caesar onkone — ngoka e mu gandle sho a tengele Pompeyi — Onda kumwa, nando gumwe gwomune e mu dhiladhile.

Brutus: Onawa ano, Metellus, inda lwopuye. Ye okuume kandje ote ke shi uva ko. Mu tuma ano lwaahu, otandi ke mu eta kondjila.

Cassius: Ngashingeyi okwa sha, Brutus, tse twa nana. Aamentu aakwetu, halakaneni, ihe dhimbulukweni shoka mwa ti, osho tashi mu titha ne Aarooma.

Brutus: Holokeni nduno ngaalumentu, mwa ndjanga nomwa nuka po. Iipala yetu inayi idhimbika elalakano lyetu, ihe tu kaleni ngaatutuli Aarooma haa ningi, ombe-po itaayi vulwa tse itaatu loloka. Kalilii po nawa amuhe.

Brutus: Kamentu ngweye Lucius, mwa pu nale? Ongaaka ano. Dho ogama ano nawa ngoye wu nyanyukilwe uutoyemagadhi woomposi. Ngweye waa shi natango omahaluhalu nenge omawilowilo ngoka taga tetekele iimpwiyu nuuluyi womuntu; onke ano wa kotha mwa pwa.
(Portia te ya mo)

Portia: Brutus, musaane gwandje!

Brutus: Oshike ano Portia, sho wa penduka nale nokuli? Molwoye sho shene hanawa wi idhenge ongula ontalala ngaaka.

Portia: Nokungweyo wo, Brutus nokwaa na uukuume owa zi owala mombete yandje, nohela konima yokulya owa thikama owala mbala nowa kala to endagula, wa timpililwa nowa kunkwa nomaako gi ihukata. Ihe sho nde ku pula kutya oshike, owa tananekele ndje omeho e to ga thikikile ndje. Onde ku nyonkola, nowa yaga momutse, nowa pumu nompadhi pwaa na eidhidhimiko. Natango onda thiminike ihe kutya eyamukulo li ye, ihe nepepo lyoshikaha shoye owa ningi endhindhiliko opo ndi ku ze; osho nda ningi. Muumbanda wokukoleka okwaa na mbili, mboka wa adhika wa lundu pombanda. Nomwaashihe onda li ndi inekele kutya ongeyo owala ndjoka, sikulimwe hayi tindile pomuntu kehe. Itayi ku ethele okulya, okupopya nokukotha, otashi vulika yi ku ninge gulwe. Ngashi naanaa sha lundulula onkalo yoye, omuholike gwandje Brutus, kanda li ndi ku dhimbulule we nokuli, muholike gwandje, hokololela ndje sho tashi ku hindi she ende mongaya.

Brutus: Ngoye omunandunge Brutus, ngele ando ku nuukolele

ando oto mono iikwaniipangitho yi ku pange.

Brutus: Shono osho te ningi, Portia omuholike, inda owala mombete.

Portia: Brutus, oto alukwa? Oshi li ngaa nawa okufudhila mo oshituto mongula ontalala ngeyi? Shike! Brutus, ota alukwa, nokwa thuutuka po a zi mombete ye nawa nokwi itumbile omukwau guusiku nokwi idhenge ombepo inaayi yela yuusiku okugwedhela kuuvu we? Aawoo, o, Brutus gwandje, mo mwene mungoye omu na oshimpwiyu shasha, shoka, ngame molwasho onda adha po yndi na oku shi tsey. Nde ku tsile oongolo na, otandi ku indile moluuwanawa wandje tau tangwa pailonga yoye yohole, nashika wo sho twa hangana notu uvanene wi iyanekete ndje aguhe, shoka tashi ku thiminike, noolye ye ku talele po ongulohi. Ondi shi shi opwa li yahamano nge yaheyali mbo ya li ya holeke iipala yawo nokomilema nokuli.

Brutus: Ino tsa ngolo muholike gwandje.

Portia: Kasha li sha pumbiwa ando owa li ongweye muholike Brutus. Oshi indikwa ngaa nomoondjokana dhetu, lombwela ndje Brutus, kutya u holeke ndje iiholekwa yoye? Hangaye ngweye, noshitya shimwe: hamba onde ku adha owala kombinga, ngashi okulya owala pamwe okuya mondjugo noku ku popitha oolumwe? Hamba oshili mohole ondi ku li poompundo? Ngele osho nena ngame oshikumbu shoye Brutus, hamukadhoye.

Brutus: Ngweye, ongweye owala omukulukadhi gwandje gwokotookota, kwaa na we. Ngweye kungame ongashi owala omata omatyepa gombinzi taga talaleke omutima gwa ziyalala.

Portia: Ngele ando osha li oshili, ando oshiholekwa nde shi tsey. Eeno, onda zimina kutya ngame omukiintu, ando ndi gwedhe po — omukiintu ngoka omusimanekwa Brutus e mu kutha e mu hokane. Eeno, onda zimina kutya, ngame omukiintu ihe ne gwedhe po, omukiintu a valeka, omuna gwaCato. Hamba

oho dhiladhila ki na sha kakele kuukiintu wandje, ndi na tate a tya ngawo, ndee nomulumentu? Lombwela ndje owala iiholekwa yoye. Itii yi ti. Onde shi ulike kutya ondi shi okusiikilila sho ndi idhidhimikile uuwehame wometundji. Mbono uuwehame owo owala ndi shi okwiidhidhimikila, ha iiholekwa yomusamane gwandje?

Brutus: O, ta, ookalunga kaasa naayamba, ningii ndje sha komukulukadhi ngu.

(komweelo kwa konkola)

U uvite, otaku konkola. Inda meni alikana.

Portia: Omwenyo gwoye ongo ngaa nagu ka ya miiholekwa yomutima gwandje. Ashihe shandje onge ngaa nii shi ku anekele otumbutumbu yoshimpwiyu shandje. Inda nduno alikana, endelela!

(Portia a yi)

Brutus: Lucius, olye ano a konkola? Lucius naLigarius ye ya mo ishewe.

Lucius: Opu na omulumentu omuvuntu a hala a popye nangweye.

Brutus: O Caius Ligarius ngu a popiwa kuMetellus. Kamentu, gama lwaahu. Eewa Caius Ligarius, ongiini?

Ligarius: Shila ne tye owala tango nuunkundi, “mwa lala po?”

Brutus: O, ependa Caius, okathimbo ano keni wa hogolola ngawo wu kale oshimbembe, owa li ngaa to alukwa!

Ligarius: Kanda li tanda a lukwa, ngele nani Brutus okwa li a dhiladhila a ninge po sha shomungunda.

Brutus: Oshinima shoka onde shi pulana nale, ihe omakutsi owala ga kala taga vulu oku shi uva.

Ligarius: Koshikalunga kehe haku inyongamene Omurooma, otandi umbile ko, otandi umbile ko uunkundi wandje. O, omwenyo gwaRooma. O, ependa lya za mombinzi

yokotokota, ongomulilisa osho to popi to ithana mungame ondjadhikwambepo yandje. Ngashingeyi tya itale: opo mpoka, u mone hene tapu ti pwaka. Ote lalakanene kwaambyoka itaayi vulika. Eeno otii yi sindi. Nena oshike ano ishewe?

Brutus: Oshilonga shoka otashi ka aludha aavu.

Ligarius: Oondjolowele mba tu na ndishi otaa ningwa aavu?

Brutus: Naashoka oshetu Caius, ihe shoka otandi shi ku lombwele ngele tatu yi kungoka e na oku shi ningilwa.

Ligarius: Katuka nduno, nomutima gwa hwamekwa, otii ku lamba, kutya otatu ningi shike, hi shi shi. Onawa sho Brutus — oye e na ndje.

Brutus: Onawa, lamba ndje ano. (Ya yi)

OLWEETHO II

OMUROOMA NATANGO

MAANDJACAESAR

Omindundumo noombadhi. Caesar okwe ya mo a zala ombindjama.

Caesar: Evi negulu kapu na ye na ombili nena ndji.

Calpurnia okwi igidha lutatu omanga a kotha. Akwetu kwatheni. Caesar ta dhipagwa. Oolye ano ye li muno meni?

(Omumati e ya mo)

Omumati: Mumwa gwandje.

Caesar: Alikana inda mbala kaayambi; ya ka yambe yo ya tale ngele omandhindhiliko oge li hwepo!

Omumati: Osho te ningi muwa gwandje.
(Omumati a shuna, Calpurnia e ya mo)

Calpurnia: Caesar, owa dhiladhila shike ano? Oto zi mo ngaa ongulohi ndjino yonena? Ino pita mo nando nena megumbo lyoye.

Caesar: Caesar omo owala ta piti. Iponga oyindji mbyoka ya tilitha ndje oya d hingoloka ndje konima ihe uuna tii mono oshipala shaCaesar yo otii shi ti po.

Calpurnia: Inandi itaala iinyengandunge ihe ngashingeyi oya tilitha ndje. Mpano opu na, kakele kiiningwanima ngu a mona nokuuva oshindji e tu vule. Ta hokolola omatilitho muusiku, onime onkiintu yu umbilwa momapandaanda, noombila ndhoka dhe ekama mo aasi yadho, aaniita taa kondjo nayi miikogo, ye li naanaa ngomatanga miita, omanga ombinzi tayi shashamine oKapitolo. Euyagano lyiita olyi itile ombepo, lya vundakana mumwe nelilo lyuukambe, ekemo lyaasi nekino lyiiluli. O, Caesar, iinima mbino inayi igililwa onda tila.

Caesar: Omuntu oto vulu ngiini okupegula shoka shu uthwa nale kiikalunga iinankondo, ano Caesar ota piti mo, oshoko omandhindhiliko otatu ti oshe yuuyuni, ha naCaesar awike.

Calpurnia: Uuna aambakuta taa si, ihaku tokoka nyothi, ihe uuna omunenentu ta gu, egulu alihe omulilo.

Caesar: Olwindji aambakuta ohaa si olwindji omanga eso lyawo lyolela inaali adha. Omapenda ihaga makele eso, ihe ohaa si lumwe aluke.

Kiinyengandunge ayihe mbyoka ndu uvu, oshi li ngeyi kutya, oshikwiilongo shoka omuntu a tila, osho eso, ehulilo lyaa yandwa otali ya ngele onakuya.

(Omukalele e yuulula mo)

Omandhindhiliko otaga ti ngiini?

Omukalele: Itaa ke ku etha u ze mo nena oshoka mokulongekidha oshiyambwanamwenyo meni itaa vulu

okumona mo omutima.

Caesar: Iikalunga osho tayi ningi mokusohoni yuukatalume na-Caesar oye oshinamwenyo shaa na mutima, ngele okwa kala pegumbo moluumbanda. Aawoo, itashi ka ningwa kuCaesar shoka, oshoka noshiponga sho shene oshi shi shi kutya, Caesar oye oshipongaangaa. Otse oonime mbali, twa valwa esiku limwe, ngame ongame omukuluntu noshipongaangaa, onke Caesar ota yi.

Calpurnia: Aii, muwa gwandje, uunongo woye otau ninwa po keinekelo mwene. Ino ya nondo nena. Nge wa ti uumbanda wandje mbu tuu ku kalitha po, hawoye, Otatu ka tuma Markus Antonius, a ye kegumbo lyiigongi ye a ka tye ngweye nena hangweye ngaa. Kwatha ndje asablifi, nde ku galikana, nda yaya omwayi, ne sindane mwaashi.

Caesar: Markus Antonius ota ka tya hangame tuu ndi li, molwoye ote kala pegumbo.

(Decius e ya mo)

Decius Brutus oye ngu ne ke ya lombwele ngaaka.

Decius: Caesar, shikukutu moluha, wa lala po omusimanekwa Caesar. Onde ku ile tu ye kongulu yiigongi.

Caesar: Owe ya pethimbo lyo opala, u fale omakundo gandje koosenatoro. Ya lombwela kutya, nena itandi ya. "Ite vulu" mbyoka iifundja na ite wapa, iifundja ishewe unene, ya lombwela kutya itandi ya nena, tya ngaaka Decius.

Calpurnia: Tya ote ehama.

Caesar: Caesar oye a fundje? Ngame mokwaandjaneka oshikahasindi shandje ndi fundje oomvi ihe okuumbanda? Decius, inda owala u ke ya lombwele kutya, Caesar ite ya.

Decius: Omunankondo Caesar, alikana pe ndje omatompelo, opo yaa yole ndje nge tii shi ti.

Caesar: Omatompelo oge li mehalo lyandje. Inandi hala okuya.

Oshe ya gwanena ihe molwoye mwene, shoka omukwetu nde ku inekela — otii ku yakele ko. Ye mwene Calpurnia, nekulu lyandje oye a kaleke ndje pegumbo. Uusiku wa zi ko okwa yagumine e wete efanontulo yandje ya fa othithiya tayi fulukitha mo ombinzi ontaye muuligu ethele, naakali oyendji oya li ya nyanyukwa oyi imemeha nokuyoga iikaha yowo. Ye okwe shi tala ongendhindhiliko nongelondodho lyoshiponga sha gendela ndje. Nomokutsa oongolo kwe okwi indile ndje ndi kale pegumbo nena.

Decius: Ondjodhi owe yi fatula mepuko lyo lyenelyene. Emoniko ndyoka ewanawa, nolyelago wo. Efano lyoye ndyoka tali piitha mo ombinzi muuligu, moka aaimemehi Aarooma taa yogo iikaha yawo, otashi holola kutya oshinenelando Rooma otashi ka thipa onkolekwambinzi yoye naanentu otaa ku gongalele molwomandhindhiliko, molwoontongo, omata guuwanawa woye. Ondjodhi osho tayi ti sho.

Caesar: Onkee we yi fatula nawa komukalo ngono.

Decius: Eeno, ngele owa koneke tango sho nda ti; tseyo nduno: osenaata oya tokola nale yi tule oshikoloni komutse gwomunankondo Caesar. Ngele we ya tseyitha kutya ino hala okuya, pamwe otaa ka lundulula opulana yawo. Ihe gumwe ote shi dhimbulukwa e ta sheke ta ti: ‘Kaleka omutumba sigo lulwe; sigo mukadha Caesar ta tsu ondjodhi ombwanawa.’ Ngele Caesar ota holama itaa kala ngaa mbela taa nongona: Tala, Caesar okwa tila? Kuthila ndje po Caesar, oshoka ohole yandje onene, oyo tayi popitha ndje nga, yo ohole oyo mestela gwomilungu dhandje.

Caesar: Uumbanda woye owa nikila ndje uugoya Calpurnia. Onda sa ohoni sho nda zimine sho wa ti. Pe ndje itale ohema yandje, oshoka onda hala okuya (Mbo ye ya mo oyo: Publius, Brutus, Ligarius, Metellus Cimber, Casca, Trebonius na Cinna) ku wete kutya naPublius oye nguno e ya okwiila ndje.

Publius: Wa lala po Caesar?

Caesar: We ya po Publius. One naBrutus mwa meneka ngawo?

Mwa lala po, Casca. Caius, Ligarius. Caesar ka li nando omutondi gweni ngonena sho olwiidhi lwe mu mana po nga.

Ongapi?

Brutus: Caesar, ohetatu oya dhenga nale.

Caesar: Otii ku pandulile eitulomo nesimaneko lyoye.

(Antonius e ya mo)

Owu shi iwetele mwene Antonius sho sha kothele uusiku nasho wo osha penduka, Antonius, wa lala po.

Antonius: Nane wo tuu, omusimanekwa Caesar.

Caesar: Ondjo oyandje sho ayehe ya tega ndje. Nena ongiini Cinna, Metellus — ongiini. Ngweye Trebonius tega ndje, onda hala tu tye po okathimbo.

Dhimbulukwa kutya owe ya okutalela ndje po, kala pooha dhandje opo ndaa ku pukale.

Trebonius: Ote dhimbulukwa. (Ta yi poluha) Otii ku kala popepi, ookuume koye kopothingo otaa kala ya hala ando nda hedhele ko.

Caesar: Ookuume kandje, ileni tu ka mweni omaviinu nangame.

Tseni ongookuume, ukilileni komeho.

Brutus: (Poluha) O Caesar; omwenyo gwomukweni okalongo ki ili! Omwenyo gwaBrutus ogwe ehama moku shi dhiladhila.
(Ayehe ya yi)

OLWEETHO III

OMUROOMA NATANGO: EPANDAANDA POOHA DHAKAPITOLO

Artemidorus okwe ya mo e ta lesa ombapila:

Caesar, kotokela Brutus, yanda Cassius; ino hedha popepi na-Casca, Cinna mu tala nawa; Trebonius ino mu inekela, kotokela Metellus Cimber, Decius Brutus ke ku hole. Caius Ligarius we mu ende nayi. Ayehe mbono oye na edhilandhilo limwe lyo odhekelwa Caesar. Ngele nani ngweye ku shi kaasi, ikotokela. Okwaaikotokela otaku palele ondjuvanene yokumwe ondjila. Aathithi aanankondo naa ku shige!

Kuume koye kopothingo

Artemidorus.

Mpaka opo te kala nda thikama sigo Caesar a piti po. Nangame ongomupetisi, otii ke yi mu pa. Omwenyo gwandje ogwe shi ehamenwa sho omapenda itaaga piti momayego guutondwe. Ngele owe shi lesa, o Caesar, oto kala wu na omwenyo, ngele hasho, omupya gwaagwaaleki ugu uvanena kumwe.

(A piti mo)

OLWEETHO IV

OMUROOMA, EPANDAANDA KOMEHO GEGUMBO LYABRUTUS

(Portia naLucius oye ya mo)

Portia: Alikana mumati, nyanyela mbala kongulu yoSenaate, inda ngashingeyi, ino pula ndje we sha. Owa tega shike ano ishewe?

Lucius: Efolo, ngame onda tega etumwalaka.

Portia: Ondi shi aniwa ando owa galuka nale nokuli omanga inaandi ku lombwela shoka to ka ninga hwii. O, eipangelo tuu, kala eambidhidho lyandje. Pokati komutima nelaka napu ye ondundu. Ondi na sha shopalumentu, ihe oshinakugwanithwa oshomukiintu. Oshidhigu komukiintu a kale a mwena. Hamba opo wu li mpano natango.

Lucius: Efolo, ano ote ningi ngiini? Ote matukile owala koKapitolo ndee lwa hulu? Tii ku galukile ishewe ndele opuwo?

Portia: Alikana etela ndje elaka nkene Brutus e li po. Mpano okwa zile po tē ehama; ndhindhilika wo shoka tashi ningwa kuCaesar ngele okwa gongalelwa.
Hm, mumati, ekudhilo olyashike ishewe ndyono?

Lucius: Kandi uvite sha, meme.

Portia: Alikana pulakena nawa. Olya li ekudhilagano ongohalopa yuukambe ndyyoka ombepo ye li etelele koKapitolo.

Lucius: Dhoshili kandi uvite sha meme
(Omuhunganeki okwe ya mo)

Portia: Hedha hu memukwete, oto shi zi peni?

Omuhunganeki: Ote zi kegumbo lyandje, omusimanekwa.

Portia: Ongapi?

Omuhunganeki: Omugoyi ngaa lwaampo, meekulu.

Portia: Caesar ina ya natango koKapitolo?

Omuhunganeki: Aawe natango, meekulu, osho naanaa te kala nda thikama ngeyi ndi mu mone ngele ta yi koKapitolo.

Portia: Owa hala okugandja opetisi kuCaesar.

Omuhunganeki: Eeno meekulu, osho nda hala ngele nani osho opalela Caesar, Caesar a pulakene ndje. Otii ke mu heka opo i ikumike mwene.

Portia: Uuwinayi mbo we mu kundukidha owu u shi ngaa?

Omuhunganeki: Hi shi po sha tashi ka kala po, sho sha tilitha ndje unene okombinga yandje mwene. Shitiwa omwa lala po tuu?

Mpaka epandaanda olya thinana. Ongundu yosenaate yoomangestamate naanashipotha ndjo yi li Caesar mompadhi, otaa ka ngundumanena omulumentu omukwanaluhepo konyala sigo eso. Ote tala eha lya andjuka kashona, opo ndi popye na Caesar nge te ya.

(A yi)

Portia: Omo te yi meni (A gama kombinga)

Ayii, uunkundi owa shike omutima gwomukiintu gu li. O, Brutus, egulu nali ku ulumike moonkambadhala ndhi. Oshili, omumati oku uvite ndje; eindilo li niwe ku Brutus, ndyoka itali ziminwa ku Caesar. O, ote hala okungambunga. Lucius, matuka alikana, lombola ndje komuwa gwandje, tya kutya onda nyanyukwa: galukila ndje ishewe; etela ndje ehokololo lyaasho e ku lombwele.

(Ya piti mo)

OSHILUKI OSHITTATU

OLWEETHO I

OMUROOMA KOMEHO GOKAPITOLO. OSENAATA OYA KUUTUMBA MENI.

Opu na ongundu yaakwashigwana, nomokati kawo omu na Artemidorus, nomuhunganeki Flourish.

(Caesar okwe ya mo ye li na Brutus, Cassius, Casca, Decius, Metellus, Trebonius, Cinna, Antonius, Lepidus, Popilius, Publius nayalwe wo)

Caesar: (Komuhunganeki) Nena ndishi eti 15 lya Maalitsa.

Omuhunganeki: Eeno, Caesar, ihe inali pita natango.

Artemidorus: Shikukutu moluha, Caesar omusimanekwa. Lesha ondokumende ndji.

Decius: Alikana Trebonius ote ku indile u leshe eindilonyolo lye ngele owu na ethimbo.

Artemidorus: O, alikana Caesar lesa shandje tango, eindilo lyandje olyo tango alikana, Caesar omunene, lesa.

Caesar: Sho tashi tu adha, osho nashi hugunine.

Artemidorus: Alikana Caesar, ino dhikala, lesa nziya.

Caesar: O, nda ti; omumentu oku niwe koondeemoni (kooheyali) ngono?

Publius: Mumentu, gandja olweedhe.

Caesar: Shike, oshike ano tamu thiminike ngaa omaindilo geni mostrarata. Ileni koKapitolo. (Caesar oku uka lwokombinga yegumbo lyosenate. Yamwe yomaakwashilongo oye mu landula)

Publius: Omahalelo gandje ogo ngaka ando opulana yi sindane ngaa.

Cassius: Opulana oyini Publius?

Publius: Nashi ende nawa.

(Ta yi u uka ku Caesar)

Brutus: Popilius okwa ti shike ano?

Cassius: Okwe tu haléle owala elago nopulana yetu. Onda tila owala oshoka oshinima osha fa shu uvika.

Brutus: Mu tala nkene ta hedha kuCaesar.

Caesar: Mu tala nawa.

Cassius: Casca, endelela, oshoka natango otashi vulika okwiimbwa.

Brutus: Nena akwetu ngele osha tseyika mo, otapu ningwa ngiini?
Cassius nenge Caesar itaa galuka tu — ngame otandi gu ikutha.

Brutus: Cassius, gundjila, Popilius Lena ita popi iiholekwa yetu, oshoka tala owala nkene ti imemeha ye naCaesar ina lunduluka nande.

Cassius: Trebonius oku shi ethimbo lye, owu uvite ko ngaa Brutus. Okwa heke mo owala Antonius mondjila.
(Antonius naTrebonius ya yi. Caesar nosenata ya kuutumba)

Decius: Metellus Cimber oku li peni? Mu etheni ihe a ka gandje eindilonyolo lye kuCaesar.

Brutus: Okwi ilongekidha, hedha ko owala wu mu kwathe.

Cinna: Casca, ongweye dhenga tango.

Caesar: Atuhe otwi ilongekidha tuu? Opu na sha sha pumbiwa po, shono Caesar nosenate taa pumbwa yo opaleke?

Metellus: Omusimanekwa, omusimanekwa nomunankondo Caesar. Poompadhi dhoye otapu inyongamene Metellus Cimber nomutima gweifupipiko. (A tsu oongolo)

Caesar: Nii ku keelele, Metellus, oshoka eipwedho neinyongame-no otali fulukitha ombinzi yomushitwa kehe opo nooveta ndhi dha kala po, noontotwaveta dhotango dhi kale ngoo dhuunona, ihe otashi yolitha, okudhiladhila kutya, ombinzi yaCaesar osho yi li yi tsondumbo opo yi ze muukwashili wayo; ku shoka omagoya taga hemuna. Onda dhiladhila oohapu oontoye uuinyongameno, omaipwedho ngogoo-mbwa.

Mumwanyoko okwa tidhithwa mo koveta. Nena ngele to inyongamene noto mu galikanene, nena mondjila yandje otii ku thanga mo ngombwa. Shi tseyi kutya, Caesar iha ningi uuwinayi pwaa na tompelo, ihi i galuluka momatokolo ge.

Metellus: Kapu na ootu ngu e na ewi li shi ku pulakenwa li vule

lyandje, ndyoka tali ngelengendja nawa mokutsi kwomusa-
mane Caesar, opo a galule mumwameme gwonkwatwa?

Brutus: Caesar otandi thipi eke lyoye ihe hangomugwaaleki.
Otandi ku indile opo u shunine Publis Cimber uuthemba we.
Ongomukwashilongo, a manguluke mbala.

Caesar: Shike Brutusa?

Cassius: Caesar mu dhimina po, Caesar dhimina po. NaCassius
wo ota gwile koompadhi dhoye opo i indile emanguluko
lyaPublius Cimber.

Caesar: Ando onda li ongame ne, ando ote kunkutwa ngele ote
vulu okuhehela, omaindilo otaga kunkuta ndje. Ihe ngame
ondi li ngaashi ndi li, ngonyothi yokolundume ihe lunduluka,
ngashi ya dhama aluhe, itaayi inyenge. Mewangandjo kayi na
mo mukwawo. Egulu olyu udha omanimikilo gaa shi
kuyelekwa, go agehe omulilo, nakehe yimwe yomudho otayi
adhima, ihe opu na owala yimwe ndjoka ya dhama eha lyayo.
Osho wo shi li kevi, olyu udha aantu, naantu oyo
aakwambinzi nonyama naanandunge; ihe moyendji mbano
kandi shi mo, kakele kagumwe ti; ngoka itaa gumwa, a
kolelela peha lye — iti inyenge — gumwe ngoka — ongame.
Ndi shi ulike ishewe kashona nando omwaaashi: kutya ihe
lunduluka; Cimber okwa li e na okupongekwa.

Cinna: Oh, Caesar.

Caesar: Za po mpo. Owa hala okutumba Olympus ano?

Decius: Caesar Omunene -

Caesar: Brutus hapo a tsu oongola dhiifundja mpono.

Casca: Iikaha, one popyii ko!

(Casca oye a tsu tango, na yalwe taa landula mo, osho wo
Brutus)

Caesar: Et tu Brute? (Hamba nangweye wo Brutus?) Caesar, gwa

ano itale! (okwa si)

Cinna: Twa pikuluka! Emanguluko! Omupiki a si. Matukeni, shi tseyitheni noku shi igidha momapandaanda.

Cassius: Yamwe naa ye koowalitali noyi igidhe: Emanguluko, emanguluko natango emanguluko.

Brutus: Oshigwana noosenate inamu tila. Inamu fadhuka po, thikameni mwa mwena. Ongunga yeiholo ya futwa.

Casca: Brutus, inda kowalitali.

Decius: Na Cassius wo.

Brutus: Publius oku li peni?

Cinna: Mpano apuhe opwa vundakanithwa kaakolokoshi mpa.

Metellus: Thikameni kumwe, opo gumwe gwomookuume kaCaesar kaa mone ompito.

Brutus: Ino popya ethikamo. Publius, gundjila. Tse katu na omadhiladhilo opo tu ku ningile ando ngoye mwene nenge Omurooma kehe uuwinayi. Shi ya tseyithila, Publius.

Cassius: Indeni nduno, Publius, opo tuu aantu mboka taa tu matukile yaa ku ningile uuwinayi.

Brutus: Shi ninga: Inapu kala omuntu ta geelelwa oshinima shi, kakele ketu aaningi yasho.
(Trebonius e ya mo)

Cassius: Antonius oku li peni?

Trebonius: Okwa fadhukile kegumbo lye nokwaa na mbili. Aalumentu, aakiintu naanona oya tala ta matuka ti igidha, ongesiku lyepangulo.

Brutus: Otu shi shi kutya, omupya twa tegelela. Kutya otatu si,

otu shi shi. Omuntu oha kambadhala owala okulepeka ethimbo.

Cassius: Eeno. ngoka ta tete okukalamwenyo kwoomvula omilongo mbali, ota tete wo uumbandaso woomvula omilongo mbali.

Brutus: Ngele osho wa dhiladhila, nena eso elikolo. Tse mba twa fupipike uumbandaso we, otse ookuume kaCaesar. Petameni Aaroma, petameni; tu yayeni iikaha yetu muule mombinzi yaCaesar, egongamwele tu li gwayekeni nayo, ota yi nombili. Nena atuhe otatu yi kolushandja omanga tatu dhungadhunga iitiligane komitse dhetu nokwiigidha. “Ombili, emanguluko, emanguluko.

Cassius: Petama nduno wu yi yaye mo. Omathimbo ogeni oshiningwanima shino tashi endululwa, miilongo yaa shiwiki, momalaka gaa shaathane.

Brutus: Ano ombinzi yaCaesar otayi ziya sigo uunake ndjoka yi li ngashingeyi pekota lyehongwafano lyaPompeyi. Kapu na we shilonga, shaa shi ntsi.

Cassius: Ohashi ningwa olwindji, nolwindji okangundu ketu otaka dhimbulukiwa oko nkoka ke etele evi lyawo emanguluko.

Decius: Natu yen i ano.

Cassius: Ayehe naa ye natse. Brutus na ye komeho to nzandeke iithi ye, nomitimapenda dhOshirooma.
(Omupiya e ya mo)

Brutus: Andiyee, olye ano ta zi huno? okuume kaAntonius.

Omupiya: Eewa, Brutus, elombwelo lyandje olyo okutsa oongolo. Inyongameneni — Antonius osho a ti. Neifupipiko osho tandi ku lombwele: Brutus omusimanekwa, ependa, omunandunge nomunashili; Caesar okwa li omunankondo, onkeyama nomuholike. Ta ti, ondi hole Brutus nonde mu

simaneka. Ota ti ohandi tila Caesar, nde mu simaneka nondi mu hole. Ngele Brutus ote shi timaumbwilitha Antonius kutya ne mu talele po owala u uve nkene Caesar e shi ilongele a se, nena Antonius ita ka kala e hole omusi Caesar shi vule Brutus omunamwenyo, onke ano landuleni oshinima noshiningwanima shomusimanekwa Brutus, i inekelwa miiponga yoshilongo oshipe. Omuwa gwandje Antonius osho ta ti.

Brutus: Omuwa gwoye omunandunge nOmurooma ependa. Inandi dhiladhila sha shilwe. Mu lombwele alikana ngele oshe mu opalela e ye hu, otandi mu yamukula, ongame nda ti. Inda.

Omupiya: Otandi ke mu eta mbala.
(Omupiya a yi)

Brutus: Ye mwene ota ka kala kuume ketu kopothingo.

Cassius: Otandi shi inekele, ihe momadhiladhilo gandje omu na sha she mu tila; omafekela gandje omawinayi aluhe oge li mondjila.

Brutus: Antonius oye ngo te ya.
(Antinius e ya)

Antonius: Oh, Caesar omunankondo, wa shunduka ngaa ngawo shili? Esimano lyoye alihe, esindano nelwo, noma uyamba gi igonyo sigo okagonyoto okashona? Inda nawa. Aalumentu ne, ngame kandi shi naana sho mwa dhiladhila, ngo inaa halika natango, ombinzi ye yi na okutika olye? Nongele wo nani nangame halyo we ethimbo ngotundi yeso lyaCaesar, hashikondjitho tashi vulu okulandwa, nge shi gwe etata, ngomwele gweni ngoka gwa yambekwa nosimanimbini yuuyuni mbu. Ngele nani ongame mu tonde, nde mu galikana, omanga omake geni taga gunduka ezimba, tsakanitheni sho mwa hala, nonando ondi kale nomwenyo oomvula eyuvi, itii ka hala nando, ngashi ngi, ndi se eso lya tya nga. Hi na mpo nda hala palwe, haso lilwe ngele haampa puCaesar, ihe okune; koohogololwambepo dhethimbo ndi.

Brutus: Antonius, ino hehela eso lyoye kutse. Nando kungweye otwa fa ngaa iidhukudhuku twa nik'ombinzi, ngashi kiikaha yetu nokoshiningwanima shi. Oto dhiladhila; shi u wete iikaha yetu noshiningwanima shi sha li shi na okuningwa kuyo. Oomwenyo dhetu ku dhi wete, odhu udha oluhodhi. Odhu uvite shili nayi moluhepo olwiinayi lwaRooma. Ngele omulilo ogwo tagu dhimi omulilo omukwawo, ohenda, ohenda shili. Oshiningwanima shika sha ningilwa Caesar, kombinga yoye, oomwele dhetu odhi na oongumu (odha simpa) Antonius, omaako getu kage na uutondwe, nomitima dhetu odhu udha ohole yuumwayinathana, yi taamba nohole neifupipiko nomwenyo oomwaanawa.

Cassius: Ewi lyoye nalyo wo otali kala li na oonkondo ngogetu mokutopola uunenentu.

Brutus: Idhidhimika owala sigo embwinda lya loto; natango oya nkwengupalekwa kuumbanda. Okuza mpono, tatu ke ku anakela ashihe, omolwashike ngangame ngu ndi hole Caesar, ongame nde shi mu pe tango. Etha tu yen i komeho.

Antonius: Ngame uunongo woye inandi wu limbililwa. Omulumentu kehe na minike ndje neke lye ndyo lya nik'ombinzi. Tango oMarkus; Brutus, tu minike, Opo Caius Cassius, ne kwate mo meke lyoye. Nena oDecius Brutus, lyoye; opo ihe lyoye Metellus; lyoye Cinna noyependa lyandje.

Casca: Nahugunina, hakutya oye ndi hole kashona, olyoye Trebonius. Yalumentu ne, Yakongi Yongombe — tela! On-di tye we shike. Eitumbo lyandje ngashingeyi oli li pehekevi, kutya omu na okutalela ndje miinima nge ndi li omumbakuta, nge ndi li omukatalume. Kutya onda li ndi ku hole Caesar, oshoshili. Ngele ombepo yoye oyi tu tale ngashingeyi itashi ku uvitha onya ngeso lyoye u mone nkene Antonius oye e li po ta mbilipaleke, nkene ta kama ominwe dha nika ombinzi dhaatondi yoye. O, omusimanekwa, omontaneho yomudhimba gwoye?

Ando onda li nomeho ogendji ngilalo yoye, nondi lililile ngetiko lyombinzi miilalo yoye, ando sha kwatha ndje shi

vule okupanga uukuume naatondi yoye. Dhimina ndje po, Julius. Mpano owa tidhwa po, o ongongalangombe. Opo wa yuyilwa mpa, ngashingeyi aakongo yoye oomba ya thikama mpa, taa isimanekele oshihakanwa shawo, noyi imbapeka monguyo yoye yeso. Akutu, uuyuni, ongweye wa li okuti kwongalangombe ndji, nokungweye okwa li omutima gwoye, o uuyuni. Owa lala ngiini mpano to yuywa kaawa oyendji ongoshikombo?

Cassius: Antonius

Antonius: Dhimina ndje po, Caius Cassius, nokuli naatondi wo ya Caesar osho taa ti, kukuume osho esimano.

Cassius: Itandi ku uvitile nayi kokutumbaleka Caesar kwoye; ihe omunya ngo to manga natse oguni? Natu ku gwedhe ngaa komuhukilila gwookuume ketu, nenge natu tsikile twaa na we eambidhidho lyoye?

Antonius: Omolwaasho nde mu minike amuhe; ihe sho nda mono Caesar, nda zi ko kune. Mpano ngame okuume kakempa. Ondi hole kehe, ndi inekela otamu ka pa ndje uuyelele kutya omolwashike na openi Caesar a li oshiponga.

Brutus: Otashi ka kala she ku nikila uugoya. Omauyelele getu oga za mo nawa noge na omatompelo kutya, ngele ongweye ngaa ando wa li mwene omuna gwaCaesar, ando oshe ku gwanena.

Antonius: Sho osho owala nda li nda hala sho. Ngashingeyi otandi pula owala epitiko lyeni ndi fale omudhimba gwe keha lyomagongalelo; ndi mu langeke komutumbo ngashi ngaa hashi ningilwa ookuume, opo ndi popye iitya yefumviko, ndi lombwele oshigwana.

Brutus: Owe shi pitikilwa, Mark Antonius:

Cassius: Ondi na ohapu nangweye. (Yi ikalele yo naBrutus) Ngweye mwene ku shi sho to ningi, ino zimina nando Antonius a ka popye: owu shi ngaa kutya aantu otaa ka uva ngiini kwaashono te ke shi popya?

Brutus: Kezimino lyoye, ongame tii ka londa ko tango komutumbo, notii ka popya omatompelo agehe geso lyaCaesar. Otii ka fatula kutya, shoka Antonius te shi popi, okezimino nokomaiuvo getu, nokutya wo ogo omadhiladhilo getu tu fumvike Caesar nesimaneko. Itamu zi, shila otamu ya.

Cassius: Shoka tashi ka ningwa po, hi shi shi, ihe ngame inii shi gama.

Brutus: (A shuna kuAntonius) Antonius, kutha ano omudhimba gwaCaesar. Moshipopiwa shoye, ondjo ino yi tula kutse; popya iinima ayihe iiwanawa mbyoka to vulu okutya ku-Caesar, tya osha zi kezimino lyetu. Ngele hasho, nena kefumviko lye ito ka tya ko sha. Oto ka popila komutumbo ngu tii ka popila shaa tuu nda hulitha oshipopiwa shandje.

Antonius: Nashi tye ngaaka. Ite pula we sha shilwe.

Brutus: Longekidha ano omudhimba, e to tu landula.
(Ayehe, kakele kaAntonius, ya yi)

Antonius: O, dhimina ndje po; oshihupe shevi nanakuziya ombinzi ngweye; sho ndi ikwata nondi idhidhimikile aadhipagi. Ngweye iikulukuma yomulumentu omusimani ngoka kaa li ko hene ngaa uuyuni mbu wa za. Akutu oshikaha sho sha tilehi ombinzi yi na ondilo. Miilalo yoye ote hunganeke ngashingeyi — mbyoka ya fa omakana ga mutikwa, tayi indile ge egululwe opo ga gandje ewi nokupopya kwelaka lyandje — ethingo otali ka kala kiilyo yawo, oimageelathano mokati kawo; omakondjithathano guumwayinathana otaga adha oombinga adhihe dhaItalia. Ombinzi neyonagulopo otali ka kala oshinima sha kehe siku; niinima iiwinayi otayi ka kala kehe siku kutya, ooyina otaa ki imemeha owala ngele oyana taa ka hahalwa kiikaha yiita. Ayehe otaa ka haluthwa kondjigilile yiilonga iiwinayi. Nombepo yaCaesar nena otayi idhungadhunga yi pule ko shayo. Opamwe naAte e mu gama ombinga, oheli otayi pititha uupyu omoongamba ngaandhi, newi lyopakwaniilwa otayi igidha; “Eyonukopo”. Oombwa dhiita dhi etheleni

omiya opo oshiningwanima shino shuugoya shi nikile evi komidhimba dhaantu tadhi kemene efumviko.

(Ompupiya e ya mo)

Ngweye ndishi omukalele gwaOctavius Caesar. Ano?

Omukalele: Eeno, Markus Antonius.

Antonius: Caesar okwe mu nyolele e ye kuRooma.

Omukalele: Ombapila ye okwe yi mona. Oku li mondjila. Okwa lombwele ndje ndi ku lombwele kokana kutya —
(Mokumona omudhimba)
Oh, Caesar!

Antonius: Omutima ogwe ende, pungulukila hwi wu lile; ondi wete kutya oluhodhi otalu hwameke, oshoka omeho gandje sho ge wete momeho goye tamu pononoka omata goluhodhi, nago wo taga tameke okukengeleka. Omuhona gwoye ine ya?

Omukalele: Nena ota lala e na ko oomayila ndatu okuya muRooma.

Antonius: Shuna neulomo, u mu hokololele sho sha ningwa po. Mpano opu na Rooma shi li mongondji; Rooma shoshiponga. Octavius muRooma ita kala e li mo nawa. Shuna mbala, shi mu hokololela. Andiyee, tega ko kashona, ito shuna, omanga inaandi fala omudhimba kehala lyomagongalelo, hoka oko tii ka tala manga kutya, koshipopiwa shandje shesimaneko, oshigwana otashi pangula ngiini oshilonga shino shuupwidhi shaadhipagi. Okuza mpoka oto ka yelithila ihe Octavius nkene iinima yi li mpe. Eewa, kwatha ndje ano.
(Ya yi nomudhimba gwaCaesar)

OLWEETHO II

OMUROOMA NGAA

KOMUTUMBO

Brutus naCassius oye ya ya landulwa kongundu yaakwashilongo.

Aakwashilongo: Natu yelithilwe. Tu yelithileni!

Brutus: Landulii ndje nee, gongaleni utale ookuume kandje.

Cassius, ngweye inda kepandaanda lilwe; topola ongundu. Yamwe yomune mbo mwa hala mu pulakene ndje, kaleni mpa. Mbo mwa hala mu ye naCassius, indeni. Otatu ka gandja puuyelegele omatompelo geso lyaCaesar.

Omukwashigwana gwotango: Otii ka pulakena nkene Brutus ta popi.

Omukwashigwana omutiyali: Ote landula Cassius e tatu yelekanitha omatompelo gawo ngele twe ya pulakene ayehe yaali. (Cassius a zi mo naakwashilongo yamwe. Brutus okwa yi komutumbo.)

Omukwashigwana omutitatu: Mweweni akwetu, omusimanekwa okwi ilongekidha!

Brutus: Aarooma, aakwashigwana shandje nookuume kandje! Pulakenii ndje; ngele te popile oshinima shandje ne mweneni opo mu uve ndje. Itaalii ndje molwesimano lyandje; simanekii ndje molwedhina lyandje ewanawa, opo mu itaale ndje. Pangulii ndje komayegele geni. Pendutheni omadhiladhi-lo geni opo my pangule nawa.

Ngele moshigongi muno omu na ngoka a li kuume kaCaesar kopothingo, nena otandi mu lombwele kutya, ohole yaBrutus yokuhola Caesar kayi vulike kuye. Ngele nani kuume ngoka okwa pula: omolwashike Brutus a thikamene Caesar, eyamukulo lyandje olyo ndi: — hamolwaasho ndi hole Caesar kashona, ihe osho ndi hole Rooma unene. Omwa li ando mwa hala Caesar a kale nomwenyo natango ne amuhe

mu se aapikaa, nenge onawa ngele Caesar ta si ne mu kale mwa manguluka?

Molwaasho Caesar okwa li e hole ndje onke nde mu nikila uuthigwa; molwaasho okwa li omunelago, osha nyanyudha ndje, molwaasho a li ependa, onde mu simaneka: ihe molwaasho okwa li e hole esimano, osho nde mu tsile. Ano ondi na omahodhi molwohole ye, enyanyu molwelago lye, esimano moluupenda we neso molweholokomeho lye.

Ngu e li muno omunima gwowala a hala a kale omupika olye?

Ngele nani omu na gumwe, na popye oshoka onde mu shundula.

Ngu egoya muno olye, inaa hala okukala Omurooma?

Ngele nani omu na gumwe, na popye oshoka onde mu shundula.

Ngu u li muno omumbakuta gwowala kee hole evi lye, olye?

Ngele nani omu na gumwe, na popye, oshoka onde mu shundula.

Onda tega eyamukulo.

Aakwashigwana: Nando gumwe, Brutus, nando.

Brutus: Ano ine shundula muntu. Ano Caesar inandi mu ningila we sha shilwe shi vule sho tamu ningile Brutus. Onkalo yeso lye oyi li moKapitolo, esimano lye — mpoka e li ilongele — inali shonopekwa. Omayono ge, ngo ge mu falitha meso, inaga nenepekwa.

(Antonius okwe ya pamwe nayalwe nomudhimba gwaCaesar)

Antonius oye ngu te ya nomudhimba gwaCaesar e li moluhodhi. Nando Antonius ka li e na mo sha meso lye, otali mu etele ngaa uuwanawa, eha mehangano lyiigwana. Olye gwomune itaa ka kala mo? Noohapu ndhino, ote hulitha: ngashi nda dhipaga kuume kandje moluuwanawa waRooma, osho tandi iningile ngame mwene ngele nani oshilongo shandje otashi hupithwa keso lyandje.

Aakwashigwana: Kala nomwenyo omule, Brutus. Kala nomwenyo omule.

Omukwashigwana gwotango: Otatu mu thindikile nesimano kegumbo lye.

Omukwashigwana omutiyali: Mu ningileni efanomanya pooha dhoohe.

Omutitatu: Oye na ninge Caesar.

Omutine: Caesar ngu omwaanawa, ota gwayekwa muBrutus.

Gwotango: Otatu mu thindikile kegumbo nomakugililo nomaligolo.

Brutus: Aakwashigwana shandje.

Omutiyali: Mweneni, Brutus ota popi.

Gwotango: Mweneni alikana.

Brutus: Ookuume kandje; ethii ndje owala ndi ye awike. Molwandje, kaleni puAntonius. Simanekitheni omudhimba gwaCaesar, na simanekithwe oshipopiwa sho tashi simanekitha esimano lyaCaesar, shoka Antonius e na ezimino lyetu a popye oshipopiwa she. Onkee tandi mu indile ano pwaa ze nando gumwe, kakele kandje, omanga Antonius inaa popya.
(Brutus a yi)

Gwotango: Tu kalii po tu pulakeneni kuAntonius.

Omutitatu: Mu etheni nduno a ye komutumbo. Omusimanekwa Antonius, otatu ku pulakene, inda ano komutumbo.

Antonius: OmolwaBrutus, ondi na oongunga dhoku ku pandula.
(Antonius ta londo komutumbo).

Omutine: Okwa ti shike ano kuBrutus?

Omutitatu: Okwa ti omolwaBrutus, oku na aniwa oongunga

dhoku tu pandula atuke.

Omutine: Opo ngaa kaa ti po sha oshiwiniyi kuBrutus mpo.

Gwotango: Ndee yemwene Caesar okwa li oshimpwani.

Omutitatu: Aawe, odhoshili; ngashingeyi otatu kotha tatu mbonyoka sho a zi mo muRooma.

Omutiyali: Mweneni. Tu pulakeneni sho Antonius ta ti.

Antonius: Aaroma aasimanekwa.

Aakwashigwana: Mweneni alikana tu pulakeneni.

Antonius: Ookuume, Aaroma, aakwashigwana shandje, pulakenii ndje. Ngame onde ya okufumvika Caesar, haku mu tanga. Uuwinayi mboka aantu taa longo, opo tau kala nando yo kaa po. Olwindji uuwanawa ohau kuthwa po pamwe nomasipa gawo. Osho nashi kale ngaaka naCaesar.

Omusimanekwa Brutus okwe mu hokololele kutye Caesar okwa li e hole esimano; ngele osho sha li ngawo nena epuko, naCaesar okwa si mepuko. Kezimino lyaBrutus, nayalwe, oshoka Brutus oku na oshili, naayehe oye na oshili, onke te popi nena pefumviko lyaCaesar; Okwa li kuume kandje, omuyuuki, i inekela ndje, ihe Brutus ota ti okwa li e hole esimano, naBrutus oye omulumentu omunashili. Rooma okwe shi etele oonkwatwa odhindji ndhoka dhu udhitha oshiketha shetu sheliko niikulila yadho. Osha li ngaa okukonga esimano lyaCaesar ndyono? Oku na oohepele dha hepa, Caesar okwa lili pamwe nadho. Esimano olya li li na okuza moshinima oshikukutu, ihe Brutus ota ti: oku hole esimano. Eeno Brutus oye ngaa omulumentu omunashili. Moshituthi shaLupercus ayehe oya mono nkene nde mu pe lutatu oshikolone, nonkene e shi tindi lutatu.

Olya li ngaa esimano ndyono?

Ihe Brutus otaa ti ngaa: oku hole esimano. Eeno Brutus oye ngaa omunashili. Itandi popi ando opo ndi endulule Brutus, ihe mpano ondi li po owala opo ndi tye shoka ndi shi. Ne amuhe, nomwaa na nando etompelo, omwa li mu mu hole,

etompelo olini tali mu ningitha ongondji?

O, epangulo, owa nukile kiinamwenyo iilyani, etompelo lyomuntu kali po we.

Dhimina ndje po, omwenyo gwandje ogu li moshiketha puCaesar. Ondi na okutegelela sigo gwa galukile ndje.

Gwotango: Mwaasho ta ti, omwa fa ngaa mu na sha.

Omutiyali: Ngele owe shi tala nawa, Caesar okwa hepekwa papuko.

Omutitatu: Hasho shili, yalumentu? Onda tila owala pu ye sha oshiwiniyi peha lye.

Omutine: Ou uvite ko tuu? Ka li a hala okutaamba oshikolone, ano oshi igalala kutya ina hala esimano.

Omutango: Ngele osho shono, otashi ka pula oshindji.

Omutiyali: Akutu ne, omeho ge oga tiligana ga fa omulilo kokulila.

Omutitatu: MuRooma kanu na omusimanekwa ongaAntonius.

Omutine: Mweneni; pulakeneni! Ota tameke okypopya ishewe.

Antonius: Oohapu dhaCaesar sigo ohela odha li tadhi vulu okuthikamena uuyuni, ihe ngashingeyi oye ngu a lala mpa. Nando gumwe gwomoohepele te ya e mu simaneke.

Yalumentu, ngele ando olyo lya li elalakano lyandje okuhwameka omitima noondunge dheni, ando Brutus onde mu ti nayi. Cassius wo okwa li, ngashi mu shi shi, omulumentu omwiinekelwa; itii ya ningi nayi. Hwepo ndi ninge nayi omusi, ndi ininge nayi mwene, nane, kutya ndi mu ninge nayi aasimanekwa ne. Ihe mpano epakolwa li na osiigeli yaCaesar. Onde li adha mondjugo ye, ogo omahalelo ge gahugunina. Ngele ando oshigwana oshi uve Etestamendi ndyono — ombili, kuthilii ndje po inandi dhiladhila oku li lesa — ando otaa ka thipa iilalo yomusi, nomalapi otaa ga yaya mombinzi ondjelele yaCaesar. Eeno, otaa kekela efufu

kuye ongomadhimbulutho, ngoka mokusa taa thigile uuthiga momatestamendi gawo ongeliko lyomalualo taga kala ko.

Omukwashigwana Omutine: Otwa hala tu li uve. Li lesa utale Antonius.

Ayehe: Etestamendi! Otwa hala okuuya Etestamendi lyaCaesar.

Antonius: Idhidhimikeni alikana; ookuume, itandi li lesa; itashi kwatha sha okutseya nkene Caesar e mu hole. Ne kamu shi iiti nenge omamanya, ihe aantu. Onke elesho lyEtestamendi lyaCaesar otali mu hwameke, li mu yith' oonkwengu. Onawa sho mwaa shi kutya one aathigululi ye, oshoka ngele ando mu shi tseye oshike tashi ningwa po?

Omukwashigwana omutine: Li lesa, otwa hala oku li uva. Antonius, tu lesela Etestamendi lyaCaesar.

Antonius: Otamu kala tuu mwa ngungumana? Otamu tege ko ngaa okathimbo? Elaka lya tsu molupanda sho nde shi mu hokololele. Onda tila oshoka ote hende aanenentu mboka omamwele gawo ga tsu Caesar; eeno onda tila.

Omukwashigwana omutine: Mboka aagwaaleki: aalumentu aasimanekwa!

Ayehe: Etestamendi. Etestamendi.

Omukwashigwana omutiyali: Oya li iidhukudhuku. Aadhipagi. Lesa Etestamendi itale.

Antonius: Otamu thiminike ndje ndi leshe Etestamendi. Ileni mu thikame mwa ningila omudhimba gwaCaesar okalugumbo, opo ndi mu ulukile, nakuninga Etestamendi. Nangame nandi ye? Otamu pitikile ndje tuu?

Ayeke: Londoloka u ye.

Omukwashigwana omutiyali: Londoloka
(Antonius te ya ta kuluka niikolo)

Omukwashigwana omutitatu: Owa pitikwa.

Omukwashigwana omutine: Thikameni mwa ninga okalugumbo.

Omukwashigwana gwotango: Zii ko koongenge: Thikameni kokule nomudhimba.

Omukwashigwana gwotango: Ningileni Antonius eha, Omurooma gwolela.

Antonius: Inamu thindakana mu uka mungame, shuneni.

Aakwashigwana yalwe: Shuneni shili; gandjeni eha! Unduleni ya shune.

Antonius: Ngele omu na omahodhi, longekidheni oku ga lila mo. Amuhe omu shi elwakani ndi. Ote dhimbulukwa lwahuguni-na sho Caesar a li e li zala; oya li ongulohi yothinge motenda ye, esiku olyo tuu ndyo sho a dhengele Aanervia.
(Antonius ta yelutha elwakani)

Taleni peha opo tuu mpa pwa mbotholwa kegongamwele lyaCasius, naampano opu na etuuko lya ningwa po komunandjahi Casca.

Naampano opo Brutus omuholike a tsu. Naasho a hili mo oshithingwayela she, tala u tale nkene ombinzi yaCaesar ye shi landula, ongo ya hala okumona uukwashili pondje kutya oBrutus ngoka ta konkola nokwaa na mbili, oshoka Caesar okwa li e hole Brutus. Oh, aathithi, one panguleni ne yene nkene Caesar okwa li e hole Brutus. Oh, aathithi, one panguleni ne yene nkene Caesar a li e mu hole.

Ndyoka olyo lya li etsano ewinayi noli nyanyalitha komakwawo agehe, oshoka o musimanekwa Caesar sho e mu mono ta tsu, nena nokwaapandula nomaako gaagwaaleki ge mu sindi, nomutima gwe omunankondo gwa tatuka nokwa siikile oshipala she nelwakani, koompadhi dhoshiyelekelafano shaPompeyi mpoka ombinzi ya ziyile, opo omunene Caesar a gwile. Oh, aakwashigwana aakwetu, egwo olya li ngiini, mpoka tseni atuheni, ngame nane twa gweni, omanga egwaaleko lyombinzi tali tu inomene. Oh, ngashingeyi lileni. Onda ndhindhlike komawi geni, oonkondo dholukeno,

ngaka omata gopauyuuki. Shike, aantu aawanawa otaa lili pokumona oshinyakwi shonguyo yaCaesar? Taleni, ye mwene oye ngu a nyanyagulwa kaagwaaleki.

Omukwashigwana gwotango: Oh, akutu oshipala sholuhodhi.

Omukwashigwana omutiyali: Oh, omusimanekwa Caesar.

Omukwashigwana omutitatu: Oh, esiku lyoluhodhee.

Omukwashigwana omutine: Oh, aagwaalekee, iidhukudhukuee.

Gwotango: Oh, etalo lyombinzi ndinwee.

Omutiyali: Tu ya talitheni wo.

Ayehe: Shunina! — Apehe! Kongeni! — Fikeni! — Tomekeni! — Dhipageni! — Ya tseleni, Inamu etha nando omugwaaleki a hupe.

Antonius: Tegeleleni, aakwashigwana shandje.

Gwotango: Mweneni, Pulakeneni komusimanekwa Antonius.

Omutiyali: Otatu mu pulakene. Otatu mu landula; otatu si naye.

Antonius: Aaholike, ookuume, inandi mu hwameka sigo tamu ya mbala pekuthikuthi lyekanka. Mboka ye shi ningi oyo aalumentu aanashili. Kandi shi shi kutya she ya hingi oshike, yo aanandunge naanashili. Kapu na malimbililo, otaa ka gandja ngaa omatompelo gawo.

Ookuume, ngame inandi ya ndi yake po omitima dheni. Kandi shi omudhengilaka ngaBrutus, aawe. Nane yene omu shi ndje kutya omumentu ngaa gwanathangwa ndi li ngaashi ndi li, ndi hole kuume kandje. Naambo ya pe ndje ezimino ndee ndi popye, oye shi shi nawa. Kandi na nkondo, ki na hapu, ki na mwago, ki na uunkulungu, kandi na oonkondohili oku mu hwameka, aawe, ote popi owala. Ote popi owala. Ote popi owala shoka mu shi shi ne yene nale, ndi mu ulukile iilalo yomuholike Caesar, mbyoka tayi popile ndje ya

mweni. Ihe ando onda li Brutus, na Brutus ando ongame, ando opu na Antonius ngo te mu hwangaidha. Nelaka otali popi moshilalo kehe sha Caesar; ndyoka tali ki inyengitha omamanya ga Rooma ga thikame.

Ayehe: Tu ningeni oshipotha.

Gwotango: Tu fikii po egumbo lya Brutus.

Omutitatu: Ileni tu ka kongeni aagwaaleki.

Antonius: Pulakeneni manga shi nda hala okutya, yakwashigwana shandje.

Ayehe: Ombili! Mweneni, pulakeneni ku Antonius — Antonius omusimanekwa.

Antonius: Ookuume, tegeleleni, kamu shi shi shoka tamu ningi. Caesar ano okwa li e mu hole ngiini? Akutu, kamu shi shi — ndi mu lombwele. Etestamendi mwe li dhimbwa nale.

Ayehe: Odhoshili: Etestamendi otwa hala oku li uva.

Antonius: Etestamendi oloyo ndi li na osigeli ya Caesar: Komukwashigwana kehe gwa Rooma, kehe ngoka okwe mu thigile oodrohama 75.

Omutiyali: Oh, Caesar omusimanekwa, eso lye otatu li pwidhukile.

Omutitatu: Oh, omukwaniilwa Caesar.

Antonius: Pulakenii ndje neidhidhimiko.

Ayehe: Mweneni alikana.

Antonius: Natango okwe mu thigile omaha ge gokupashiyonena, iikunino ye; nepya lye ndi opo lya adhika lya tsikwa handi yomulonga gwa Tiber, okwe li mu thigile one yene nomaluvalo geni sigo aluhe; mu nyanyukwe, mu pashiyone

ne mu inyanyudhe, Oye a li Caesar ngo. Mpo to ka adha mukwawo a tya ngawo, openi?

Gwotango: Nando, nando. Ileni, ileni. Omudhimba gwe otatu ke gu fikila puuyeleele, no noonyeka otatu ka tomeka omagumbo gaagwaaleki. Tumbii po omudhimba.

Omutiyali: Katale omulilo.

Omutitatu: Teya iipundi.

Omutine: Teya iipundi, iikulo yomakende, nashaa shoka.
(Aakwashigwana taa yi nomudhimba)

Antonius: Nashi longwe: Oh, omupyee ngashingeyi ongweye wu li po, hogolola ondjila ndjo wa hala.
(Omukalele te ya)
Omulombo ogwa shike!

Omukalele: Ei, Octavius a thiki nokuli muRooma.

Antonius: Oku li peni?

Omukalele: Yo naLepidus oye li pegumbo lyaCaesar.

Antonius: Oko naanaa tandi ukilile ndi ke mu konge hoka. Ote ya a gwanithe omahalo gandje, nomombepo ndji ote ke tu etela sha.

Omukalele: Ondu uvu ta ti: Brutus naCassius oya piti miiyelo yaRooma ya kayila ongaayinkwengu.

Antonius: Ngiika oyu uvu moshigwana nkene nde shi inyengitha.
Falii ndje ku Octavius.
(Ya yi)

OLWEETHO III

OMEPAANDAANDA NGAA NDYO

Omutoti gwiitewo Cinna, okwe ya mo.

Cinna: Ongulohi yohela onda yaguma tu li naCaesar tatu dhana oshituthi. Ngashingeyi nda tetwa ko komukalele ngu.

Kandi na ehalo lyopondje, ihe opu na sha tashi hingile ndje ko.

(Aakwashigwana taa ya)

Gwotango: Edhina lyoye olye?

Omutiyali: Oto yi peni?

Omutitatu: Kaandjeni openi?

Omutine: Owa hokana, nenge omupombolume?

Omutiyali: Yamukula omuntu kehe wu ukilila.

Gwotango: Osho, ihe opafupi.

Omutine: Osho, ihe opandunge.

Omutitatu: Eeno, oshili oyo ayike ombwanawa.

Cinna: Edhina lyandje olye? Naampa tandi yi? Mpa nda kala?

Nongele onda hokana nenge omupombolume? Eewa opo ndi yamukule omuntu kehe shu ukilila nopahupi, noku mu lombwela oshili:

ngame omupombolume.

Omutiyali: Oshindji unene kutya, omagoya ogo haga hokana; shaa we shi ti otii ku pe ongonyo, onda tila. Eewa, tsikila, popya dhoshili.

Cinna: Dhoshili ngame mwene ote yi kefumviko lyaCaesar.

Gwotango: Onga kuume nenge ongomutondi?

Cinna: Ongakuume.

Omitiyali: Ndyoka olya yamukulwa mondjila.

Omutine: Kombinga yaampa wa kala pafupi.

Cinna: Pafupi, onda kala popepi noKapitolo.

Omutitatu: Edhina lyoye lyo lyenelyene musamane?

Cinna: Edhina lyandje oCinna.

Gwotango: Mu tuulaguleni; naye ogumwe gwomuyo.

Cinna: Ngame oCinna, omuniitewo, Cinna omuniitewo.

Omutine: Mu tuulaguleni molwiitewo ye yanathangwa, molwiitewo yanathangwa.

Cinna: Hangame Cinna omuli pamwe.

Omutiyali: Hasha, ndishi edhina lye oCinna; nakula mo edhina ndyo momutima gwe ngu mu ethe a ye.

Omutitatu: Mu nyanyaguleni! Mu nyanyaguleni. Eteni oonyeka, oonyeka. KaandjaBrutus naCassius. Fikeni! Tomekeni. ashihe! Yamwe indeni kaandjaDecius, yamwe okaandjaCassius, yakwawo okaandjeLigarius. Tu yen. (Ya yi)

OSHILUKI OSHITINE

OLWEETHO I

OMONGULU MAANDJAANTONIUS

Antonius, Octavius naLepidus oya kuutumba poshitaafula.

Antonius: Mbano oye na okusa. Omadhina gawo oga ndhindhilikwa nale.

Octavius: Namumwanyoko wo na se? Owa zimina, Lepidus?

Lepidus: Hene ndi li onda zimina.

Octavius: Antonius, mu nyola.

Lepidus: Ndele ongele naPublius wo ta si; nonando oku kale omwanamati gwomumwanyoko omukadhona; Antonius.

Antonius: Ita hupu. Otandi mu thingi nokasinda kohi yedhina lye. Ihe ngoye Lepidus inda kegumbo lyaCaesar, inda u ka tale Etestamendi tu taleni nkene tatu mona mo sha muuthiga.

Lepidus: Opo tii mu adha mpano?

Octavius: Eeno opo mpaka nenge poKapitolo.
(Lepidus a yi)

Antonius: Ogwa nathangwa, akwaashikudhuminwa, o opalela owala okutumwa. Osho opala ngaa kutya ngele uuyuni tau topolelwa yatatu miitopolwa itatu, naye a ninge gwomuyatatu?

Octavius: Owe mu ukitha kaandjawo, nowa tokola ngu e na okundhindhilikwa komusholondondo gwetu gwoonakupangulilwa eso.

Antonius: Actavius, kandi shi okaana kohela. Nonando otu kale tatu ndumbile esimano komulumentu ngu opo twi imangulule komitenge dhetu, ote ke dhi humbata owala onguusino wa humbata oofulaha dhoshingoli mepusho nomekemo lyepishuuko ta falwa notu ukithwa mpo twa hala. Nongele omaliko ga falwa mpo twa hala, otatu ga helula tse otatu yogo po nokuli. Ngashi naanaa okasino, ota pukapuka omakutsi ge nota napa pwaa na mbudhi.

Octavius: Ninga ngaashi wa hala, ihe ye omusolotati ependa nokwa pyokoka.

Antonijs: Nokakambe kandje wo osho ke li, Octavius, otii ka sa wo oshimpwiyu ka hawalekwe ka gwana. Onda ka longa nkene ke na okukondja, okwiishuna, okuthikama nokumata tuka oshimvumvu. Shaa shoka olutu lwako talu ningi, ongame tii ka lombwele. Na Lepidus olwindji osho e li, oku na okulongwa, okudheulwa, nokutumwa; omumentu owala kee na po sha, ngoka ti ipalutha noondjagumuke nomaholelo. Ye oha tameke owala omwoode uuna ya vuliwa kuyalwe. Ye shila mu popya owala ongoshilongitho. Eewa, Actavius, oshinenenima ooshi: Brutus naCassius otaa gongele etanga lyaakwiita, otu na oku ya thikama. Tu gongeleni mba ya gama kutse, tu gongele omaume getu gopothingo tu koleke etanga lyetu, tu tuleni ano omitse kumwe, tu tokoleni ihe lwahugunina nkene iiholekwa yawo tii hololwa mo niipongo nkene tii vulu okukeelelwa.

Octavius: Osho tu ninge; oshoka okongudhi twa mangelwa ngashi naanaa omangungule mpoka oombwa tadhi gwedha nuutondwe — naambo taa yolo, onda tila meni lyawo oye edhilila omautondwe oomiliyona.

(Ya yi)

OLWEETHO II

OMOKAMBA POPEPI NA SARDIS. POOHA DHOTENDA

YABRUTUS

Omankuma taga hiki: Brutus, Lucilius, Lucius naasolotati oye ya mo.

Brutus: Heyi, thikameni.

Lucilius: Vulikeni kelombwelo alikana; thikameni ngaa.

Brutus: Oshike ano Lucilius? Cassius oku li popepi?

Lucilius: Oku li popepi naPindarus, okwe ya oku ku etela

omakundo gomuhona gwe. (Pindarus okwa gandja ombapila kuBrutus)

Brutus: Osho naanaa nda kala nda hala nale. Osha zile ndje peni. Omuhona gwoye Pindarus nge a lundululwa komapukululo guusama nge a lundululwa kuye mwene, nokwa pe ndje shili uukwashili opo shoka sha ningwa shi kale sha fa inaashi ningwa. Ihe ando opo a li mpano ando otashi ka mbilipaleka ndje.

Pindarus: Inandi limbililwa uuna omuhona gwandje te ya, oto mu mono ngaashi e li, u udha esimano nuunenentu.

Brutus: Inatu mu limbililwa. Lucilius, hokolola itale nkene e ku taamba, nandi shi uve.

Lucilius: A kala nale nomasimaneko ihe hanuukuume wopothingo, nenge nomakundathano gopaukuume ngashi ga li nale.

Brutus: Owa hokolola nkene kuume omupyu ta talala., shi koneka Lucilius, uuna ohole tayi huhwa nokudhima yi longitha noku yi thininika. Meitaalo lya yela kamu na makoto, ihe yalumentu ya fa uukambe wa nyengana okupangelwa, tau ulike omatalo gomulilo gwawo; ihe uuna wa thimbile ompadhi ya nika ombinzi, nena omulengendenge otagu gu nongashi naanaa ookavulangalo taa ihata po molugodhi. Aakwiita ye oye ya?

Lucilius: Ongulohi yonena oya hala yi ikonge muSardis. Ohalopa yuukambe otayi ya naCassius.

Brutus: Pulakeneni okwa thika
(Epwatato lyuukambe)
Ke mu tsakanekeni tamu saluta.
(Cassius okwe ya naasolotati.)

Cassius: Thikameni.

Brutus: Thikamenyee. Vulikeni koohapu dhe.

Omusolo gwotango: Thikameni!

Omusolo omutiyali: Thikameni!

Omusolo omutitatu: Thikameni!

Cassius: Omumwameme omusimanekwa, owe enda ndje nayi.

Brutus: Oh, aathithi ne, one pangulii ndje. Ndishi aatondi yandje itandi ya ningi nayi? Ngele nani hasho, mumwameme otandi mu ningi nayi ngiini?

Cassius: Brutus, shi sha holama konima yoye, osho uuwinayi, nongele owe shi ningi —

Brutus: Cassius, ipangela. Ngame mwene ondi ku shi nawa, popila ngaa omauwinayi goye pevi, montaneho yoongundu mbali dhaakwiita, mboka yaa na okumona sha shilwe pokati ketu shaa shi uukuume. Inatu tamanana. Naa thikame lwokokule kashona, opo ngaa u ye motenda yandje ngweye u popye nawa oshinima shoye, nangame otii ku pulakene.

Cassius: Pindarus, aakwatelikomeho yomatanga getu naa shunithe kashona aakwiita yawo kokule.

Brutus: Lucilius, nangweye osho ninga, ino pitika omuntu a hedhe pooha dhotenda yetu pethimbo lyoonkudhathana dhetu. Lucilius na Titinius naa tonatele piyelo yetu.
(Ayehe ya yi)

OLWEETHO III

OPOTENDA YABRUTUS

(Brutus na Cassius oye ya mo)

Cassius: Kutya owe ende ndje nayi, oshi iholola sho shene moshinima shi. Owa pangula Lucius Pella nowe mu sitha ohoni molwaasho a taamba ombumbo kAasardini. Ombapila

yandje moka nda li nde mu popile, molwaasho ondi mu shi nawa, owe yi dhini.

Brutus: Ongweye wi iyonene mwene mokunyola oshinima sha tya ngaaka.

Cassius: Methimbo ngandino itashi ku opalele u pangule kehe okapuko nokashona.

Brutus: Ndi ku lombwele manga, Cassius, ngweye mwene shi tashi ku pangulitha oshitinikaha shoye molwaasho owa landakanitha omitumba dhoeye noshingoli kaalalimahala goye mboka inaa shi ilongela.

Cassius: Oshitinikaha ndele ongame! Ngweye owu shi shi kutya ongweye Brutus ngo to ithindile u shi tye, nenge natate ngaa e na omwenyo, olwo lwahugunina to ti nga.

Brutus: Edhina lyaCassius olyo opalela uumbangoloti, onke edhengo tali siikile omutse gwe.

Cassius: Edhengo.

Brutus: Maalitsa oto gu dhimbulukwa tuu. Oto dhimbulukwa tuu eti 15 lyaMaalitsa. Julius omunene ina sila uuyuuki? Ngiini, opu na ngaa gumwe gwomutse ta dhipaga omulumentu gwotango muuyuni opo aayugi ya nyanyukwe, nena natu nyateke iikaha yetu noombumbo, omauyamba agehe gomakalwahala getu natu ga pingakanithe noondumbo? Kungame oshihwepo nda ninga ombwa tayi gwedha omwedhi shi vule ndi li Omurooma.

Cassius: Alikana Brutus ino konga ndje. Itandi shi pitika nando, shi tseya kutya oto idhimbwa mwene okugundjilika ndje. Ngame omukwiita nda pyokoka; ndi ku vule montseyo nonda gwana okulonga oshilonga.

Brutus: Ndjoka ondoya to popi. Hangweye ngo, Cassius! Ino inoma.

Cassius: Ongame, haku inoma.

Brutus: Uvite onda ti hangweye.

Cassius: Ino konga ndje. Pamwe otandi ka nyengwa okwiipangela. Ikotokela. Ino konga ndje nando.

Brutus: Ayii, okamentu naka ye ha.

Cassius: Osho ngaa shono?

Brutus: Pulakena ndje, oshoka onda hala okutya sha. Nandi ethe owala, oto etha tuu ongeyo yoye? Nandi tile ngame ndi kale owala nda tala nda fa omupwidhi. O, Muthithi, muthithi, nandi idhidhimikile ngaa ayihe?

Brutus: Ayihe, O, natango. Omusimanitima gwoye onge ngaa nagu tatuka (ende). Inda u ka ulukile aapiya yoye nkene ihoo kala ko, naapiya yoye naa kakame. Nii ku hedhe? Nii ku thikame? Ne thikame ndi ku hedhe. Ndishi iho lwedha? Natate ngaa e na omwenyo ku kala inoo kweya uuzigo womela lyoye. Ngee nani oto topa, topa. Okuza nena ngaa ndji, oto etele ndje enyanyu nokuyola kokugeya kwoye.

Cassius: Osho to dhiladhila shono?

Brutus: Ndishi owa ti ngweye omukwiitalela. Nashi iholole, opo te nyanyukwa oshili sho hashi kala tashi popiwa kokana kwoye okunene, opo te nyanyukwa. Kombinga yandje, onda hala ngaa okutseya sha komunenentu.

Cassius: Oto ende ndje nayi mwaayihe, Brutus, to ende ndje tuu nayi. Ngame onda ti omukwiita, ekuya lya ka nale hamuhwepo. Onda ti 'omuhwepo'?

Brutus: Ngele osho, ki na ko nasha, ashihe shimwe.

Cassius: Uuna Caesar a li nomwenyo, omuntu ote ti ando opo a li.

Brutus: Ombili, ombili! ando ito mu itumbile u mu hinde.

Cassius: Ando itii mu itumbile!

Brutus: Aawe

Cassius: Shike, itii mu itumbile!

Brutus: Molwomwenyo gwoye mwene, ito shi yelekele.

Cassius: Ino longitha uukuume wandje nayi. Ote vulu okulonga sha shoka tandi ke shi ipela ombedhi.

Brutus: Hawa ninga nale sha shoka to shi ipele ombedhi. Omatilitho goye mungame itaga pendutha mo nando uumbanda washa, oshoka onda kolekelwa moshili kutya pungame oshe ende po ngombepo ndjoka itaa yi gumu ndje, ngame ki na ishewe nkwa nayo. Kungoye onda tumu ko omukuli gwoshingoli, ihe owe shi tindi; itandi vulu okulikola iimaliwa pamukalo gwa tya nga. Meme ngaa a sa, hwepo omutima gwandje ndi gu hambule oshimaliwa, nondi ndondithe ombinze yandje oshimaliwa, shi vule okutaamba moshikaha shomunamapya nokukutha mo iimaliwa pamukalo inaagu yela.

Onda tumu shili omulumentu okupula oshingoli, okufutila etanga lyandje, ihe owa tindi. Oshe ku opalela ngaa shono Cassius? Ando okwa li oCaius Cassius, ando osho nde mu yamukula ngawo?

Ando Marcus Brutus okwa li kee shi omunalwiho opo a tsilikile ookuume ke iimaliwa mbyono yaa na oshilonga, O, aathithi, omityalakato nadhi kale dha longekidhwa, mu nyanyagula.

Cassius: Inandi shi tinda.

Brutus: Owa tinda.

Cassius: Inandi tinda. Ndyo lye ku etele eyamukulo lyandje, olyo egoya. Brutus okwa teyagula omutima gwandje. Kuume oha hambata uunkundi wakuume ke, ihe ngoye Brutus oto kokeke owala wandje, shi vule sho u li ngashingeyi.

Brutus: Itandi shi ningi sigo we shi ilongele kungame.

Cassius: Ku hole ndje nando.

Brutus: Omapuko goye ndaa hole.

Cassius: Eho lyakuume itali mono omapuko ga tya ngaaka.

Brutus: Nakuhola ite shi ningi, nonando oga kale omale ge vule Olympus.

Cassius: Ileni itale, Antonius na Octavius, ileni igeulukitheni ku-Cassius oshoka Cassius okwa vulwa mo twiiye muuyuni, nokwa tondwa kungoka e hole, a dhinika kaamwayina, na thinwe ngomupika, omapuko ge agehe ga konekwa, naga ndhindhilikwe membo, go gi ilogwe momutse, oga nagelwa moshipala shandje. Oh, ando okwa li tashi vulika ando omwenyo gwandje otii gu lili mo. Egonga lyandje oondi, ontulo yandje oondji ya galekwa, mo omo mu na omutima gu na ondilo gu vule omina ya Plutus. Ngele ngweye Omurooma, opo mpoka, gu kutha mo. Ngame ngu nda tindi oshingoli shoye, otii ku pe omutima gwandje. Tsa naanaa ngashi wa tsu Caesar. Ondi shi shi owa li u mu hole unene, nando wa ka kala u mu tonde nayi shi vule u hole Cassius.

Brutus: Tula po egonga ndyo. Geya ngaashi tashi vulika, thita po ninga sho wa hala, okushundula okwo elalakano lyoye. Oh, Cassius, owa kutilwa nonzi ndjoka tayi vulu okugeya ngemanya li na omulilo. Ngele owa dhengwa unene, mu ngweye otamu zi oohandje ndhoka tadhi talala ishewe.

Cassius: Hamba ondi lile po okuninga omashendjo nokushekwa kungoye. Uuna omaehamo noongeyo oombwinayi tadhi ehameke ndje ngawo?

Brutus: Sho nde shi ti, nangame onda li nda geya.

Cassius: Owa zimina ngaa oondjo dhi thike mpono? Tu minike.

Brutus: Nomutima gwandje oongo.

Cassius: O, Brutus

Brutus: Oshike?

Cassius: Ku na ootu nando ohole okwiidhidhimikila ndje, uuna ongeyo yombala ndjoka meme a pe ndje tayi dhimbitha ndje ashihe.

Brutus: Osho, Cassius, okuza owala nena ngele owa mana mo kombinga yaBrutus gwoye otaka tya owala nyoko ota kudhile note ke shi thiga mpo.

Omutotiitewo: (e dhi yaka) Onda hala okumona ndjayi. Etha ndje ndi ye. Pokati kawo opu na sha, kashi shi naanaa nawa ngele oye li oyo ayeke.

Lucilius: (e dhi yaka) Ito yi ko kuyo.

Omutotiitewo: Kakele keso, kapu na shilwe tashi imbi ndje.

Omutoti gwiitewo: Okwe ya a landulwa kuLucilius, Titinius na Lucius.

Cassius: O, ongiini ano? Oshike ano shi li mpono.

Omutotiitewo: Nohoni oyo yaa po, Ndjayi, oto ningi shike ano? Holathaneni ne mu kale mu na uukuume neifupipiko ngashi aalumentu ye na okukala oshoka ondi shi shi nawa, ngame komakufu onda lya ko ndi mu vule amuhe yaali.

Cassius: Hahahaha, omumentu okwa hala okutya ano shike nguno.

Brutus: Za po, omunamanganga okwa! Shimentu za po.

Cassius: Mu idhidhimikila owala, Brutus, osho she.

Brutus: Otandi mu idhidhimikile ngele oku shi ethimbo lye. Omolwashike iita yi na okwaadhelela omagoya ngano. Alikana inda.

Cassius: Kaleni mwa za po alikana
(Omutoti gwiitewo a yi)

Brutus: Lucilius naTitinius, aawiliki naa kotokele ootulupa dhawo ongulohi ndji.

Cassius: Hugunina galukila huka mbala etelela Messala.
(Lucilius naTitinius ya yi)

Brutus: Lucius, kwatha ndje ekopi lyomaviinu.
(Lucius a yi)

Cassius: Inandi shi tegelela u geye nga.

Brutus: O, Cassius, ondi na omaudhigu ogendji taga alukitha ndje.

Cassius: Omaufilosofi goye itage ku etele sha, ngele nani oto igandja kongeyo yokathimbo.

Brutus: Kapu na omulumentu ta humbata oluhodhi hwepo. Portia a si

Cassius: Akutu, Portia.

Brutus: Okwa sa.

Cassius: Ngame ano eso onde li ende peni sho nda li tii ku hindi?
O, ekanitho lyaa shi ku humbatwa. Akutune, oshike she mu li?

Brutus: Sa oluhodhi ketopoko lyetu ele, na sa oshimpwiyu molwa-Octavius naMark Antonius. Oyi ikoleke yo yene neso lye, oshoka elala olye ya — kwaashino, okwa lala, naapiya, ye mbo ya li po, oya li omulilo.

Cassius: Osho a si ngawo?

Brutus: Nando ongaaka, osho ngaaka.

Cassius: O, aathithi ne, ihaamu si.
(Lucius okwe ya a tya omaviinu nelehita)

Brutus: Ino mu popya we. Pe ndje omaviinu, opo ndi fumvike omaukolokoshi agehe, Cassius.
(Ta nu)

Cassius: Omutima gwandje ogwa sa enota keitalaleko lyuunenentu. Ekopi li udha komufwata, Lucius. Kohole yaBrutus ite nu ko unene oshindji. (Ta nu)

Brutus: Ila mo, Titinius (Lucius a zi mo)
Titinius naMessala ye ya mo ishewe.
We ya po, Messala.
Ileni tu gongaleni pokalehita haka, tse tu kundathaneni ayihe yonkalo ndji.

Cassius: O, Portia, ngweye wa yi ngaa shili.

Brutus: Alikana ino gwedha ko we. Nde ku galikana. Messala, ngame onda mono po ombilive mpa kutya aagundjuka Octavius naAntonius oya thikama muPhilippi ye na ongundu onene ye ye ye tu kondjithe.

Messala: Nangame wo onda mona ombilive ngaandjoka.

Brutus: Omwa gwedhwa sha shilwe?

Messala: Shila okutya owala Lepidus, Antonius naOctavious oya ninga po oleisa yokudhipaga shaangoka e li mo, noya dhipaga nale nokuli oosenate omathele.

Brutus: Oombilive dhetu nani inadhi faathana naanaa. Yandje otayi popi omilongo heyali mboka ye li moleisa yetegelelo noya dhipagwa; naCicero oye gumwe gwomuyo.

Cassius: Cicero oye gumwe gwomuyo?

Messala: Cicero okwa sa. Okwa li moleisa yaambo ye na okusa. Nangweye owa mona ombapila komukulukadhi gwoye?

Brutus: Aawe, Messala.

Messala: Mombapila ndjiya kamu na sha tashi mu popi?

Brutus: Nando, Messala.

Messala: Shoka otashi kumitha.

Brutus: Omolwashike to shi pula. Ou shi ko sha kuye?

Messala: Aawe, muwa gwandje.

Brutus: Hokololela ndje oshili yo yene ngOmurooma.

Messala: Pulakena nduno oshili ngashi Omurooma: Oshili oyo ndjoka kutya okwa sa komukalo gwaashiwiike.

Brutus: Inda po nawa, Portia. Tse otu na okusa, Messala. Shi dhiladhila kutya okwa li e na okusa esiku limwe. Pe ndje eidhidhimiko oku shi humbata.

Messala: Iyoo, aanenentu oya li ye na okuhumbata omaluhepo ngawo!

Cassius: Uufilosofi otau koleke ndje ngangoye, ihe uukwatya wandje itau vulu oku shi humbata.

Brutus: Onawa, ihe kwaa shi shetu, oto dhiladhila ngiini okuthikama noku ka dhenga Philippi mbalambala.

Cassius: Kungame kashi na ndunge.

Brutus: Omolwashike?

Cassius: Osho. Oshihwepo osho shoka omutondi oye e tu konge. Ta mana po iihwepo ye, ta mana po aakwiita ye, ti iningi oshege ye mwene, omanga tse mba twa lala twa tya thilu tatu kala twa ndjanga, tatu tungu epopilo lyetu.

Brutus: Omatompelo omawanawa naga pingene omahwepo. Aantu mba yopokati koshitopplwa shino nosha Philippi, otaa tu ambidhidha owala moluumbanda. Oya longitha eliko

lyetu nayi. Aatondi ngele oye ya moshitopolwa shono, otaa koleke omwaalu gwe naalumentu note ya a mwenyopala. Ihe ando otu ngenge ko omauwanawa ge ngano, tu mu tsakaneka puPhilippi noshigwana shi tu li konima.

Cassius: Mulumentu gwomumwameme, pulakena ndje.

Brutus: Ombili! Ihe owu na wo oku shi tsey a kutya, ookuume ketu oye tu pa omakwatho. Netanga lyetu olyu udha ofwata, ombinga yetu oya pya ko, aatondi wo nayo otaa indjipala esiku kehe, ihe tse mba twa adha kotopa, otatu kuluka. Mokukalamwenyo kwomuntu omu na omathimbo ngoka, uuna gu udha, taga fala kelago, edhikalo otali fala ondjenda ndjoka moluhepo nomomeya omahupi. Pekuthi lya tya ngaaka, otse tatu ende po, omunyengo ngoka nagu tu kwathe, ngele hasho, nena twa kanitha ashihe.

Cassius: Natu ninge ngashi wa hala. Otatu ke ya tsakaneka puPhilippi.

Brutus: Uusiku owi igwedhele moonkundathana dhetu, nuunshitwe otau pula oompumbwe dhawo. Otatu ke mu fundjaleka nokavululuko okashona. Kaku na sha we shilwe?

Cassius: Kaku na sha we. Lala po nawa. Ongula otatu meneka ongula yoshimati.

Brutus: Lucius

(Lucius e ya)

Onguyo yandje?

(Lucius a shuna)

Inda po nawa, kuume. Messala, Lala po nawa, Titinius, Omusimanekwa, omusimanakwa Cassius, tokelwa po nawa ngoye u lale po nawa.

Cassius: Mumwameme omuholike. Ndino olya li etameko ewinayi lyuusiku wonena. Inapu kala we nando oontamana-na tadhi tu topola. Inashi ningwa, Brutus.

Brutus: Ayihe oyi li nawa ishewe.

Cassius: Lala po nawa muwa gwandje.

Brutus: Ka lale po nawa mumwameme.

Titinius naMessala: Lala po nawa omusimanekwa Brutus.

Brutus: Indii po nawa amuhe.

(Ayehe, kakele kaBrutus ya yi) Lucius okwe ya noombindjama).

Pe ndje ohema. Okahumba koye oke li peni?

Lucius: Oomu mothaila

Brutus: Ihe shila oto popi wa soomposi. Eeno, mumentu, itii ku pe uusama, owa ningi ethimbo wa tonata.

Ithana Claudius nayakwawo yometanga lyandje. Otaa vulu okukothela kiigwilo mothaila yandje.

Lucius: Varro naClaudiusee!

(Varro naClaudius ye ya)

Varro: Omusimanekwa, okwi ithana?

Brutus: Aalumentu ne, otii mu pula mu kothele montanda yandje mu. Ngiika otii mu pendutha mbala mu fale etumwalaka kumumwameme Cassius.

Varro: Onawa omusimanekwa. Otatu thikama owala mpa twa tegelela.

Brutus: Aawoo, shoka inandi shi hala. Lalen i owala aalumentu ne. Otashi vulika ndi dhiladhilulule. Tala, Lucius, ombapila ndji nda kala te kongo oondji, nani oya li mondjato yonguyo yandje.

(Verro naClaudius ya ka lala)

Lucius: Onda li ndi shi shi nawa kutya hangame we yi pele.

Brutus: Memukwetu idhidhimika, ondi li po he dhimbwa. Ito vulu ngaa natango u kale wa tonata opo u nyate ko kokahumba koye lumwe lwaali?

Lucius: Eewa musimanekwa gwandje, ngele owe shi hokwa.

Brutus: Osho mumati gwandje, ohii ku zizilike olwindji ihe owa hala ngaa.

Lucius: Ndishi oshinakugwanithwa shandje, muwa gwandje.

Brutus: Inashi pumbiwa ndi pule koshinakugwanithwa shoye shi vule oonkondo dhoye. Ombinzi ongundjuka nayo wo ohayi kala ngaa ya yuulukwa omposi.

Lucius: Onda kothele nale muwa gwandje.

Brutus: Onawa, ka kothe ishewe. Inandi ku dhika. Ngele omutse ugu li kumwe nothingo onii ke ku futa.

(Okahumba nokalwiimbo)

Okawi otaka kotheke. Omukumuki a loloka, oto egeke ondhimbo yoye komumati gwandje ngo te ku hikile okahumba? Lala po nawa mumati gwandje omuholike. Inandi hala ndi ku ninge nayi netonato. Ngele to lendenda, oto teya okahumba koye. Ndi ka kuthe po. Lala po nawa mumati, lala po nawa. Itale, itale, epandja ndyo nda lesa olya gonywa? Ote dhiladhila opo lya li mpa.

(Ombepo ya Caesar ye ya)

Okalehita oka tema nayi ngiini hano. Ayii, olye ano nguno? Ote dhiladhila uunkundi owala womeho gandje, mboka tau holola eyinyengo ndi lya tya ngi. Oshu uka kungame. Osha ngaa shono. Ongweye kalunga, omuyengeli nenge omutondi, ngoka ta halukitha ndje nota thikameke omafufu gandje? Lombwela ndje kutya ongweye lye.

Oshilulu: Ombepo yoye ombwinayi, Brutus.

Brutus: Omolwashike we ya.

Oshilulu: Onde ya owala ndi ku lombwele kutya, oto ka adha ndje ishewe puPhilippi.

Brutus: Nani otii ke ku mona ishewe?

Oshilulu: Eeno puPhilippi.

Brutus: Onawa, nii ku adhe ano puPhilippi.

(Oshilulu sha yi)

Ngashingeyi omutima gwandje ogu na ishewe omukumo sho wa yi, mbepo ngoye ombwinayi, onda li nda hala ndi popye ishewe nangweye. Mumati, Lucius! Varro! Claudiussee! Kaleni mwa tonata. Claudiussee!

Lucius: Ootheta muwa gwandje ohadhi fundju.

Brutus: Oku shi aniwa ota hiki natango. Lucius, pendukee.

Lucius: Muwa gwandje!

Brutus: Owa yaguma sho wi igidha ngawo, Lucius?

Lucius: Muwa gwandje, ki shiwo ngele ondi igidha.

Brutus: Kamentu, osho wa ningi, Ino mona sha?

Lucius: Aawe, muwa gwandje.

Brutus: Lalenishewe, Lucius, Yalumentu, Claudius.

(Ku Varro)

Ngweye kamentu kala wa tonata.

Varro: Muwa gwandje!

Claudius: Muwa gwandje!

Brutus: Omolwashike mwa li tamu igidha moomposi?

Claudius: Otwa li ngaa tatu igidha, muwa gwandje?

Brutus: Osho, omwa mono sha?

Varro: Aawe muwa gwandje, ngame ine mona sha.

Claudius: Nangame wo muwa gwandje.

Brutus: Ka kundilii po mumwameme gwandje Cassius. Mu puleni oye a kwate komeho netanga lye. Tse otatu mu landula.

Claudius: Osho tashi ningwa muwa gwandje.
(Ya yi)

OSHILUKU OSHITITANO

OLWEETHO LWOTANGO

OMOMALUSHANDJA PUPHILIPPI. (OCTAVIUS, ANTONIUS NETANGA LYAWO OYE YA)

Octavius: Antonius, omahalo getu ga gwanithwa. Ndishi owa ti aatondi itaa ya; ihe okukeelela iikulundundu nomitumbo itashi ti sha; olugodhi olwe ya ngaa nee. Oye na edhiladhilo ye tu homone tango ye tu homone tango omanga inaatu ya homona.

Antonius: Ahaa, onda tseya omitima dhawo nondi ya shi nawa, Omolwashike tashi ningwa. Yo yene oya li ya hala okukala peha lilwe ihe ngashingeyi otaa ningi omataliko notaa dhiladhila kutya yo otaa tu longo oondunge kutya yo aanankondo, ihe hasho.
(Omutumwa okwe ya mo)

Omutumwa: Ondjayi, ilongekidheni: Omutondi oku li mokati keni noma uyamba neopalo alihe. Ependela lye lyolugodhi ndyo lya mbinzipala olya yeluthwa; moompadhi oontalala, napu ningwe sha.

Antonius: Octavius, fala etanga lyoye kombinga yokolumoho yehalalugodhi ndi lya yelekana.

Octavius: Ngame ote gama kolulyo, ongweye inda kolumoho.

Antonius: Ite pingathana nangweye, osho te ningi.

(Ye ende Ontunda! Brutus naCassius oye ya mo netanga lyawo; osho wo Lucilius, Titinius naMessala nayalwe).

Brutus: Oya thikama, pamwe oya hala okukundathana.

Cassius: Titinius, kala mpa. Tse otatu ka popya nayo.

Octavius: Antonius natu gandje endhindhiliko lyokuhomona?

Antonius: Aawe, Caesar; otatu tegelele sigo ya homona. Itu ye, oondjayi odha hala okupopya natse.

Octavius: Tegelela elombwelo lyetu.

Brutus: Tango ookundathana manga inaatu tameka? Osho ngaa shono, yalumentu yatate?

Octavius: Hakutya ando twa hala oonkundathana ngashi ne.

Brutus: Octavius, ondi wete kutya oonkundathana hwepo, dhi vule edhengo lyankundipala.

Antonius: Medhengo lyoye enkundi omu na oohapu oombwanawa, Brutus. Otashi hokolola omutima gwaCaesar ngoka wu ulula ngweye to ti: Caesar kala nomwenyo omule, kala nomwenyo.

Cassius: Antonius, oonkondo dhomutha gwongonyo yoye kagu shiwiki natango, oohapu dhoye otadhi yugu oonyushi dhaHybla omagadhi gadho e tadhi thigwa oshekesheke.

Antonius: Ihe hakutya dhaa na oongala.

Brutus: Osho naanaa nokwaa na wo ewi, oshoka nomudhumo gwadho owe gu yaka po, Antonius, ihe ondunge ombwanawa owu gendele tango manga inoo tsana.

Antonius: Aayiningithi ne! Hamba hane sho omamwele geni gi ihaka molukolo lwaCaesar, inamu ulika omayego geni

ngondjima, mwi ipwedha ngoombwa, nguunamwenyo mwa petama opo mu thiye oompadhi dhaCaesar, omanga omuthingwa Casca ta tsu Caesar konima, ngombwa yolundumba. Aagwaaleki ne.

Cassius: Aagwaaleki! Brutus, hambelela! Elaka ndino kalya li tali tu alula ando ngele Cassius okwa gwanithile ehalo lye.

Octavius: Ileni tu yeni moshinima. Ngele omaludhi ogo tage tu pushike ngawo, tashi ka landula ko shila ombinzi ontiligane. Tala, aanandjuvanene yimwe otii ya pweyele mo omwele, osigo uunake to dhiladhila omwele gu kale gwa pungulwa? Nando esiku limwe, sigo ngaa iilalo omilongo ndatu niitatu yaCaesar e yi pwidhukile, nenge sigo Caesar omutiyali ta kuthwa po kegonga lyaagwaaleki.

Brutus: Caesar, hangweye nakudhipagwa kaagwaaleki omanga we ya gongele.

Octavius: Nangame osho ndi inekela. Inandi valelwa okusa kegonga lyaBrutus.

Brutus: Hamba owa valeka moludhi lweni; omugundjuka hawa li u nokusa pasimano.

Cassius: Esimano ngandyoka itashi vulika li gandjwe kokamati kokanaskola ka tya ngashi okapwidhimuntu, ngoka ta faathanithwa owala noshishitukila noshinkolwandhila.

Antonius: Natango oCassius ngaa gwoshito.

Octavius: Alikana Antonius ila. Aagwaaleki ngame mwene otii mu pe shalala mombiga momiyego dheni mo. Ngele nani omwa hala okukondja nena, indeni kelondo, ngele nani hangashingeyi, uuna mwa tula omwenyo mombinzi.
(Octavius, Antonius netanga lyawo ya yi)

Cassius: Mbepo, pepa owala, tumbitha omakuthikuthi, oombautu nadhi ende, Oshikungulu nashi tukuke, ayihe oyi li metifa.

Brutus: Lucilius, ila itale, ondi ku na okahapu.

Lucilius: (Ta hedha ko) Muwa gwandje.
(Brutus naLucilius taa ikundu po)

Cassius: Messala!

Messala: (Ta hedha kuCassius) Ondjayi yandje oya hala okutya ngiini?

Cassius: Messala, nena esiku lyevalo lyandje. Mesiku ndino omo mwa valwa Cassius. Minika ndje, Messala, ninga onzapo yandje kutya onda thiminikwa; kasha li ehalo lyandje, ongaPompeius a li. Osho nangame wo opo ayihe — emanguluko lyetu — ndi yi tule monkambadhala yolugodhi lumwe. Ndishi owu shi shi kutya onda li nda koleke Epicurus netanga lye. Ngashingeyi onda lundulula omadhilandhilo gandje. Kombinga yimwe ondi itaala kutya iinima otayi vulu okuhunganekwa. Mondjila okuza kuSardis oontsa mbali oonene odha lambele komeho getu, dha kala tadhi ndhilagula nota dhi li shoka sha thigwa po kaakwiita yetu, nodhe tu thindikile sigo opuPhilippi. Odha tuka po ongula yonena, dhe tu nena. Nopeha lyadho nena komitse dhetu otaku tengele owala omadhilakola, omakola nomakodhi notage tu lengalenga, twa fa iikulya iifegulwa. Omuzile gwawo ogwa fa oshinima shaa shi okufatulwa ketanga lyetu ndyoka lyi ilongekidhila okusa.

Messala: Ino shi itaala.

Cassius: Onde shi itaala ihe haashihe, oshoka ondi na omukumo nonda tokola okutsakaneka omaudhigu kehe nomukumo.

Brutus: Osho naanaa ngaaka Lucilius.

Cassius: Brutus omusimanekwa, aathithi naa kale ye na ombili nena opo tu kulupile muukuume nomombili. Ihe molwaasho sho tashi tu adha katu shi shi, natu kale twi ilongekidhila ashihe. Ngele nani twa sindika, olwo lwa hugunina tatu ka popya iinima mbyo.

Ngashingeyi owa dhiladhila ano okuninga shike?

Brutus: Nando oshi kale koonkondo dhuufilosofi mboka nda pele Cato uusama, sho i ipe eso ye mwene, kandi shiwo nando kutya omolwashike. Ngame ondi uvite uukatalume nuudhinwa muumbanda waasho tashi ya, tau yelekele okufupipika omwenyo.

Ngame ondi idhigile ombango momeho omolwehalo lyoombepo ndho tadhi tu pangele, ondi idhidhimike okukala po.

Cassius: Ngele otwa sindwa, oto ka kala ngaa wa nyanyukwa opo wu endithwe momapandaanda gaRooma mesimaneko?

Brutus: Aawoo, Cassius, aawoo! Dhiladhila ngOmuroomalela, kutya ando Brutus oye a ye kuRooma a mangwa. Shoka esimano kuye. Ihe mpaka ngashingeyi sho sha tamekele meti 15 lyaMaalitsa, nashi hule. Kandi shiwo ngele tatu monathana we. Tu topokelele ano sigo aluhe — sigo aluhe, aluhe Cassius, inda nawa. Ngele nani otwa tsakanene, otatu imemeha. Ngele hasho, onawa, etopoko lyetu ano lya li ewanawa.

Cassius: Inda nawa sigo aluhe, sigo aluhe Brutus. Ngele nani twa tsakanene ishewe, otatu ka tilahi oshindjola. Ngele hasho, osho shili, etopoko lyetu olya li ewanawa.

Brutus: Oshike we, unduka. O, ta, osho sho kutya omuntu e shi nokuli ehulilo lyesiku omanga inaali thika. Ihe osha gwana kutya esiku ndi li hule opo tu tseye kutya olya hulu ngiini. Ila, unduka.

(Ya ji)

OLWEETHO OLUTYALI

Pelundu lyolugodhi puPhilippi.

(Omakudhilo giita, omankuma, Brutus naMessala oye ya)

Brutus: Londa u ye, londa u ye, Messala, fala omalaka komatanga

nga ge li handii. (omawi gekudhilo) Naa tameke nziya okukondja, oshoka ondi wete kutya olukambo lwombinga yaOctavius olwa sila oondhi. Oshaakela kuyo esindiko. Londa u ye, londa Messala. Omatanga nage ye.
(Ya yi)

OLWEETHO OLUTITATU

Okombinga onkwawo yeha lyolugodhi.

(Ekudhilo lyiita, Cassius naTitinius ye ya)

Cassius: O, tala, Titinius, tala, aalumwina otaa fadhuka po. Ngame omutondi otandi mu ningi gwagumwe gwomaalumentu yometanga lyandje — omuhumbati gwonyeka okwa hala okugaluka, onde mu dhipaga nonda kutha ko ebandela ndi li yeluthe.

Titinus: Oh, Cassius, elombwelo lyaBrutus olye ya unene enkeenke, oshoka sho a kutha ko elomwelo kuOctavius, okwa hakana unene, aakwiita ye ya ningi oondya omanga Antonius e tu kondeke atuhe.

(Pindarius e ya)

Pindarius: Fadhukii po mu ye kulwe, muwa gwandje, fadhukii po mu ye kulwe. Antonius oku li motenda yoye omusimanekwa. Omusimanekwa Cassius, fadhuka po, alikana fadhukila kulwe.

Cassius: Oshikulundundu shiya. Tala, Titinius, tala; ootenda dhandje ndhiya ndi wete tadhi pi?

Titinus: Odhomusimanekwa gwandje.

Cassius: Titinius, ngele ngweye okuume kandje, nukila konkambe yandje, yi londa sigo tayi ku fala kootulupa ndhii, galukila ishewe hu, opo ndi kale ndi na uukwashili, ngele ootulupa ndhiya ookuume nenge omutondi gwetu.

Titinius: Ondi li pungweye ngashingeyi ombalambala owala, nda fa ombepo (a yi).

Cassius: Ngweye Pindarus, londa koshikulundundu; omeho gandje kage na nkondo shila. Tala nawa kuTitinus, ngweye u lombwele ndje

(Pindarus okwa londo koshikulundundu)

Nena esiku lyevalo lyandje, ethimbo lya yi. Mpoka nda tamekele opo te hulile. Edhingoloko lyokukalamwenyo kwadje lya tsakanene. Onkundana oya shike mbela?

Pindarus: (E li pombanda) Oh, omusimanekwa!

Cassius: Oshike ano?

Pindarus: (Pombanda) Titinius okwa kondekwa thiluthilu kaalondinkambe mbo ye mu eta mo nuukambe wawo, ihe ye oku li komeho. Ngashingeyi okonyala ye mu hedha. Ngashingeyi, Titinius! Yamwe otaa londoloka, oh, naye wo! Ye a kwatwa.

(Oku uvika onkalulu)

Pulakena, otaa kugilile kenyanu!

Cassius: Londoloka, ino lengalenga we. Oh, uukatalume owandje, ngele nani ote kala ndi na omwenyo, sho kuume kandje kopothingo ta kwatwa momeho gandje.

(Pindarus okwa londoloka nokwa galuka)

Kamentu ngweye ila hu. Ngweye onde ku kwata muParthii, nonde ku ganitha sho nda hupitha omwenyo gwoye kutya, shaa shoka tandi ku lombwele owu na oku shi ninga. Dhiginina egano lyoye.

Otii ku ethele emanguluko lyoye. Taamba egongamwele ndi lyu ulula molutu lwaCassius opo wu konge omutima gwandje. Ino thikama owala nokwaantaanta, kwata epapi lyomwele. Ngele nda siikile oshipala ngashi ngeyi, thindila mo omwele.

(Pindarus e gu thindile mo)

Caesar, owu tu nine iikonene, nomwele ogwo tuu ngoka gwe ku ulula (a si).

Pindarus: Ee, ngashingeyi ondi li kungame mwene, ihe ando kanda li nda hala ndi manguluke ngele ando kanda li nda hala ndi landule ehala lyandje, oh Cassius, Pindarus fadhuka po wu ye kokule neha ndi, mpoka pwaa na we Omurooma te ke Ku mona.

(Pindarus a yi, Titinius naMessala ye ya).

Messala: Omipya osho tadhi landulathana nga, Titinius, oshoka Octavius aguhe okwa dhengwa ketanga lyaBrutus, ngashi wo etanga lyaCassius kuAntonius.

Titinius: Elaka otali ka talaleka Cassius.

Messala: Owe mu thigi peni?

Titinius: Onde mu thigi koshikulundundu shii, yo nomupiya gwe Pindarus, kee na ehekeleko.

Messala: Ke shi ye ngwiya a lala pevi mpeya?

Titinius: A lala nee a fa ngo kee na mwenyo, oh, mwenyo gwandje.

Messala: Haye?

Titinius: Aawe, oye, Messala ihe Cassius ke ko we. Oh, akutu etango lyetokelo ngashi naanaa to ningine muutiligane woye osho wo esiku lyaCassius tali yi mombinzi. Etango lyaRooma lya yi mo. Esiku lyetu lya piti po. Iikogo ondau niiponga nayi ye — tse katu na po we sha. Okwaainekelwa kwosheendo shandje okwo kwe shi eta.

Messala: Okwaainekela nokweendapo nawa okwo kwe shi eta.

Oh, omupya ogu thike peni. Oh, okaana koluthingwee! Omolwashike to ulike keitaalo lyomuntu eshona iinima mbyoka yaa shi yo? Oh, omafafaeko ga tukuluthwa konziya ngawo, inaga valwa melago, oto dhipaga nyoko ngo e ku eta muuyuni.

Titinius: Nda ti, Pindarus, alikana owu li ano peni, Pindarus.

Messala: Mu konga, Titinius; omanga ngame tandi endelele ndi ye komusimanekwa Brutus opo ndi ka thindile momakutsi ge elaka; ote ti ndi ka thindile, oshoka osheela sha honganiikuti yuuzigo momakutsi gaBrutus nayo ongashika ngelaka ndi.

Titinius: Endelela nduno, Messala. Pokati mpaka ngame otandi ka konga Pindarus.

(Messala a yi)

O, endenda Cassius owa tumine ndje shike akwetu? Inandi tsakanena nookuume koye? Hayo nando mbo ya tula oongala komutse gwandje, ndhoka dha li dhe ku nuninwa? Eigidho ino li uva? Akutu, ayihe owe yi uvu ko pombambo. Ihe tegelela koshona, Kutha itale oongala ndhono, oshoka Brutus okwa ti nandi dhi ku pe; ote ningi ngashi a lombwele ndje. Oh, Brutus, alikana ila mbala opo wu tale nkene nda simaneka Caius Cassius.

Ezimino okune aathithi ndi se ngOmurooma.

Egongamwele lyaCassius, ila tala mpo pu na omutima gwaTitinius.

(Idhipaga ye mwene)

(Euyagano lyiita. Messala okwa galukile mo ishewe, e li naBrutus nomugundjuka Cato, Strato, Volumnius na-Lucilius)

Brutus: Messala, openi, openi akwetu pwa lala omudhimba gwe? Openi?

Messala: Tala hwii, mpo Titinius a sila oluhodhi.

Brutus: Tala, Titinius okwa tala pombanda.

Cato: Ogwa pwa mo.

Brutus: Oh, Julius Mukeesari, oonkondo dhoye odhi thike peni natango. Ombepo yoye otayi telagana notayi pungululile oomwele dhetu kutse yene.

(Kokule otaku uvika euyagano lyiita)

Cato: Tala kependa Titinius! Tala shili ota tula oshishani komusi Cassius.

Brutus: Oku na ngaa ishewe Aarooma yaali ya fa mbano yaali? —
Omuhugunini gwOmaarooma, inda, inda nawa. Walyewo
ngele onashi vulika kutya muRooma mu monike ngoka ta
yelekwa nangoye. Ookuume, ngame otandi mu lili unene shi
vule sho te gandja. Otandi ka mona ngaa ethimbo, Cassius,
otandi ka mona ethimbo. Onkee ano, nena ila u tume
omudhimba gwe kuThasos. Itatu mu fumvike mokamba
yetu, otashi teya omukumo gwetu, Lucilius ila, nangweye wo
Cato shuna kelondo. Labeo naFlavius, gandjeni okomando.
Ondatu ngashingeyi, Aarooma manga uusiku inaa ya otu na
okukala twi ilongekidhila olugodhi olutiyali.
(Ya yi)

OLWEETHO OLUTINE

PuPhilippi: Kombinga yimwe yelondo.
(Euyagano lyiita, aakwiita taa ya taa kondjo, opo ihe Brutus,
Cato, Lucilius nayalwe)

Brutus: Ta, yamwameme, oh, yelutheni ngaa omitse dheni.

Cato: Olye mbela ti idhigile ombango momeho, olye ta yi pamwe
nangame?
Kelondo otii ka igidha edhina lyandje mokule.
Ngame omuna gwaMarkus Cato wu uvu ko.
(Ye ta mbwangele nokuli)

Brutus: Ngame nangame oBrutus, Markus Brutus olyo lyandje,
Brutus. Kuume kandje, gwokomukunda, okwa tseya kutya
ongame Brutus.
(Brutus a yi, Cato a dhipagwa)

Lucilius: Oh, akutu omusimanekwa Cato, wa gu? Owa si ependa
ngashi naanaa Titinius. Esimano nali pewe omuna gwaCato.

Omusolo gwotango: Igandja ngele ino hala okusa.

Lucilius: Otandi igandjele owala okusa. Mpamo opu na oshingoli

oshindji ngele omwa dhipaga ndje mbala.

(Te ya pe iimaliwa)

Dhipageni Brutus ne mu imonene esimano meso lye.

Omusolo gwotango: Itatu shi ningi. Ye onkwatwa ya simana.

Omusolo omutiyali: Za po. Lombwela Antonius kutya, Brutus otu mu na.

Omusolo gwotango: Otii mu faalele onkundana. Oye ngo te ya nokuli.

(Antonius e ya)

Brutus otwe mu kwata, muwa gwandje, Brutus okwa kwatwa.

Antonius: Oku li peni?

Lucilius: Okwa gamenwa, Antonius. Brutus okwa gamenwa. Otii ku lombwele owala kutya kapu na nando omutondi ta kwata omusimanekwa Brutus nomwenyo. Aathithi naye mu gamene komupya ngo. Ngele to mu mono e na omwenyo nenge a sa, oye owala Brutus mwene.

Antonius: Ke shi Brutus, kuume, kala u shi shi kutya, ye oshinima shi na ondilo. Mu langela nawa. Mu ninga nawa, oshoka muye onda hala mo uukuume shi vule yuutondi. Indeni! Tala ngele Brutus oku na omwenyo nenge okwa sa. Eta elaka kotenda ya Octavius, ashihe sho sha ningwa.

(Ya yi)

OLWEETHO V

OKOMBINGA ONKWAWO YEHALA LYOLUGODHI

(Brutus, Dardanius, Clitus, Strato na Volumnius oye ya)

Brutus: Ileni ookuume, amuhe mbo mwa hupu ko, vululukweni kemanya ndi.

Clitus: Statilius okwa gandja endhindhiliko, ihe ine ya. Ngiika ngele a kwatwa nenge a sa.

Brutus: Kuutumba itale manga, Clitus, oshitya ngele a “sa” oshi li momoode ngashingeyi. Pulakena itale manga mpano Clitus.

(Taa nongona)

Clitus: Ongame muwa gwandje? Ku shi uvu mo mu, nando owu pendje shi thike peni, hasho.

Brutus: Ombili ano! Dha hulu.

Clitus: Hwepo ndi idhipage mwene.

Brutus: Dardanius, pulakena itale (Ta nongona)

Dardanius: Ongame ndi ninge ngawo.

Clitus: Oh, Dardanius.

Dardanius: Akutu, Clitus.

Clitus: Eindilo Brutus e ku hehela olya tya ngiini?

Dardanius: Oku mu dhipaga. Clitus. Ku wete, kutya oti ipula nasho.

Clitus: Ngashingeyi oshiyuma shesimano shu udhwa oluhodhi ndoka talu kunguluka nokuli momeho ge.

Brutus: Ila mpa. Volumnius, pulakena kashona.

Volumnius: Oto ti ngiini ano muwa gwandje?

Brutus: Osho ashike shika, Volumnius, kutya ongulohi ombepo yaCaesar oya holoka kungame lwaali: Lwotango opuSardis, nongulohi ya zi ko, opomasilu gaPhilippi. Ondi wete kutya otundi yandje oyi li pokuthikana.

Volumnius: Oh, aawe, muwa gwandje.

Brutus: Ihe ngame ondi shi shi nawa kutya osho, Volumnius.

Ndishi owu shi wete ngaa nawa Volumnius, nkene uuyuni wu li. Aatondi oye tu endja mo, otu li kolungenge lwokumbonyokela mo.

(Ekudhilo lyiita kokule)

Oshihwepo komuntu okunukila mo mwene, shi vule wa tegelela eunduloko Volumnius. Ndishi owu shi shi kutya tse yaali otwa hita oskola pamwe. Moluukuume wetu otandi ku indile, kwata oshikwatelo shomwele gwandje opo ndi iundulile ko.

Volumnius: Muwa gwandje, shoka kashi shi oshilonga shokulongelwa kuume.

(Ekudhilo lyiita)

Clitus: Fadhukii po! Fadhukii po shili, muwa gwandje, kapu na we ethimbo lyekakadhalo.

Brutus: Inda po nawa ano, ngweye, nangweye, nangweye Volumnius. Starto, ethimbo alihe owa kotha; nangweye wo Starto inda nawa. Aakwashilongo shandje, pulakeneni: Omutima gwandje ogwa nyanyukwa sho mokukalamwenyo kwandje inaandi tsakaneka mo natango omuntu ngoka inaandi mu inekela. Esiku ndika lyoshiponga olye etele ndje esimano, ndyoko itali ka adha ootu Octavius naAntonius nesindano lyawo lya mbuta. Ne amuhe, indeni nawa. Elaka lyaBrutus konyala lya hulitha ondjokonona ye. Uusiku owa siikila omeho gandje; omasipa gandje ngoka gi ipyakidhila okwaadha otundi ndji, ngashingeyi oga pumbwa evululuko.

(Euyagano lyiita neigidho: Fadhukii po, fadhukii po, fadhukii po!)

Clitus: Fadhuka po muwa gwandje, fadhuka po.

Brutus: Inda, ngame ote landula mo.

(Clitus, Dardanius na Volumnius ya yi)

Starto ngweye ila; kala ngaa okathimbo pomuwa gwoye. Ngweye mwene okamentu kedhina ewanawa. Okukalamwenyo kwoye okwa li nokahwandu kesimano. Dhiginina omwele gwandje, ihe ino tala kungame omanga tandi ihwele ko. Osho to ningi?

Strato: Pe ndje tango eke lyoye. Inda po nawa muwa gwandje.

Brutus: Starto, kala po nawa (Brutus ta gwile komwele)

Oh, Mukeesari (Caesar), alikana mwena ihe. Inandi ku dhipaga ndi ku thigile etata onehalo ewanawa (a si).

(Ekudhilo lyiita. Efadhukopo. Octavius, Antonius, Messala, Lucilius naakwiita ye ya).

Octavius: Omulumentu ngono olye?

Messala: Omupiya gwomuhona gwandje. Strato, omuhona gwoye oku li peni?

Strato: Manguluka kuupika mboka tau ku mpwiyike Messala. Aasindani naa mu lungunithe po, oshoka Brutus okwi isindi mwene, neso lye kapu na ngo ti isimaneke.

Lucilius: Eeno osho e na okwaadhika ngaaka. Tangi Brutus. Ngashingeyi owa ulike oshili yoohapu dhandje.

Octavius: Aakwiita ya Brutus, otii ya tula metanga lyandje. Otamu ya metanga lyandje, yalumentu?

Strato: Ngele Messala okwa ti osho ne ninge, osho.

Octavius: Messala, shi ninga nduno.

Messala: Omuwa gwandje okwa si ngiini Strato?

Strato: Okwi ihwele komwele gwe manga nde gu kwata.

Messala: Octavius ngoka a ningile Omuwa gwandje oshilonga sha sha pohugunina ye, mu taamba a ninge omulanduli gwoye.

Antonius: Kwaayehe, oye a li Omurooma a simana oshoka aanamonguwi naye ayehe oye shi ningi molwondumbo ndjo ye nine Mukeesari (Caesar). Kakele owala kangoka i itula puyo opo a konge uuwanawa waayehe.

Omutima gwe ogwa li omupu nogwa vundakanithwa nawa kutya, uunshitwe u penduke nou lombwele uuyuni auhe wu tye: "Okwa li omulumentu."

Octavius: Otatu mu ningile ngashi she mu yeleka, notatu mu fumvike nesimano. Ipongo ye otayi vululukwa motenda yandje nena, ngashi shi na okuningilwa omukwiita nesimano alihe; onkee lombeweleni omatanga ga mwene, olya li esiku ewanawa. Tu topoleni esimano lyesindano ndi.
(Ya yi)

GAMWE GOMOMAPULO GEKONAKONO

1. Omolwashike ano oshinyandwa shino sha lukwa Julius Caesar, nonando Julius Caesar okwa si moshiluku oshititatu, ihe Brutus oye ngaa a kala oshitsa shopokati okuza koshiluku shotango sigo okoshititano, moshinyandwa muno?
2. Gandja ehokololo lyoonkundathana pokati kaBrutus naCassius pethimbo lyOshituthi shaLupercalia. Hokolola wo pafupi nkene Caesar a li u uvite molweetho ndu.
3. Hokolola oshigongi shoka sha li pokati kaBrutus naaimangi-kumwe naye moshikunino she naashoka sha tsikilwa ko ku Brutus naPortia.
4. Ndjandjukununa mo iiningwanima mbyoka ya falitha (i) Brutus na (ii) Cassius keso lyawo.
5. Nyola pafupi sha kwaamba:-
 - (i) Cinna, omutoti gwiitewo
 - (ii) Nkene Antoni a kala naLepidus
 - (iii) Eidhipago lyaPortia.
6. Hokolola pafupi:
 - (i) Flavius naMarullus.
 - (ii) Oonkundathana pokati kaCasca naCicero pethimbo lyoshikungulu.
 - (iii) Artemidorus nontumwafo ye.
7. Ndjandjukununa mo nkene Iita yopashigwana ya humu komeho okuza pethimbo lyefumvika lyaCaesar sigo opeidhipago lyaBrutus.

8. Hokolola pafupi:-
 - (i) Eholoko lyombepo yaCaesar.
 - (ii) Oshigongi shaawiliki omanga olugodhi lwaPhilippi inaalu tameka.
 - (iii) Oonkundathana dhahugunina pokati kaBrutus na-Cassius.
9. Ndjandjukununa mo omukalo gwa longithwa kuAntoni opo a gwine (i imonene) oandaha omauvito, neambidhidho lyaakwashigwana pethimbo lyoshipopiwa she pefumviko.
10. Oshike tashi vulu okwiilongwa konkalolupe yaBrutus mokukala nomukulukadhi gwe, Portia, omumati gwe, Lucius, nakuume ke Caius Ligarius?
11. Iitothwamo mbino tayi landula mpano, kehe shimwe tumbula kutya, osha tiwa kulye, olye a lombwelwa na omolwashike sha popiwa.
 - (i) "Ngu e li muno omunima gwowala a hala a kale omupika olye?
Ngele nani omu na gumwe, na popye, oshoka onde mu shundula".
 - (ii) "Otamu kala tuu mwa ngungumana?
Otamu tege ko tuu okathimbo?
Elaka lya tsu molupando sho nde shi mu hokololele."
 - (iii) Ndishi owa ti ngweye omukwiitalela.
Nashi iholole opo te nyanyukwa."
 - (iv) "Ando onda li nomeho ogendji ngiilalo yoye, nondi lililile ngetiko lyombinzi miilalo yoye, ando sha kwatha ndje shi vule okupanga uukuume naatondi yoye."
 - (v) "Ne ye kutse, oshoka omataimifufu ge otage ke tu etela oshindji moku tu likolela omawi, ga tange oshilonga shetu."
 - (vi) "Mokukalamwenyo kwomuntu, omu na omathimbo ngoka, uuna gu udha taga fala kelago, edhikalo otali fala ondjenda ndjoka moluhepo nomomeya omahupi. Pekuthi lya tya ngaaka otse tatu ende po, omunyengo ngoka nagu tu kwathe, ngele hasho, nena twa kanitha ashihe."

